

NATIONALMUSEETS FORSKNINGSBERETNING 2012

Indhold

FORORD	3
I NATIONALMUSEETS FORSKNING.....	4
Målsætning og vision for Nationalmuseets forskning	4
Ressourcer (udgifter) anvendt til forskning i 2012 sammenlignet med 2011.....	5
Organisering af forskningen.....	5
Forskerstillinger og forskningsår	7
Forskeruddannelse/ph.d.-uddannelse	8
Publikationer 2012	9
Forskningsprojekter 2012	11
Forskningskoordinering og rådgivning	11
Ekstern forskningsadministrativ rådgivning	12
II. TVÆRGÅENDE FORSKNINGSPROJEKTER.....	14
Nordlige Verdener.....	14
Førkristne Kultpladser.....	14
Jellingprojektet.....	15
Tranquebar Initiativet.....	15
Pots, Potters and Society in Ancient Greece.....	16
The Carpenter-Meldgaard Endowment.....	16
Serampore Initiativet.....	17
III. FORSKNINGSAKTIVITETER	18
Danmarks Oldtid – Arkæologi og Naturvidenskab.....	18
Danmarks Middelalder - og Renæssance.....	38
Danmarks Nyere Tid.....	52
Frilandsmuseet	58
Frihedsmuseet	60
Frøslevlejrens Museum	61
Den kgl. Mønt- og Medaillesamling	63
Antiksamlingen	67
Etnografisk samling	73
SILA – Arktisk Center ved Nationalmuseets Etnografiske Samling.....	76
Bevaringsafdelingen.....	82
Musikmuseet	97
Center for Formidling	98

Forside: Udgravning i Hoby 2012

FORORD

Forskningsberetning 2012 giver en oversigt over forskningsindsatsen i Nationalmuseets faglige afdelinger med tilhørende forskningsområder og Forskningsadministrationens funktioner i relation til forskningen.

Beretningen indeholder tre hovedafsnit:

I. Nationalmuseets forskning

II. Oversigt over Nationalmuseets store forskningsprojekter

III. Forskningsområdernes aktiviteter, herunder projekter og publikationer.

Museumschef Lene Floris

Nationalmuseets Forskningsberetning er udgivet af Nationalmuseet i 2013.

Redaktion: Forskningskoordinator Birgit Rønne og Akademisk medarbejder ph.d.
Peter Andreas Toft.

I NATIONALMUSEETS FORSKNING

Målsætning og vision for Nationalmuseets forskning

Nationalmuseets forskning er baseret på den forskningsstrategi, der blev udarbejdet og vedtaget i 2007, efter den Internationale Forskningsevaluering i 2005-2006. Nedenfor følger en opsummering af målsætning, vision og strategien for forskningen, som med mindre ændringer også har været gældende i 2012.

Målsætning

Museets forskning er baseret på nationale og internationale samlinger, arkiver, samt det antikvariske arbejde og andre relevante kildegrupper.

Museets forskning skal på denne baggrund bidrage til forståelsen af de historiske sammenhænge mellem:

- samfundsstrukturer og forandringsprocesser
- kultur og identitet
- menneske og miljø

Inden for disse områder skal museet bedrive innovativ forskning for at opnå ny indsigt i historien og kulturhistorien og i bevaring af kulturarven.

Museets forskningsresultater skal formidles både til nationale og internationale forskningsmiljøer, til beslutningstagere og til offentligheden.

Museets forskning er en forudsætning for museets udstillingsvirksomhed og øvrige formidling.

Vision

Nationalmuseets forskningsmål er at være blandt de førende, nationalt og internationalt, inden for forskning i kulturarv.

Strategi for Nationalmuseets forskning

Strategiens formål er at opretholde og udvikle forskningsmiljøets kompetencer ved:

- at profilere museets forskningsresultater i samfundsdebatten
- at integrere museets forskning i nationale og internationale programmer inden for de relevante fagområder
- at definere og udvikle 1-3 tværgående satsningsområder i relation til museets Kerneområde
- at udvikle nye metoder og tilgange til studiet af kulturarven
- at fremme det tværfaglige forskningssamarbejde mellem enhederne
- at udvikle forskningssamarbejde såvel nationalt som internationalt
- at prioritere forskningsressourcerne med udgangspunkt i satsnings- og fagområdernes styrke og potentiale
- at udvikle forskningsledelse
- at udvikle forskningsformidling

Ressourcer (udgifter) anvendt til forskning i 2012 sammenlignet med 2011.**Tabel 1**

År	Finanslovsbevilling	Eksterne midler	I alt
2012	22.182.317 kr.	34.968.722 kr. Private fondsmidler 26.050.250 kr. Andre statslige- og EU-midler 8.918.472 kr.	57.151.039 kr.
2011	21.821.855 kr.	29.621.066 kr. Private fondsmidler 21.730.640 kr. Andre statslige- og EU-midler 7.890.426 kr.	51.442.921 kr.

De samlede udgifter til forskning har holdt sig næsten uændrede i 2011 og 2012, ligeså fordelingen mellem finanslovsmidler og eksterne midler.

Organisering af forskningen**Kerneområde for Nationalmuseets forskning**

Kerneområdet for Nationalmuseets forskning er *Materiel og immateriel kulturarv - bevaring, fortolkning og fortælling*

Forskningen inden for Kerneområdet varetages af museets forskende enheder som tilsammen dækker en række fagområder med tilhørende grundforskning og anvendt forskning:

Forsknings- og Formidlingsafdelingens enheder:

- Danmarks Oldtid – Arkæologi
- Danmarks Oldtid - Naturvidenskab
- Danmarks Middelalder og Renæssance
- Danmarks Nyere tid
- Den Kgl. Mønt- og Medaljesamling
- Antiksamlingen
- Etnografisk Samling
- Frihedsmuseet
- Frøslevlejrens Museum
- Frilandsmuseet
- Musikmuseet
- Center For Formidling

Bevaringsafdelingens enhed:

- Forskning, analyse & Rådgivning (FA&R)

Status for fagområderne

I disse enheder foregår den faglige forskningsindsats sammen med den forskning, der går på tværs af forskningsområderne ved etablering af fælles forskningsprojekter, ofte samtidig med at der er etableret netværk med eksterne, faglige samarbejdspartnere, herunder også internationale samarbejdspartnere. Store projekter omtales kort nedenfor, mens mindre projekter og delprojekter omtales under de enkelte faglige enheder.

Store forskningsprojekter fortsat fra tidligere år

Nationalmuseets første tværgående forskningssatsningsområde 'Nordlige verdener' er fortsat i 2012, takket være en stor bevilling fra Augustinus Fonden på 28 mio. kr. Satsningsområdet omfatter ca. 20 delprojekter og involverer en stor del af museets faste forskerstab plus en række projektforskere, og varer til udgangen af 2013. Et af højdepunkterne i 2012 har været afholdelsen af en stor tre-dages international konference i slutningen af november måned, hvor satsningsområdets resultater blev fremlagt for forskere i ind- og udland.

Ligeledes er projektet 'Førkristne kultpladser', fortsat i 2012, igangsat med en bevilling i 2010 fra A.P. Møller & Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal med et beløb på 11,2 mio. kr. Projektet løber til 2015. I 2012 er projektet gået fra indsamlingsfasen til analyse og publiceringsfasen.

'Jellingprojektet – et kongeligt monument i dansk og europæisk belysning', påbegyndt i 2008 efter at have modtaget en stor bevilling fra Bikubenfonden på 22,7 mio. kr., fortsatte i 2012 sine forsknings- og formidlingsprojekter i samarbejde med forskere fra Aarhus Universitet og Vejle Museum. I 2012 ansøgte og modtog Nationalmuseet yderligere en bevilling fra Bikubenfonden til fortsættelse af Jellingprojektet i perioden 2013-2015. Bikubenfonden forøgede derved Jellingprojektets midler med 7.3 mio. kr. Dertil skal lægges en selvstændig bevilling på 1.674 mio. kr., også fra Bikubenfonden, til en specialundersøgelse af den stående Jelling Kirke.

'Pots, Potters and Society' forankret i museets Antiksamling, blev påbegyndt i 2008 og er fortsat i 2012. Udgangspunktet er Nationalmuseets Antiksamling store og varierede samling af græsk keramik, der er uden sidestykke i Nordeuropa. Projektet er finansieret af Gösta Enboms Fond. I 2012 er andet bind udkommet i serien Gösta Enbom Monographs.

'The Carpenter Meldgaard Endowment', som blev etableret i 2009 i Etnografisk Samling regi, har fortsat projektet i 2012. Det varer frem til 2013 og har som formål at analysere og publicere tidligere museumsinspektør Jørgen Meldgaards efterladte arkivalier, som stammer fra arkæologiske undersøgelser i Arktisk Canada og Grønland. Projektet er støttet af The Rock Foundation med ca. 7,5 mio. kr.

'Tranquebar Initiativet' som er et samarbejdsprojekt mellem Nationalmuseet og Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS), Københavns Universitet, har fortsat sine aktiviteter i 2012. Projektet har gennem en lang række delprojekter sat fokus på de danske kolonier i Indien og deres betydning for dansk historie i det 17. til det 19. århundrede. I 2012 er der blevet udarbejdet en formidlingsplan, der i de kommende år skal formidle delprojekternes forskning både til videnskabelige fora og den bredere offentlighed både nationalt og internationalt, herunder også i Indien.

'Serampore Initiativet' er et projekt, der gennem forskning og dokumentation samt anlægs- og restaureringsarbejder har til formål at skabe ny viden om livet i Serampore, den tidligere danske koloni (1756-1845) i Indien, både ud fra et historisk og nutidigt perspektiv. På basis af en partnerskabsaftale mellem Realdania og Nationalmuseet, har Realdania afsat 24 mio. kr. til gennemførelse af projektet i perioden 2012-2018. Kulturministeriet har derudover støttet projektet med en bevilling på 4 mio. kr.

Forskerstillinger og forskningsår

Forskningen på Nationalmuseet udøves af forskningsprofessorer, seniorforskere, forskere, seniorrådgivere, projektseniorforskere, projektforskere, forskningsassistenter inden for den videnskabelige stillingsstruktur, som ækvivalerer sektorforskningsinstitutionernes og universiteternes stillingsstrukturer.

Tabel 2. Fordeling af forskerkategorier på museets forskningsenheder inden for den videnskabelige stillingsstruktur*

Forskningsenhed	Forsker	Forsknings-assistenter	Projekt-forsker	Projektse-niorforsker	Senior-forsker	Senior-rådgiver	Forsknings-professor	I alt
Danmarks Oldtid - Arkæologi	1		1	1	2	1	1	7
Danmarks Oldtid - Naturvidenskab	1		1		1	1		4
Danmarks Middelalder og Renæssance					6	1		7
Danmarks Nyere Tid					4			4
Frihedsmuseet					1			1
Den Kongelige Mønt- og Medaillesamling					2			2
Antiksamlingen					1			1
Etnografisk Samling & SILA	1		1	3	2		1	8
Frilandsmuseet				1				1
Bevaringsafdelingen	2				5	1		8
I alt	5		3	5	24	4	2	43

*Tabellen er opgjort som antal ansatte personer i de forskellige stillingskategorier inden for den videnskabelige stillingsstruktur 31. dec. 2012.

** De ph.d.-studerende, i alt 10, er ikke talt med i ovenstående tabel, idet de ikke er indbefattet i den videnskabelige stillingsstruktur for ABM-institutionerne.

I forhold til 2011, hvor museet havde 48 stillinger inden for den videnskabelige stillingsstruktur har der været en nedgang i antal forskere inden for stillingsstrukturen med 5 til 43 i 2012, blandt dem 2 seniorforskere og 1 seniorrådgiver som følge af besparelser i 2011, der først er slået igennem i 2012.

Forskningsprofessorater

Museet har i kraft af stillingsstrukturen og eksterne midler til store forskningsprojekter kunnet oprette to forskningsprofessorater i 2010, som fortsatte i 2012. Det drejer sig om et forskningsprofessorat i Arktisk Arkæologi, tilknyttet Sila – Arktisk Center ved Etnografisk Samling, og et forskningsprofessorat på Danmarks Oldtid, i tilknytning projektet 'Førkristne kultpladser'.

Forskningsår

Fra 1. januar 2004 har Nationalmuseets *seniorforskere* og *seniorrådgivere* ret til et forskningsår hvert tredje år, efter nærmere retningslinier. For gruppen af seniorforskere er det en ret og pligt at

holde forskningsår, mens seniorrådgiverne har mulighed for at tilslutte sig ordningen under visse betingelser.

Forskningsåret løber normalt fra den 1. januar til den 31. december. Ved forskningsårets start skal der foreligge en projektbeskrivelse samt mål for aktiviteten (aktiviteterne), ligesom der også skal foreligge en tidsplan for forløbet og en plan for forskningsårets forskningsformidling.

Forskningsåret giver mulighed for at færdiggøre større manuskripter til publikationer, herunder afhandlinger, men også artikler, udstillinger m.m. Derudover vil det også være muligt at benytte forskningsåret til at starte på nye forskningsprojekter, samt indgå med forskningsårets ressource i fx Forskningsrådsprojekter, EU-projekter samt projekter finansieret af private fondsmidler.

Ved afslutning af forskningsåret foretages en evaluering af de opnåede resultater i relation til de planlagte mål.

I 2012 har 4 forskere haft forskningsår.

AC-ansatte uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Forskning finder også sted blandt AC-medarbejdere uden for den videnskabelige stillingsstruktur, primært blandt redaktørerne på værket Danmarks Kirker og konservatorerne. Desuden er der forskningsaktive blandt såvel afdelingschefer som enhedsledere samt andre i kategorien museumsinspektører. Forskningsindsatsen for disse medarbejdere aftales særskilt ved arbejdsplanlægningen i forbindelse med de årlige arbejdsplaner og kan variere fra år til år.

Fordelingen af AC-medarbejdere uden for den videnskabelige stillingsstruktur, som kan beskæftige sig med forskningsopgaver i en del af deres arbejdstid, se tabel 3.

Tabel 3

Museumsinspektører	12
Redaktører	9
Konservatorer	6
Andre AC-medarbejdere	5
Enhedsledere/overinspektører	4
I alt	36

Forskeruddannelse/ph.d.-uddannelse

I kraft af Nationalmuseets status som en sektorforskningsinstitution (ABM-institution) er der etableret mulighed for forskeruddannelse inden for nogle af museets fagområder.

Nationalmuseet havde indtil besparelsesrunden i marts 2011 haft en pulje på ca. 700.000 kr. pr. år til at medfinansiere ph.d.-projekterne. Denne pulje er i 2012 reduceret til 350.000 kr. pr. år, hvilket betyder en væsentlig nedgang i medfinansieringen af ph.d.-projekter for fremtiden. Ph.d.-projekterne bliver desuden helt eller delvist finansieret ved eksterne midler fra FKK, fra Kulturministeriets ph.d.-pulje og private fonde i relation til museets store forskningsprojekter.

I 2012 har 4 ph.d.-studerende forsvaret deres afhandlinger, således at der ved årets udgang var 8 ph.d.-studerende.

Tabel 4. Oversigt over ph.d.-studerende fordelt på faglige enheder i år 2012

Forskningsenhed	Antal ph.d.-studerende
Danmarks Oldtid - Arkæologi	3
Danmarks Middelalder og Renæssance	1
Danmarks Nyere Tid	1
Antiksamlingen	3
Etnografisk Samling & SILA	1
Frilandsmuseet	1
Bevaringsafdelingen	1
F&F – Center for Formidling, tidl. U&A	1
I alt	12

Forskerskoler

Nationalmuseets ph.d.-studerende er indskrevet ved forskellige universiteters ph.d.-skoler, afhængigt af hvor hovedvejlederen findes. I 2012 drejede det sig om 10 på Københavns Universitet, 1 på Aarhus Universitet og 1 på Konservatorskolen.

Publikationer 2012

Publikationerne er opdelt i Forskning, Forskningsformidling og Rådgivning. For de videnskabelige publikationernes vedkommende i en række underkategorier (se Tabel 5 og 6) i relation til de enkelte forskningsenheder.

Tabel 5. Publikationer fordelt på de tre hovedkategorier.

Forskningsenhed	Forskning	Forskningsformidling	Rådgivning	Sum
Danmarks Oldtid	45	6		51
Danmarks Middelalder og Renæssance	25	27		52
Danmarks Nyere Tid	6	2		8
Frøslevlejrens Museum	5	9		14
Den Kongelige Mønt- og Medaillesamling	15	10		25
Antiksamlingen	10	14		24
Etnografisk Samling & SILA	19	8		27
Bevaringsafdelingen	39	10	3	52
Center for Formidling	1			1
Total	165	86	3	254

Tabel 6. Videnskabelige publikationer i 2012 fordelt på underkategorier i forhold til museets forskningsenheder

Forskningsenhed	Artikel, peer reviewet	Artikel	Videnskabelig anmeldelse	Doktor-disputats	Ph.d.-afhandling	Videnskabelig bog/antologi	Bidrag til videnskabelig bog/antologi	Forord/efterskrift	Tidsskrift-artikel
Danmarks Oldtid – Arkæologi & Naturvidenskab	12	5	1		1		7	4	4
Danmarks Middelalder og Renæssance	13	2	1			5	1		9
Danmarks Nyere Tid	1		3			1			1
Frøslevlejrens museum		1	1			2	6		4
Den Kongelige Mønt- og Medaillesamling	1	7	7			1	1		2
Antiksamlingen	3		1		1		4		3
Etnografisk Samling & SILA	8	4			1	2	2		2
Bevaringsafdelingen	21	7				5	6	1	1
F&F – Center for Formidling (U&A)					1				
I alt	59	26	14		4	16	27	5	26

Forskningsenhed	Videnskabelig rapport	Bidrag til videnskabelig rapport	Konference-artikel, peer reviewed	Konference-artikel	Forskningsformidlende bog/antologi	Forskningsformidlende rapport	Bidrag til forskningsformidlende bog/antologi
Danmarks Oldtid – Arkæologi & Naturvidenskab		1	1	13			2
Danmarks Middelalder og Renæssance	1		3			1	16
Danmarks Nyere Tid				1			1
Frilandsmuseet							
Den Kongelige Mønt- og Medaillesamling			1	1			4
Antiksamlingen				1			11
Etnografisk Samling & SILA	1			5			2
Bevaringsafdelingen	4		3	4			
I alt	6	1	8	25		1	36

Peer reviewed artikler

Af de 144 videnskabelige artikler (inklusive konferenceartikler) er 78 peer reviewed.

Forskningsprojekter 2012

Nationalmuseets forskning foregår dels gennem den forskning som er en del af basisaktiviteterne på forskningsområdet, dels gennem forskningsprojekter som kan være individuelle forskningsprojekter, samarbejdsprojekter med interne og eksterne samarbejdspartnere, de sidstnævnte også med internationale samarbejdspartnere, samt de store tværgående projekter, der primært er eksternt finansierede.

I 2012 er forskningsprojekterne opstillet i tabel 7 hvis der er arbejdet på dem i mindst 4 uger for igangværende projekter, men ikke for afsluttede og nye projekter. Opgørelsen er foretaget på samme måde som i 2011 og kan derfor sammenlignes med dette års projekter. Forskningsindsatsen er baseret på den tidsregistrering som den enkelte ansatte har foretaget på det pågældende projekt i årets løb.

Tabel 7. Det samlede antal forskningsprojekter i 2012 sammenlignet med 2011.

	2011*	2012
Afsluttede	21	18
Igangværende	57	51
<i>Heraf nye</i>	<i>13</i>	<i>19</i>
Total	78	69

*Grundet en anden praksis for opgørelse af projekter er antallet ikke sammenligneligt med opgørelsen for 2010 og tidligere.

Forskningskoordinering og rådgivning

Koordineringen af museets overordnede forskning ligger hos museumschefen /forskningschefen samt hos forskningskoordinatoren. Forskningskoordinatoren har den overordnede administrative koordinering af ph.d.-stipendierne og forskningsåret, ligesom også udarbejdelse af forskningsredegørelser, handlingsplaner samt den økonomiske styring af de store eksterne forskningsprojekter ligger centralt hos forskningskoordinatoren.

Også kontakter og samarbejde med den øvrige forskningsverden, det være sig universiteter og Forskningsstyrelsen, varetages på det overordnede plan her.

Rådgivningsfunktionen har desuden som mål at rådgive direktionen, den enkelte forsker og forskergruppe med hensyn til ansøgningsprocedurer ved forskningsansøgninger samt andre forhold vedrørende forskning. I Forskningsadministrationen er der oprettet en tilskuds- og rådgivningsfunktion vedrørende fondsmidler, herunder forskningsrådsmidler, Nordiske- og EU-midler med det formål at støtte og servicere museets forskere ved udformning og budgetlægning af nye ansøgninger. Der er oprettet en intern mailservice om nye tiltag på forskningsområdet som forskere og andre interesserede kan tilmelde sig.

Ekstern forskningsadministrativ rådgivning

I 2012 blev der udsendt en brochure fra Nationalmuseets Forskningsrådgivning til de fleste af landets museer, der oplyste om mulighederne for at få forskningsrådgivning herfra. Formålet var at stille gratis rådgivning om forskning, rådgivning om forskningsmidler, mulighed for oprettelse af ph.d.-stipendier, etc. til rådighed for landets statslige og statsanerkendte museer, samt andre af Kulturministeriets forskningsinstitutioner for at styrke forskningsindsatsen på museerne og institutionerne. Der udsendtes desuden en Nyhedsmail 'Nyt om Forskning' med bl.a. relevante ansøgningsfrister til forskningsmidler mv. 4-5 gange om året.

Aktiviteterne i 2012 har været meget forskelligartede, også med hensyn til tidsforbrug på de enkelte rådgivningsopgaver. Disse har bl.a. omfattet følgende:

- Rådgivning om muligheder for oprettelse af samfinansierede ph.d.-projekter og finansiering af disse
- Rådgivning i forbindelse med udformning af ansøgninger til diverse forskningsråd, puljer og fonde
- Rådgivning i forbindelse med udformning af forskningsstrategier
- Rådgivning i forbindelse med anvendelse af den bibliometriske forskningsindikator
- Rådgivning om stillingsstruktur og ansættelser ved forskningsinstitutioner

Den eksterne forskningsrådgivning er støttet af Kulturministeriet i en 2-årig periode.

Se den omtalte brochure på:

http://natmus.dk/fileadmin/user_upload/natmus/forskning/dokumenter/NatMus_Forskningsraadgiv_folder_rent.pdf

Nationalmuseets Eksterne Forskningsudvalg

I tilknytning til rådgivning om museets *overordnede forskning* er der på basis af *Lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer m.v.*, marts 1996, etableret et Eksternt Forskningsudvalg (NEF) som er sammensat af 3 eksterne medlemmer og 2 interne medlemmer (seniorforskere) for en 4-årig periode med mulighed for forlængelse i 2 år. De tre eksterne medlemmer indstilles af DFF/FKK og DFF/FNU og forelægges Kulturministeriets Forskningsudvalg. De interne medlemmer vælges af museets forskerstab inden for stillingsstrukturen som valgberettigede, mens kun seniorforskere er valgbare.

I 2012 er der kun afholdt 1 møde i NEF på grund af den store udskiftning af udvalgets medlemmer, som først faldt på plads i midten af 2012. Det drejede sig om udskiftning af 2 medlemmer, udnævnt af DFF og nyvalg af 2 interne medlemmer, valgt af Nationalmuseets forskerstab inden for stillingsstrukturen. Sammensætningen af udvalget har været følgende:

- Professor, dr.phil. Lotte Hedeager, Universitetet i Oslo (fra 1. januar 2012)
- Professor, dr.phil. Bjørn Poulsen, Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet (fra 1. januar 2012)
- Lektor, dr.scient. Kaare Lund Rasmussen, Institut for Fysik og Kemi, Syddansk Universitet (forlænget en 2-årig periode fra 1. januar 2012). Formand for NEF.

- Seniorforsker, ph.d. Mikkel Venborg Pedersen, Danmarks Nyere Tid, Forsknings- og Formidlingsafdelingen. (fra 1. maj 2012)
- Seniorforsker, ph.d. Henning Matthiesen, Forskning, Analyse & Rådgivning, Bevaringsafdelingen. (Fra 1. maj 2012).
- Udvalgets sekretær, forskningskoordinator mag.art. et BA Birgit Rønne, F&F-afdelingen.
- Direktør Per Kristian Madsen og museumschef for Forsknings- og Formidlingsafdelingen. Lene Floris er tilforordnet udvalget.

Nationalmuseets Interne Forskningsudvalg

Forskningsudvalget er nedsat af direktionen for en 3-årig periode. Det er udvalgets opgave, i løbende dialog med direktionen, at rådgive denne om overordnede forskningsspørgsmål for at sikre et optimalt udbytte af forskningsindsatsen på museet samt en profilering af denne.

Faste medlemmer:

Museumschef Lene Floris, F&F-afdelingen

Medlemmer udpeget af direktionen:

Enhedsleder Mads Chr. Christensen, Forskning, Analyse & Rådgivning (FA&R), Bevaringsafdelingen

Seniorforsker, cand.mag. Vivian Etting, Danmarks Middelalder & Renæssance.

Seniorforsker, mag.art. John Lund, Antiksamlingen, F&F-afdelingen.

Seniorforsker, ph.d. Henning Matthiesen, (FA&R), Bevaringsafdelingen.

Overinspektør, ph.d. Christian Sune Pedersen, Etnografisk Samling og Danmarks Nyere Tid, F&F-afdelingen.

PURE-forskningsregistreringssystemet

I 2012 påbegyndte Forskningsadministrationen en reetablering af PURE-registreringssystemet, der havde ligget stille fra maj 2011 til slutningen af dette år pga. af nedlæggelse af Nationalmuseets Bibliotekstjeneste i marts 2011, da PURE-registreringssystemet havde hørt under denne enhed. Reetableringen bestod i første omgang af en genoprettelse af den centrale indtastning af forskningsdata, således at disse var op to-date for 2011 og tidligere.

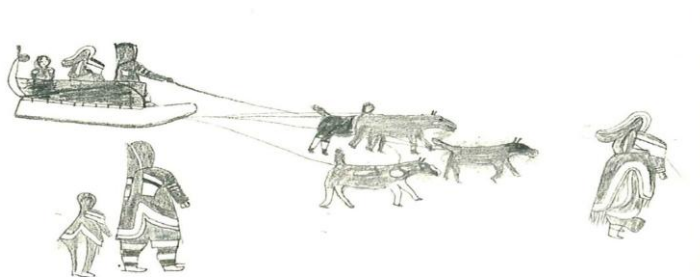
I løbet af 2012 blev det planlagt at registreringen skulle overgå til decentral indtastning, og der blev derfor udarbejdet en manual samt et pilotprojekt i gang 1. august med deltagelse af forskere fra Bevaringsafdelingen (FA&R).

På baggrund af de tilfredsstillende resultater herfra blev den decentrale ordning med indtastning af forskningsdata udbredt til den øvrige forskerstab på museet i løbet af det sene efterår 2012.

Indregistreringerne i PURE-systemet findes publiceret i PURE-portalen på museets hjemmeside: <http://forskning.natmus.dk/front.do>

II. TVÆRGÅENDE FORSKNINGSPROJEKTER

Nordlige Verdener

Nationalmuseet har i 2009 iværksat sin hidtil største tværgående forskningssatsning: Initiativet skal fra 2009- 2013 producere og formidle ny viden og indsigt om forholdet mellem menneske og miljø i de sidste 15.000 år med perspektivering til nutiden, hvor klimaændringerne er mærkbare.

Nordlige Verdeners faglige indhold består af over 20 projekter, der er ledet af forskere fra samtlige forskende enheder på Nationalmuseet. Projekterne er organiseret i tre forskningssøjler, så der skabes tilstrækkeligt store, dynamiske og tværfaglige forskningsmiljøer. De tre forskningssøjler er:

- Klimaændringer og samfund – når klimagrænser flytter sig.
- Landbrug på grænsen – nordlige kulturlandskaber
- Netværk i Nord – Kommunikation, handel og kulturmarkører.

Augustinus Fonden er den primære bidragsyder til satsningsområdet Nordlige Verdener. Satsningsområdet har sin egen hjemmeside: <http://nordligeverdener.natmus.dk/>

Førkristne Kultpladser

Den nordiske mytologis fascinerende univers var indtil for få årtier siden stort set kun kendt fra den tidlige middelalders skriftlige kilder, hvorimod religionens faktiske samspil med datidens befolkning var ukendt.

Arkæologiske spor på flere stormandsgårde rummer vidnesbyrd om den sene førkristne religion i en periode, hvor den nordiske mytologis gudeverden tager form, og der sker ændringer i den måde man praktiserer religionen. Projektet skal bringe os til en forståelse af religionen og dens ritualer og væsen.

A.P. Møller & Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal har bevilget en millionsum til projektet, som løber fra 2010-2015. Hjemmeside: <http://vikingekult.natmus.dk/>

Jellingprojektet

Jellingprojektet er et forsknings- og formidlingsprojekt, der tager afsæt i de enestående monumenter i Jelling - et anlæg, der markerer såvel overgangen fra hedenskab til kristendom som etableringen af den danske kongemagt i vikingetiden.

Projektet undersøger den forvandling, det danske samfund gennemgik i løbet af vikingetiden og den tidlige middelalder under stærk påvirkning udefra, ikke mindst fra naboerne syd for grænsen.

Bikubenfonden har bevilget 22,3 mio. kr. til gennemførelse af projektets første del, der løber i perioden 2008 til 2013. I 2012 har Nationalmuseet modtaget yderligere støtte fra Bikubenfonden på kr. 7,3 mio. til Jellingprojektets anden del, der løber fra 2013-2015.

Derudover har Bikubenfonden bevilget 1.674 mio. kr. til separate undersøgelser af den stående Jelling Kirkes ældste historie.

Hjemmeside: <http://jelling.natmus.dk/>

Tranquebar Initiativet

I Tranquebar Initiativet samarbejder indiske og danske forskningsinstitutioner og myndigheder om udforskning af kulturmøder før og nu i Tranquebar. Dertil kommer restaurering af den fælles dansk-indiske kulturarv. Tranquebar, på østkysten af det sydlige Indien, var en dansk handelsstation fra 1620 til 1845.

Det overordnede perspektiv er at udforske historisk materiale om dansk kolonialisme fra både et dansk og et indisk perspektiv samt at bevare og formidle den fælles indisk-danske kulturarv i Tranquebar. Det er tillige et mål at relatere de historiske emner til den nutidige befolknings sociale og kulturelle livsbetingelser.

I de kommende år vil der blive lagt stor vægt på at formidle de mange forskningsresultater, som Tranquebar Initiativet har genereret.

Tranquebar Initiativet er et samarbejdsprojekt mellem Nationalmuseet og Københavns Universitets afdeling for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS).

Tranquebarinitiativet er støttet af bl.a. Bikubefonden (Galathea III-midler).

Hjemmeside: <http://natmus.dk/forskning/forskningsprojekter/tranquebar-initiativet/>

Pots, Potters and Society in Ancient Greece

Forskningsprojektet Pots, Potters and Society in Ancient Greece er finansieret af Generalkonsul Gösta Enboms Fond og Nationalmuseet. Udgangspunktet er Nationalmuseets Antiksamlingens store og varierende samling af græsk keramik, der er uden sidestykke i Nordeuropa. Samlingens kerne er Christian VIII's Vasecabinet, der efter kongens død i 1848 overgik til statseje og blev en del af Nationalmuseet. Den er efterfølgende blevet forøget med udvalgte erhvervelser gennem gaver og køb samt fund fra danske udgravninger på Rhodos (1902-1914).

Lerkar anvendt til opbevaring og transport af fødemidler, samt ved tilberedning og servering af mad og drikke var uundværlige i Middelhavslandenes oldtidskulturer. Keramiske fund er derfor en af de største og rigeste kildegrupper fra den antikke verden og kan potentielt give svar på en lang række spørgsmål, som skriftlige kilder er tavse om.

<http://natmus.dk/forskning/forskningsprojekter/pots-potters-and-society/>

The Carpenter-Meldgaard Endowment

Med støtte fra The Rock Foundation blev stiftelsen 'The Carpenter-Meldgaard Endowment' etableret i foråret 2009. Stiftelsens formål er at støtte det fire-årige projekt "Arctic Horizons: The Meldgaard Legacy". Projektet løber til 2013.

Projektet har til formål at analysere og publicere tidligere museumsinspektør ved Etnografisk Samling, Jørgen Meldgaards (1927 – 2007) efterladte arkivalier, fotos og film fra de mange arkæologiske undersøgelser, som han gennemførte i Arktisk Canada og Grønland gennem flere årtier.

Hjemmeside: <http://nordligeverdener.natmus.dk/the-carpenter-meldgaard-endowment/>

Serampore Initiativet

Nationalmuseets Serampore Initiativ har som mål gennem forskning, dokumentation og restaurerings- og anlægsarbejder at skabe ny viden om Serampores historie, kulturarv og udvikling. Serampore var en dansk koloni på den indiske østkyst i perioden 1756-1845 og rummer fra denne tid en fysisk dansk kulturarv, som der er et grundlæggende behov for at registrere, opmåle og dokumentere og gøre den internationalt tilgængelig for forskere og formidlere samt for de myndigheder, der har ansvaret for denne del af verdenskulturarven.

Realiseringen af Serampore Initiativet er baseret på en Partnerskabsaftale mellem Realdania og Nationalmuseet, hvor Realdania har givet et tocifret millionbeløb til dets realisering i perioden 2011-2018. Ud over Realdania er Kulturministeriet også gået ind med delfinansiering af Initiativets aktiviteter.

<http://natmus.dk/forskning/forskningsprojekter/serampore-initiativet/om-serampore-initiativet/>

III. FORSKNINGSAKTIVITETER

Danmarks Oldtid – Arkæologi og Naturvidenskab

Forskningsområder ved Danmarks Oldtid

Enheden bidrager til forskningen inden for forhistorisk arkæologi og naturvidenskab (botanik og geologi).

Inden for den forhistoriske arkæologi arbejdes der primært med Danmarks forhistorie fra de ældste tider til 1050. Det sker traditionelt på baggrund af hele Europas forhistorie. I de senere år er udviklingen gået mere og mere i retning af at behandle kulturfænomener på europæisk baggrund, og der samarbejdes i stadig højere grad internationalt, hvilket også fremgår af nedenstående liste over deltagelse i konferencer. Tendensen præger forskningen inden for sten-, bronze- og jernalder. Et særligt tema i disse år udgør forskning i forhistoriske tekstiler, der ledes af en seniorforsker lønnet i 5 år af Grundforskningsfondens Center for Tekstilforskning ved Københavns Universitet.

Inden for naturvidenskab varetages bestemmelser og dateringer inden for pollenanalyse, dendrokronologi, plantemakrofossilbestemmelse og vedbestemmelse. Tendensen er her, at mere arbejde udføres for eksterne bevillinger, i takt med at personalet reduceres som følge af de besparelser, som pålægges museet. Vigtigt for forskningsmiljøet inden for naturvidenskab har i 2012 været gennemførelse af og deltagelse i flere eksternt finansierede projekter, dels det tværfaglige projekt om senglacialtiden, der støttes dels af FKK og af museets satsningsområde 'Nordlige Verdener', dels de andre projekter under 'Nordlige Verdener', herunder projektet Førkristne Kultpladser.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Til basisaktiviteterne hører naturvidenskabelige undersøgelser i forbindelse med museernes udgravninger, samt bestemmelse og datering af prøver. Større opgaver har været indsamling af naturvidenskabelige prøver fra udgravningerne forud for anlæggelse af Cityringen i København, for København Museum og i samarbejde med det svenske Riksantikvarieämbete. Opgaverne har været varetaget i hele 2012 af Mette Marie Hald. Andre arbejder har været geobotaniske undersøgelser i forbindelse med tømningen af voldgrave i Vordingborg, i samarbejde med Museerne i Vordingborg, og prøveindsamling på stenalderboplads ved Engstrup, som udgraves af Køge Museum i forbindelse med udvidelse af Køgebugt-motorvejen. Der er i 2012 udarbejdet 61 NNU Rapporter og 6 rapportblade.

Deltagelse i konferencer

Sofie Laurine Albris:

Deltog 28.-30. november i *Northern World Conference* på Nationalmuseet.

Deltog 2. december i seminaret *Past Mirrors. Interaction and Integration in the North Sea region in the Bronze and Viking Ages* ved Universitetet i Oslo.

Deltog 12.-14. december i *Tracing the Indo-Europeans. Origins and Migrations. Roots of Europe*,

INSS, ved Københavns Universitet.

Morten Axboe:

Deltog 1.-6. september i 63. Internationale Sachsersymposium i Durham med foredraget *The Gold Bracteates of Northern Zealand – foreign connections and local innovations* og posteren *A Button + Brooch from Bornholm*.

Niels Bonde:

Deltog 28.-30. november i Northern Worlds Conference: *Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet med foredraget *Timber houses in Greenland – diffusion and innovation*.

Charlie Christensen:

Deltog 19. april i workshoppen *Senistidens Danmark* på Nationalmuseet som led i projektet *Jægere/samlere i nyt land*.

Deltog 22.-25. maj i UISPP-konferencen *Pioneers at the end of the last ice age. Recent studies on late Palaeolithic hunter-gatherers in northern and central Europe*, i Amersfoort. Konferencen omfattede to konferencedage samt to endags-ekskursioner til henholdsvis nordligste og sydligste Holland.

Deltog 28.-30. november i *Northern Worlds Conference: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet.

Mette Marie Hald:

Deltog 30. april - 4. maj i ICAANE (International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East) i Warszawa. Bidrog sammen med Tim Skuldbøl og Augusta McMahon med forelæsningen *Making Bricks and Managing Rubbish. Recent investigations in the immediate surroundings of Tell Brak, an early urban settlement in Northern Mesopotamia* (præsenteret af Tim Skuldbøl) samt med posteren *Who takes out the trash? New light on the socio-economic organization of early cities*.

Deltog 11.-13. juni i *Nordic Archaeobotany Group*, Bergen, med forelæsningen *Preliminary results from the Metro excavations in Copenhagen*.

Peter Steen Henriksen:

Deltog 11.-13. juni i Nordisk Arkæobotanisk Gruppe (NAG)'s årsmøde i Bergen, Norge, med foredraget *Norse agriculture in Greenland*.

Deltog 28.-30. november i konferencen *Northern Worlds: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet med foredraget *Norse Farming in Greenland: Agriculture on the edge*.

Catherine Jessen:

Deltog 19. april i seminaret *Senistidens Danmark – mennesker, natur og klima* på Nationalmuseet.

Deltog 29. august -1. september i EAA 18th Annual Meeting, Helsinki, Finland, med bidraget *The early Preboreal vegetation of Lundby Mose, southern Denmark: Mesolithic hunters in a changing climate*.

Deltog 27.-29. september i *SMIA 18th Annual Meeting*, Helsinki, Finland.

Deltog 5.-7. november i *COST-INTIMATE Workgroup 4 (Responses)* i Gent, Belgien, med bidraget *Direct correlation of environmental and human responses to climatic shifts in Denmark*.

Deltog 28.-30. november i *Northern Worlds Conference: Landscapes – Interactions – Dynamics*. Nationalmuseet.

Mads Dengsø Jessen:

Deltog i symposiet *Et fælles hav – Skagerrak og Kattegat i vikingetiden* på Nationalmuseet d. 19.-20. september med foredraget *Kongelige krav – en undersøgelse af den geografiske ekspansion under Harald Blåtand som et udslag af ressourcemangel*.

Lars Jørgensen:

Deltog 25.-28. januar i seminaret *Rome and the Germanic Elite in the 1st century AD* på Det Danske Institut i Rom.

Deltog 24.-26. april i seminaret *Ikke-kristen religion i arkeologi, stedsnavn og landskap* på Senter for middelalderstudier, Universitetet i Bergen.

Deltog 9.-12. juni i seminar omkring våbenofferfund fra Magrowo, Polen, i Magrowo.

Deltog 4. oktober i konferencen *Grønlands fascinationskraft. Fortællinger om polarforskningen* ved Hendes Majestæt Dronning Margrethe II's 40-års-regeringsjubilæum i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab med foredraget *At ordne min verden – billeder af inuits og nordboernes mentale landskaber gennem 4500 år*.

Deltog 1. november i seminaret *Skoven som ressource*. Et seminar omhandlende tømmer til skibsbygning i vikingetiden på Vikingeskibsmuseet i Roskilde.

Deltog 28.-30. december i *Northern Worlds Conference* på Nationalmuseet med foredraget *Norse religion and ritual sites in Scandinavia in the 6th – 11th century*.

Flemming Kaul:

Deltog 8. marts i seminaret *Dødekulen i yngre bronzealders kulturlandskab* på Viborg Stiftsmuseum med bidraget *Med de dødes sjæle rundt og rundt gennem de kosmologiske landskaber*.

Deltog 5.-9. juni i konferencen *Cultural Mobility in Bronze Age Europe* på Aarhus Universitet med bidraget *The Nordic Early Bronze Age razor – an example of Aegean influences in the Nordic Bronze Age*.

Deltog 25. juli i helleristningsseminar på Tanums Hällristningsmuseum, Underslös, Bohuslän, med bidraget *Aegean influences in the Nordic Bronze Age, and the amber routes as a connecting medium*.

Deltog 19.-21. september i det internationale seminar *The Border of Farming – Shetland and Scandinavia* under Nordlige Verdener på Nationalmuseet med bidraget *Southern Worlds meet Northern Worlds – the razors*.

Deltog 28.-30. november i *The Northern Worlds Conference* på Nationalmuseet, med bidraget *The northernmost rock carvings belonging to the Scandinavian Bronze Age tradition*.

Deltog 15.-16. december i den internationale konference *Non solo Sole* i Trebisacce, Kalabrien, Italien, arrangeret af Sapienza Università di Roma & Liceo Scientifico Classica 'Galileo Galilei' med foredrag som 'opening speaker': *Round and round with the sun – seen from the North*.

Susanne Klingenberg:

Deltog 25.-28. januar i seminaret *Rome and the Germanic Elite in the 1st century AD* på Det Danske Institut i Rom, med indlæg om undersøgelserne ved Hoby.

Deltog 8.-9. november i DKM Fagligt Orienteringsmøde i Kolding. Indlæg om årets undersøgelse ved Hoby.

Deltog 28.-30. november i *Northern Worlds Conference: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet.

Ditlev Mahler:

Deltog 19.-21. september i seminaret Northern Worlds. *The Border of farming – Shetland and Scandinavia* på Nationalmuseet.

Deltog 28.-30. november i konferencen *Northern Worlds: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet med foredraget *The Shetland Islands – agriculture at the edge 4000-3000 BC*. Afsluttede d. 30. november med Moderator's speech.

Ulla Mannering:

Deltog 21. marts i *2nd International Symposium on Hallstatt-Textiles*, på det Naturhistoriske Museum i Wien, som inviteret, med foredraget *Dyeing technology and textile design in Scandinavian Early Iron Age society, 3000 Years of Colour from Tradition to Art and Innovation*.

Deltog 9. maj i Dragtpuljens Årsmøde 2012 på Gilleleje Museum, som inviteret, med foredraget *CTR 2010-2012*.

Deltog 8. juni i *Cultural Mobility in Bronze Age Europe Conference*, Aarhus Universitet, som inviteret, med foredraget *Costume and Textile Design in the Nordic Bronze Age*.

Deltog 2.-3. juli i *CTR Colour Workshop* på Center for Textile Research, Københavns Universitet, med foredraget *Dye Analyses of Bronze and Early Iron Age Textiles*.

Deltog 15. september i *7th DressID meeting* i Berlin, som inviteret, med foredraget *Last and latest news from the North*.

Deltog 17. oktober i *Indo-Danish research seminar on Textile Archaeology and Conservation*, på India International Centre, New Delhi, Indien, med foredraget *Textiles and textile analyses*.

Morten Fischer Mortensen:

Deltog 24. januar i DGU's årsmøde på Aarhus Universitet med bidraget *Slotseng – de første mennesker i Danmark*.

Deltog 19. april i workshopen, *Senistidens Danmark* på Nationalmuseet, med bidraget *Dansk plantesaga del 1. Senistiden*.

Deltog 22.-25. maj i UISPP- Conference i Amersfoort, Holland, *Pioneers at the end of the last ice age. Recent studies on late palaeolithic hunters in the northern and central Europe* med bidraget *The Northern frontier: environmental preconditions for the late glacial colonization of Denmark*. Abstract – UISPP conference, Amersfoort. p. 9.

Medforfatter på tre indlæg 29. august-1. september i 18th annual meeting EAA: *European Association of Archaeologists*:

Catherine Jessen, Morten Fischer Mortensen, Charlie Christensen and Kristoffer Buck Pedersen: *The Early Preboreal Vegetation of Lundy Mose, Southern Denmark: Mesolithic Hunters in a Changing Climate*.

Cassian Bramham Law, P. Ditchfield, M. Theuerkauf, Morten Fischer Mortensen, Pim de Klerk, C.S. Lane, and Alison Macleod: *Lake system evolution within the North European Plain Late Glacial: Contributions to our understanding of environmental change and human settlement*.

Satya Dev, Felix Riede and Morten Fischer Mortensen: *Building a Tephrochronological Lattice for the Late Glacial in Denmark. Preliminary Results from Lendum, Northern Jutland*.

Deltog 28.-30. november i *The Northern Worlds Conference* på Nationalmuseet med bidraget *Colonizing the unknown. Early man in Denmark and the environmental preconditions*.

Poul Otto Nielsen:

Deltog i 15. marts i *Hus og bolig i neolitikum og tidlig bronzealder* på Saxo-instituttet, KU, med foredraget *Bolighusets udvikling 4000-1500 f.Kr. set i et europæisk perspektiv*.

Deltog 19. april i workshopen *Senistidens Danmark* på Nationalmuseet.

Deltog 19. maj i det neolitiske netværks møde i Uppåkra / Lunds Universitet.

Deltog 28.-30. november i *Northern Worlds Conference: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet.

Peter Vang Petersen:

Deltog 2.-3. marts i *Mesolithikum AG 2012* på Lippische Landesmuseum i Detmold (Nordrhein-Westfalen) med foredraget *Portable art from the Allerød/Younger Dryas transition*.

Deltog 19. april i workshopen *Senistidens Danmark – mennesker, natur og klima* på Nationalmuseet med foredraget *Jagten på de senglaciale dyr*.

Deltog 8.-10. november i ODM's Kultur-, naturhistorisk og kunstfaglige orienteringsmøde i Kolding med foredraget *Oldtids-danefæ fra 2012*.

Deltog 14.-15. december i *International Workshop Contact and Transition. From late hunter-gatherers to early farmers in coastal and inland environments* på Universitetet i Greifswald med foredraget *An Ertebølle site with pottery at Grisby, Bornholm*.

Lasse Sørensen:

Deltog 15. marts i *Hus og bolig i neolitikum og tidlig bronzealder* på Københavns Universitet.

Deltog 29. august-1. september i *EAA 18th Annual Meeting*, Helsinki, Finland, med bidragene *Agrarian evidences from different regions in Southern Scandinavia during the Mesolithic and Neolithic transition* og *Michelsberg influences in Southern Scandinavia – a result of a small scale migration and colonization?*

Deltog 19.-21. september i *Northern Worlds Conference, The border of farming – Shetland and Scandinavia* med bidraget *The agrarian expansion towards the northern parts of Scandinavia during the Neolithic and Bronze Age*.

Deltog 28.-30. november i *Northern Worlds Conference: Landscapes – Interactions – Dynamics* på Nationalmuseet med bidraget *Farmers on the move...The agrarian expansion during the Neolithic and Bronze Age in Scandinavia*.

Deltog 14.-15. december i Greifswald University conference *Contact and Transition - From late hunter-gatherers to early farmers in coastal and inland environments* med bidraget *Ceramics and other key artifacts from the Mesolithic and Neolithic transition in Southern Scandinavia*.

Afholdte konferencer/seminarer

Claudia Baittinger og Niels Bonde arrangerede en Interskandinavisk Workshop i Kristiansand, Norge, om udtagning af prøver til dendrokronologiske undersøgelser, den 22. oktober, sammen med Helge Paulsen og Frans-Arne Stylegar, begge fra Fylkeskonservatoren i Vest-Agder fylkeskommune, Norge.

Charlie Christensen og Morten Fisher Mortensen arrangerede workshop'en *Senistidens Danmark – menneske, natur og klima* den 19. april på Nationalmuseet som led i projektet *Jægere/Samlere i nyt land*. Der deltog 30 forskere fra Danmark, Sverige, Tyskland og England.

Mette Marie Hald, Morten Fischer Mortensen og Lars Jørgensen organiserede workshop for planlægning af satsningsområdet *Mad og Mennesker* på Nationalmuseet den 16. november.

Flemming Kaul og Ditlev Mahler arrangerede symposiet *Northern Worlds. The Border of farming – Shetland and Scandinavia* på Nationalmuseet 19.-21. september.

Ulla Mannering var medarrangør af:

CTR Colour Workshop på *Center for Textile Research*, Københavns Universitet, d. 2.-3.juli.

Indo-Danish research seminar on Textile Archaeology and Conservation på *India International Centre*, New Delhi, Indien, d. 17. oktober.

Projektaktiviteter under 4 uger

Charlie Christensen har arbejdet med publicering af geobotaniske undersøgelser fra følgende udgravninger: Ejsbøl (i trykken), Bjerre (10298025), Skelhøj (10298033), Nydam (10298034), Jelling (10971100) og Lundby Mose. – CC har foretaget geobotaniske undersøgelser i forbindelse

med tømning af voldgraven omkring borgen i Vordingborg, i samarbejde med Museerne i Vordingborg.

Catherine Jessen, Peter Steen Henriksen og Morten Fischer Mortensen har foretaget forundersøgelser og prøvegravninger samt analyseret hjemtagne prøver fra Ertebølleboplads ved Engstrup, Køge, i forbindelse med udvidelsen af motorvejen, i samarbejde med Køge Museum.

Peter Steen Henriksen og Morten Fischer Mortensen har haft opgaver i forbindelse med følgende arkæologiske undersøgelser i samarbejde med andre museer:

- 1) Undersøgelser/boringer af det marineforland ved Aggersborg. Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har foretaget boringer og prøvetagning ved det middelalder borganlæg ved Aggersborg. I samarbejde med Vesthimmerlands Museum og Aarhus Universitet.
- 2) Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har foretaget udgravning og hjemtaget prøver fra sen-glaciale søaflejringer i forbindelse med udgravningerne ved Krogsbølle, Lolland. (Hamburgplads). I samarbejde med Felix Riede, Aarhus Universitet.
- 3) Undersøgelser ved Jelling i forbindelse med Jelling projektet (Smededammen, Jelling Kirke). Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har foretaget boringer og udtaget prøver i forbindelse med tørlægningen af Smededammen. Morten Fischer Mortensen har deltaget i feltarbejdet ved Jelling kirke og udtaget prøver til pollen- og makrofossilanalyse. I samarbejde med Vejle Museum.
- 4) Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har foretaget forundersøgelser i forbindelse med udgravninger af Maglemose plads ved Smingesø, Silkeborg. Pollenprøver er udtaget til videre undersøgelser. I samarbejde med Silkeborg Kulturhistoriske Museum, Museum Midtjylland og Aarhus Universitet.
- 5) Østerild klitplantage. Fossilt Bronzealderlandskab. Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har deltaget i udgravningen og udtaget pollen- og makrofossilprøver. I samarbejde med Museet for Thy og Hanherred.
- 6) Undersøgelser ved Møllebakken, Gilleleje. Bronzealdergravhøj. Morten Fischer Mortensen og Peter Steen Henriksen har besøgt udgravningen og analyseret hjemtagne pollen- og makrofossilprøver.

Morten Fischer Mortensen har i samarbejde med Ulla Mannering udtaget prøver af Egtvedpigens dragt. Prøverne skal analyseres for pollen som led i et pilotstudie som skal afdække potentialet i pollenanalyse af klædedragter. Internt projekt på Nationalmuseet.

Foredrag

Niels Bonde har holdt følgende foredrag:

Den 17. marts. Om Uggerbyskibet på Listeskøyta Kystkultursenter, Borhaug, Norge.

Den 21. marts. *Med ryggen til fjeldet. Dendrokronologi på Sørlandet, for Skjernøy Historielag, Skjernøy, Mandal, Norge.*

Den 20. februar *Wood Structure and Applications*. Intro til dendrokronologi for studerende ved Faculty of Science, Københavns Universitet.

Den 23. november. Om 'Bygningsarkæologiske undersøgelser på Sørlandet,' på Vest-Agder Museum, Kristiansand, Norge.

Lars Jørgensen holdt foredrag på Naturstyrelsens Fugledegård Vikingemarked den 6.-7. oktober med titlen *Kult og ofring i vikingetiden*.

Flemming Kaul holdt den 14. juni foredrag på Det Danske Institut i Athen om *The Nordic Bronze Age Razor – Aegean influences in the Nordic Bronze Age*.

Ditlev Mahler holdt den 11. december foredraget *Landbrug på kanten af Nordatlanten. Nyt om bondestenalderen på Shetlandsøerne 4000-2000 f.v.t.* i Det Kongelige Nordiske Oldskriftsselskab.

Lasse Sørensen holdt følgende foredrag:

Den 19. april Thisted Museum, om *Med økse og ild - de første bønder i Sydsandinavien*.

Den 18. oktober Foredrag på Det Danske institut i Athen, om *Obsidian, Jade axes and Gold matrices from the New Carlsberg Glyptothek – Gaining new knowledge of the Greek Prehistory*.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed og andre videnskabelige tillidshverv

Charlie Christensen:

Medlem af det geologiske censorkorps ved KU og AU. Løbende censor for professor Bent Odgaard, AU.

Lars Jørgensen:

Indstilling af kandidat til æresdoktorat ved Historisches Seminar der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, Geschichte Nordeuropas.

Ditlev Mahler:

Medlem af bedømmelsesudvalg til stillingen som førsteamanuensis i forhistorisk arkæologi og yngre jernalder ved Universitetet i Bergen.

Medlem af bestyrelsen for tidsskriftet *Journal of the North Atlantic*.

Ulla Mannering:

Vejleder for en ph.d. studerende på konservatorskolen.

Vejledning af danske og udenlandske studerende og forskere samt undervist om tekstiler på DTU, Sagnlandet Lejre og Center for Tekstilforskning ved KU.

Morten Fischer Mortensen:

Bestyrelsesmedlem i Skandinavisk Museumsforening som repræsentant for den naturvidenskabelige forskning på danske museer.

Medlem af Den Danske Nationalkomité for INQUA (The International Union for Quaternary Sciences).

Medlem af INTIMATE (Integration of Icecore, Marine and Terrestrial Records) under INQUA.

Poul Otto Nielsen:

Formand for Kazimierz Salewicz og Hustru Marit Jensens Studiefond.

Medlem af Erik Westerby's Fond.

Indtil medio 2012 redaktør for Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab.

Peter Vang Petersen:

Medlem af censorkorpset for Forhistorisk Arkæologi ved Københavns og Aarhus Universitet.
Liniestudieleder for Forhistorisk Arkæologi ved Folkeuniversitetet i København.
Sekretær for Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab.
Medlem af Erik Westerbys Fond.

Mette Marie Hald:

Peer reviewer af 2 artikler for tidsskriftet *Bioarchaeology of the Near East*.

Udgivervirksomhed/redaktion

Johannsen, Niels; Jessen, Mads Dengsø; Jensen, Helle Juel (red): *Excavating the Mind. Cross-sections through culture, cognition and materiality*. Aarhus University Press, 2012.

Mahler, Ditlev L. (red.): *The Border of Farming and the Cultural Markers. Short papers from the network meeting in Lerwick, Shetland September 5th - 9th 2011*. Northern Worlds, the National Museum of Denmark, Copenhagen. 144 pp. 2012.

Gleba, Margarita; Mannering, Ulla (red.) *Textiles and Textile Production in Europe from Prehistory to AD 400*. Ancient Textiles Series Vol. 11, Oxbow Books, 2012.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Niels Bonde, seniorforsker
Charlie Christensen, seniorrådgiver
Lars Jørgensen, seniorforsker / forskningsprofessor
Flemming Kaul, seniorforsker, dr.phil.
Ditlev L. Mahler, projektseniorforsker, ph.d.
Ulla Mannering, seniorforsker, ph.d.
Peter Vang Petersen, seniorrådgiver
Inge Schjellerup, projektseniorforsker, fil.dr. (til 30. april)
Anne Birgitte Gotfredsen, projektforsker, cand.scient.
Sofie Drotner, forskningsassistent, cand.mag.
Morten Fischer Mortensen, forsker, ph.d.

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Morten Axboe, museumsinspektør, dr.phil.
Josefine Franck Bican, akademisk medarbejder, cand.mag.
Claudia Baittinger, museumsinspektør, Diplom-Biologin
Peter Steen Henriksen, museumsinspektør, cand. agro.
Catherine Jessen, museumsinspektør, ph.d.
Mette Marie Hald, museumsinspektør, ph.d.
Susanne Klingenberg, museumsinspektør, mag.art.
Claus Malmros, AC-medarbejder, mag.art. (1.april-25.maj)
Poul Otto Nielsen, overinspektør, mag.art.
Peter Pentz, museumsinspektør, fil.dr.

Phd-studerende

Sofie Laurine Albris (fra 1/10)
Maria Panum Baastrup (til 31/8)
Lasse Sørensen (fra 1/9-2010)

TAP-personale

Marie Brinch, sekretær (til 29/2)
Orla Hylleberg Eriksen, laborant
Michelle Garnier, enhedssekretær
Helle Holbek, laborant (fra 20/12)
Jytte Høstmark, kontorfuldmægtig (til 31/5)
Birthe E. Høyer, bibliotekar (fra 27/2)
Lone Klint Jakobsen, sekretær (fra 1/6)
Jørgen Holm Jensen, laborant
Søren Duedahl Nissen, it-superbruger
Heidi Lykke Petersen, sekretær (1/3-31/5)
Per Poulsen, udgravningstekniker

Tegnere

Thomas Højle Bredsdorff
Malgorzata Hansen
Freerk Oldenburger
Poul Wöhliche

Studenter

Birgitte Wendelbo Arentoft
Mads Lou Bendtsen
Charlotte Brandstrup
André Frederiksen
Sandie Holst
Veronica Liv Johansen
Rune Mørup Greve Pommer
Marion Ree
Tine Louise Slotsgaard

Projekter

Afsluttede projekter

Projektnummer 1123-3008: Farve- og proveniensbestemmelse af danske bronzealdertekstiler

Formålet med dette projekt er at udføre fiber-, farve- og isotopanalyser, som skal undersøge hvordan bronzealderens tekstiler oprindeligt har set ud, og som skal afdække om de tekstiler og dragter, som blev nedlagt i bronzealderens grave er lokalt fremstillet eller har indgået i en regional eller international udveksling af råvarer eller færdige produkter.

Ansvarlig: Ulla Mannering

Periode: 1.1.2011-31.10.2012

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: KUAS

Projektnummer 1091-1100: Jægere/samlere i nyt land

Jægere/samlere i nyt land er et tværvideenskabeligt forskningsprojekt som har til formål at rekonstruere det sen-glaciale naturmiljø, samt at bearbejde og publicere en række senpalæolitiske bopladser fra Danmark. De naturvidenskabelige studier tager udgangspunkt i de naturlige arkiver som findes i sø- og moseaflejringer fra istidens afslutning.

De arkæologiske studier er koncentreret om de syddanske pladser Sølbjerg, Knudshoved, Hasselø og Trollesgave, de nordjyske pladser Lendum og Hollendskær samt den klassiske Havelte plads i Holland.

Ansvarlig: Charlie Christensen

Periode: 1.1.2009-31.12.2012

Præsentation/rapportering: Peer reviewede artikler, conference proceedings, populærvideenskabelige artikler

Finansiering: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Samarbejdspartnere: Kulturstyrelsen, Groenningen Universitet og Sydsjællands Museum

Igangværende projekter

Projektnummer 1087-1300: De første mennesker i Danmark

De første mennesker i Danmark er et tværvideenskabeligt forskningsprojekt som har til formål at rekonstruere det sen-glaciale naturmiljø, samt at bearbejde og publicerer en række senpalæolitiske bopladser fra Danmark. De naturvidenskabelige studier tager udgangspunkt i de naturlige arkiver som findes i sø- og moseaflejringer fra istidens afslutning. De arkæologiske studier er koncentreret om pladserne; Slotseng, Sølbjerg, Eskebjerg, Hasselø, Lundby Mose, Trollesgave, Hollenskær, samt den klassiske Havelte plads i Holland.

Ansvarlig: Morten Fischer Mortensen

Periode: 1.1.2009 - 31.12.2013

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Groenningen Universitet

Projektnummer 1082-1660: Landbrug på grænsen – agrarsamfundenes ekspansion og kompleksitet i neolitikum i Norden

Studium af neolitiseringsprocessen i Skandinavien. Formålet er at skabe et overblik over landbrugsekspansion og – regression i Skandinavien fra introduktionen af agerbrug og kvægavl ca. 4000 f.Kr. indtil overgangen til bronzealderen ca. 1700 f.Kr. Projektet er et ph.d. projekt under satsningsområdet 'Nordlige verdener'.

Ansvarlig: Lasse Sørensen

Periode: 1.9 2010-1.3.2014

Finansiering: Augustinusfonden og Kulturministeriet.

Projektnummer 1087-2000: Agrarsamfundenes ekspansion i Norden. Nordlige Verdener.

Projektets formål er at studere den yderste grænse for agrarøkonomien i bronzealderen i Norden. I september 2012 blev der organiseret og afholdt et symposium på Nationalmuseet, København, The Border of Farming, Shetland and Scandinavia, med deltagelse af forskere fra Skandinavien, Shetland og Skotland (med Ditlev Mahler). I juli 2012 studierejse til Bohuslän: Undersøgelse af helleristninger i Bottna Sogn, der har ligheder med helleristninger i Alta, Nordnorge. Bistået af Gerhard Milstreu, Tanums Hällristningsmuseum. Desuden deltagelse i The Northern Worlds Conference, Nationalmuseet, København, november 2012. Artikel til Nationalmuseets Arbejdsmark

med Ditlev Mahler, færdigredigeret og udkommet. Arbejde med øvrige artikler fra relaterede kongresser. Se også under kongresser.

Ansvarlig: Flemming Kaul

Periode: 1.2.2010-1.9.2013

Præsentation/rapportering: Tre manuskripter afventer trykning

Finansiering: Intern og Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: NTNU

Projektnummer 1122-1101: Creativity and Craft Production in Middle and Late Bronze Age Europe Studies related to the origins of the Nordic Bronze Age razor, studies of European razors.

Assessment of routes of contact from the Mediterranean to Scandinavia. Studies of BA iconography.

Study tours, meetings: April: Austria, museums in Vienna and Niederösterreich. May: Croatia, CinBA meetings in Zagreb + excursion to Monkodonja, Pula, Zadar and Split. June: Greece, Athens, Mycenae, Delphi + lecture, the Danish Institute at Athens. June-July: Northern Italy, museums in Verona, Legnano, Fivavé, Sanzeno, Ciastel de Tor, St. Lorenzen & Como + a number of Bronze Age sites. November: Meeting, with “the Makers”, artists associated to CinBa, Copenhagen. December: CinBA meeting in Cambridge.

Article delivered and in print, *Antiquity*. Other articles in preparation for joint CinBA volume.

Article for Vincent Megaw *Festschrift* delivered. The work has proceeded according to plan, and some interesting results have been achieved.

Ansvarlig: Flemming Kaul

Periode: 1.6.2010 – 1.9.2013

Præsentation/rapportering: Artikler.

Finansiering: EU-program, HERA

Samarbejdspartnere: University of Southampton, University of Cambridge, NTNU, Archaeological Museum in Zagreb, Museum of Natural History, Vienna.

Projektnummer 1082-1920: Die Funde der älteren Bronzezeit des Nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen.

Projektets formål er en systematisk publicering af alle fund fra den ældre bronzealders i et bind for hvert amt udstyret med tegninger af genstandene i høj detaljeringsgrad. I 2012 blev der tegnet illustrationer til bind XIV, Randers Amt.

Ansvarlig: Poul Otto Nielsen

Periode: 1.9.1987 – 31.12.2019

Præsentation/rapportering: Monografier

Finansiering: Intern, Carlsbergfondet og Akademie der Wissenschaften und der Literatur

Samarbejdspartnere: Seminar für Ur- und Frühgeschichte der Georg-August-Universität.

Projektnummer 1123-1008: Textile Crafts and Cultures

The common aim of the research programme is to investigate the development of northern European textile and skin production until c. AD 400 by combining various approaches and methods in archaeology, history, conservation and the natural sciences and to focus on the environment and the long-term strategies, from breeding sheep and cultivating textile crops to the international trade and exchange in textiles and their final destination in bogs, settlements and graves. Within the research programme several activities will take place: Scandinavian prehistoric

costume, Landscape of textile production and Strontium isotopes - provenance and possible trading routes.

Ansvarlig: Ulla Mannering

Periode: 1.7.2010-31.7.2015

Finansiering: Danmarks Grundforskningsfonds Center for Tekstilforskning.

Projektnummer 1030-3140: Førkristne kultpladser

Nordens sene, førkristne religion er i de senere år blevet genstand for en stigende forskningsinteresse. Gennem nye arkæologiske fund og analyser af materiale fra den sene jernalder og vikingetid skal projektet identificere og beskrive dels miljøet og de personer, som organiserede og forestod de førkristne kultritualer, dels i hvilke handlinger og fysiske udtryk de religiøse ritualer bestod. I 2012 er der bl.a. gennemført flere udgravninger på storgårdsresidenser ved Tissø, Hoby og Toftengård med henblik på at identificere rituelle anlæg og aflejringer fra datidens handlinger.

Ansvarlig: Lars Jørgensen

Periode: 1.9.2010 – 31.8.2015

Finansiering: A.P. Møller og hustru Chastine McKinney-Møllers Fond til almene Formaal, Kulturministeriets forskningspulje, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Kulturstyrelsen

Samarbejdspartnere: Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie, Stiftung Schleswig-Holsteinische Landesmuseen Schloss Gottorf, Køge Museum, Københavns Universitet.

Projektnummer 1030-3018: Med ryggen til fjeldet

Dendrokronologiske undersøgelser i det sydlige Norge. Opbygning af grundkurver for eg og fyr.

Ansvarlig: Niels Bonde

Periode: 1.7.2005-31.12.2014

Præsentation/rapportering:

Finansiering: Vest-Agder Fylkeskommune, Norge

Samarbejdspartnere: Fylkeskonservatoren, Vest-Agder Fylkeskommune

Projektnummer 1087-1400: 'Små træer' fra Nordøstgrønland

Dværgpiletræer fra Arktis har potentialet til dendroklimatologiske studier, men har ikke været anvendt pga. metodiske problemer.

Prøver af *Salix arctica* er indsamlet ved Zackenberg Station, Nordøstgrønland.

Indgående, grundlæggende undersøgelser af den årlige tilvækst er nødvendig for at præcisere og verificere metoden.

Ansvarlig: Claudia Baittinger

Periode: 1.1.2009-31.12.2013

Præsentation/rapportering: Artikler.

Finansiering: KVUG og Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: [Institut for Bioscience - Arktisk Miljø](#), Université du Québec à Trois-Rivières,

Projektnummer 1087-2100: Landbrug på grænsen. Shetlandsøerne 4000-3000 f.v.t.

Komparativ analyse mellem neolitikum på Shetlandsøerne og i Sydsandinavien med henblik på at belyse agerbrugssamfundenes komponenter.

Ansvarlig: Ditlev L. Mahler

Periode: 1.1.2010 - 30.6.2013

Præsentation/rapportering: Artikler og monografi

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Shetland Museum & Archives, Shetland Amenity Trust, University of Edinburgh.

Projektnummer 1087-2410: Nordboernes agerbrug i Grønland

Projektets formål er, ud fra arkæobotaniske analyser af prøver fra møddingslag udtaget ved nordbogårde i Grønland, at undersøge om nordboerne havde agerbrug. Endvidere skal en eventuel udnyttelse af husdyrgødning undersøges ved hjælp af fosfatanalyser af jordprøver fra indmark/udmark ved en række nordbogårde. I tre feltsæsoner er der udtaget jord- og møddingsprøver fra 12 nordbogårde. På nuværende tidspunkt er de fleste makrofossilprøver analyseret og alle fosfatprøver er analyseret.

Ansvarlig: Peter Steen Henriksen

Periode: 1.2.2010-31.12.2013

Præsentation/rapportering:

Finansiering: Augustinusfonden

Projektnummer 1087-2810: Tømmerhuse i Grønland – diffusion og innovation

Dendrokronologiske undersøgelser af historiske bygninger i Grønland.

Ansvarlig: Niels Bonde

Periode: 1.1.2010-31.12.2013

Præsentation/rapportering:

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Fylkeskonservatoren, Vest-Agder Fylkeskommune

Projekter igangsat i 2012

Projektnummer 1030-3180: Vasagård Øst

Udgravning ved Vasagård på Bornholm af yngre stenalders samlingsplads med spor af aktiviteter i den sene tragtægerkultur, ca. 2900-2800 f.Kr. Udgravningen i 2012 drejede sig om undersøgelse af fem cirkulære stolpekonstruktioner.

Ansvarlig: Poul Otto Nielsen

Periode: 15.6.2012–15.6.2013

Finansiering: Kulturstyrelsen

Samarbejdspartnere: Bornholms Museum

Projektnummer 1134-1141: Uldens udvikling i bronzealderens Danmark set i forhold til det øvrige Skandinavien og Central Europa

Formålet med projektet er at analysere et udvalg af danske bronzealder tekstiler med en fiberanalysemetode, som kan give nye informationer om fiberkvalitet samt sortering og klargøring af ulden til spinning. Samtidig skal disse og et mindre antal svenske og centraleuropæiske bronzealdertekstiler gentestes for at undersøge om tekstilerne er produceret af uld fra de samme fåreracer.

Ansvarlig: Ulla Mannering

Periode: 1.11.2012-31.10.2013

Finansiering: Kulturministeriets Forskningspulje

Samarbejdspartnere: ArcheoTex Büro für archäologische Textiles

Ph.d.-projekt. Projektnummer 1030-3156: Kultens plads i det førkristne landskab

Formålet med dette ph.d.-projekt er at anvende komparative analyser af stednavne og arkæologi til at undersøge hvordan ideologi og religion indvirkede på organisering og opfattelse af landskabet omkring sydsandinaviske kultpladser i første årtusind e.Kr. Projektet vil undersøge forholdet mellem stednavne, landskab og de arkæologiske bebyggelsesmønstre i oplandet omkring udvalgte pladser med religiøse funktioner gennem perioden. Hovedvægten bliver på jernalderens og vikingetidens stormandsgårde, som er fokus i Nationalmuseets projekt Førkristne Kultpladser. Disse stormandssæder formodes at få en større rolle i og en voksende kontrol over kulten og religionen gennem første årtusind. Nøglepladserne er Tissø, Toftegård, Gudme og Hoby.

Ansvarlig: Sofie Laurine Albris

Periode: 1.10.2012 – 1.10.2015

Præsentation/rapportering: Afhandling

Finansiering: Intern, Nordisk Forskningsinstitut og Kulturministeriet

Samarbejdspartnere: Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet

Projektnummer 1029-1875: Iron Age and Viking Age cultural landscapes in the Haugesund/Karmøy region. Part 1: Bøvatn

This project aims to reconstruct the environmental changes induced by human impact and climatic changes in the region around Avaldsnes, Karmøy, Western Norway via the analysis of sediments from Bøvatn (a few kilometres north of Avaldsnes).

Ansvarlig: Catherine Jessen

Periode: 1.3.2012-28.2.2013

Finansiering: Sigurd Aase

Projektnummer 1030-3029: Sosteli – en jernalderboplads, Norge

Jernalderbopladsen Sosteli blev udgravet i 1940'erne og undersøgt af J. Troels-Smith fra Nationalmuseet. Projektet i 2012 omfattede en pollenanalyse og datering af prøver fra c. 650 – 1100 e. Kr.

Ansvarlig: Catherine Jessen

Periode: 2.1.2012-28.2.2012

Finansiering: Fylkeskonservatør, Vest-Agder Fylke, Norge

Samarbejdspartnere: Fylkeskonservatør, Vest-Agder Fylke, Norge

Publikationer

Peer reviewede artikler er mærket med *

Bidrag til tidsskrift

Baastруп, Maria Panum: Småstykker og fragmenter. Om de 'manglende' insulære hængekar fra Danmark. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2010, p. 147-162, 2012.*

Baastруп, Maria Panum: Kontinentale sølvfund fra Vestjylland – vikingetidens karolingiske forbindelser. *Holstebro Museum Årsskrift* 2012, p. 51-54, 2012.

Bican, Josefine Franck: Bulkiste og bådgrav ved Bulbrogård - en senneolitisk gravplads ved vestbredden af Tissø, Vestsjælland. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2010, p. 7-42, 2012.*

Bican, Josefine Franck: Forskningsgravning – en nødvendighed. *Arkæologisk Forum* 26, p. 28-30, 2012.

Bonde, Niels; Paulsen, Helge; Stylegar, Frans-Arne: Nye årringsundersøgelser på Sørlandet. *Aarbok 2012 Fortidsminneforeningen*, p. 157-162, 2012.

Hald, Mette Marie; Skuldbøl, Tim Boas Bruun: Hvorfor graver vi? Synspunkter fra en byhøj i Syrien. *Arkæologisk Forum* 26, p. 37-40, 2012.

Skuldbøl, Tim Boas Bruun; Hald, Mette Marie: Tell Brak – en af verdens første byer. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 8-17, 2012.*

Breuning-Madsen, Henrik; Holst, Mads Kähler; Henriksen, Peter Steen: The hydrology in huge burial mounds built of loamy tills: a case study on the genesis of perched water tables and a well in a Viking Age burial mound in Jelling, Denmark. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, Volume 112, Issue 1, p. 40-51, 2012.*

Jessen, Catherine; Stylegar, Frans-Arne: Ødegården Sosteli i Åseral fra romertid til vikingtid. *Viking, Norsk arkeologisk årbok LXXV*, p. 131-144, 2012.*

Randsalu-Wendrup, Linda; Conley, Daniel J.; Carstensen, Jacob; Snowball, Ian; Jessen, Catherine; Fritz, Sherilyn C.: Ecological Regime Shifts in Lake Kälksjön, Sweden, in Response to Abrupt Climate Change Around the 8.2 ka Cooling Event. *Ecosystems* 2012. Published in open access at Springerlink.com (15 pp).*

Jessen, Mads Densgø: Anmeldelse af Martin Rundkvist: *Mead-halls of the Eastern Geats* (2011). *KUML*, p. 303-305, 2012.

Kaul, Flemming: Lennart Åberg og den tidlige forskningshistorie omkring bronzealderens helleristninger. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2010, p. 67-96, 2012.*

Kaul, Flemming; Ditlev L. Mahler: Landbrug på grænsen – Shetland og Norge – de nordligste landbrugsmonumenter i sten- og bronzealder. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 44-59, 2012.*

Klingenberg, Susanne: Årets udgravninger på bopladsområdet ved Hoby. *Museum Lolland-Falster Årsskrift* 2011, p. 38-41, 2012.

Malmros, Claus: Træhåndværket i Nydam-fundet – anvendelse af træ til våben og andet militært udstyr i 3.-5. århundrede e.Kr. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 72-87, 2012.*

Bergfjord, Christian; Mannering, Ulla; Frei, Karin Margarita; Gleba, Margarita, Bruselius Scharff, Anemette, Skals, Irene; Heinemeier, Jan; Nosch, Marie-Louise; Holst, Bodil: Nettle as a distinct Bronze Age textile plant. *Scientific Reports* 2:664 DOI: 10.1038/srep00664 (Nature Group), p. 1-4, 2012.*

Andersson Strand, Eva; Gleba, Margarita; Harris, Susanna; Mannering, Ulla (red.): *Archaeological Textiles Review* 54, 2012, Copenhagen.

Pentz, Peter: To vikingsværd med karolingisk planteornamentik i Nationalmuseets samlinger. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2010, p. 109-146, 2012.*

Sørensen, Lasse; Karg, Sabine: The expansion of agrarian societies towards the North – new evidence for agriculture during the Mesolithic/Neolithic transition in Southern Scandinavia. *Journal of Archaeological Science*, online September 2012, p. 1-17, 2012.*

Bog/antologi/afhandling/rapport

Baastrup, Maria Panum: *Kommunikation, kulturmøde og kulturel identitet – tingenes rejse i Skandinaviens vikingetid*. Ph.d.-afhandling, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet. 335 pp. 2012.

Bidrag til bog/antologi/rapport

Albris, Sofie Laurine: Mellem det svært begribelige og det helt håndgribelige – om religion, ritualer og materiel kultur. In: Lyngstrøm, Henriette et al. (red.) *Mellem det ufattelige og det håndgribelige -18 arkæologiske essays*. Udgivet af Saxo-instituttet, Københavns Universitet, p. 99-104, 2012.

Axboe, Morten: Late Roman and Migration Period sites in southern Scandinavia with archaeological evidence of the activity of gold and silver smiths. In: Pesch, Alexandra; Blankenfeld, Ruth (red.). *Goldsmith Mysteries. Archaeological, pictorial and documentary evidence from the 1st millennium AD in northern Europe. Papers presented at a workshop organized by the Centre for Baltic and Scandinavian Archaeology (ZBSA), Schleswig, October 20th and 21st, 2011*. Schriften des Archäologischen Landesmuseums, Ergänzungsreihe, Band 8. Neumünster, Wachholtz Verlag, p. 123-142, 2012.

Baittinger, Claudia; Boulanger-Lapointe, Noémie. Arctic bell-heather – annual growth in the *Cassiope* heath. In: Jensen, L.M. (red.). *Zackenbergs Ecological Research Operations, 17th Annual Report, 2011*. Aarhus University, DCE – Danish Centre for Environment and Energy, p. 82-83, 2012.

Jessen, Mads Dingsø: The Hall and the Church during Christianization: Building ideologies and material concepts. In: Johannsen, Niels; Jessen, Mads Dingsø; Jensen, Helle Juhl (red.). *Excavating the Mind. Cross-sections through culture, cognition and materiality*. Aarhus University Press, p. 133-160, 2012.

Jessen, Mads Dingsø: Material culture, embodiment and the construction of religious knowledge. In: Sørensen, Marie Louise Stig; Rebay-Salisbury, Katherine (red.). *Embodied knowledge. Technology and beliefs*. Oxford, Oxbow, p. 40-51.

Jessen, Mads Dingsø; Juel Jensen, Helle: Introduction. In: Johannsen, Niels; Jessen, Mads Dingsø; Jensen, Helle Juhl (red.). *Excavating the Mind. Cross-sections through culture, cognition and materiality*. Aarhus University Press, p. 11-22, 2012.

Jørgensen, Lars; Grønnow, Bjarne; Arneborg, Jette; Gulløv, Hans Christian: At ordne min verden – billeder af inuits og nordboernes mentale landskaber gennem 4500 år. In: Akhøj Nielsen, Marita (red.). *Grønlands fascinationskraft. Fortællinger om polarforskningen. Et festskrift til Hendes*

Majestæt Dronning Margrethe II ved 40-års-regeringsjubilæet 2012. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Viborg, p. 69-83, 2012.

Kaul, Flemming: The Northernmost Rock-carvings of the Nordic Bronze Age Tradition in Norway: context and landscape. In: Jones, Andrew Meirion; Pollard, Joshua; Allen, Michael J.; Gardiner, Julie (red). *Image, Memory and Monumentality – archaeological engagements with the material world: a celebration of the academic achievements of Professor Richard Bradley*. Prehistoric Society Research Paper 5, Oxbow Books, Oxford, p. 233-240, 2012.

Gleba, Margarita; Mannering, Ulla: Introduction. In: Margarita Gleba & Ulla Mannering (red.). *Textiles and Textile Production in Europe from Prehistory to AD 400*. Ancient Textiles Series Vol. 11, Oxbow Books, p. 1-24, 2012.

Mannering, Ulla; Gleba, Margarita; Hansen, Marianne Bloch: Denmark. In: Margarita Gleba; Ulla Mannering (red.). *Textiles and Textile Production in Europe from Prehistory to AD 400*. Ancient Textiles Series Vol. 11, Oxbow Books, p. 91-118, 2012.

Sørensen, Lasse: Jacobsens ukendte samling af stensager fra den græske oldtid. Obsidian, økser, matricer, ansigtssten og andre sjældne oldsager. In: Moltesen, M.; Fischer C.; Thunø, T. (red.). *Buddha, Barok og Bryggeren. Carl Jacobsens ukendte samlinger*. Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek, Ny serie nr. 14, p. 76-85, 2012.

Workingpaper/arbejdsrapport/preprint

Christensen, Charlie 2012: Om at tælle mange pollen. NatArk hjemmeside, historier.

Konferencebidrag

Baastrup, Maria Panum: Networks in the North – foreign artifacts in the hands of the Vikings. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 187-191, 2012.

Baittinger, Claudia: 'Small trees' from North East Greenland. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, Copenhagen, p. 30-35, 2012.

Bican, Josefine Franck; Bech, Anna Severine; Klingenberg, Susanne: Pre-Christian Cult Sites – archaeological investigations. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 261-268, 2012.

Bonde, Niels; Bartholin, Thomas S.; Baittinger, Claudia; Paulsen, Helge: Timber houses in Greenland – diffusion and innovation. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 228-230, 2012.

Henriksen, Peter Steen: Agriculture on the edge – the first finds of cereals in Norse Greenland. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 174-177, 2012.

Jessen, Catherine: The landscape and climate of the early Mesolithic hunters of Lundby Mose, Southern Zealand – The end of the last glacial period and the Preboreal warming. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 26-29, 2012.

Catherine Jessen, Morten Fischer Mortensen, Charlie Christensen and Kristoffer Buck Pedersen: The Early Preboreal Vegetation of Lundby Mose, Southern Denmark: Mesolithic Hunters in a Changing Climate. Abstracts - European Association of Archaeologists. Annual Meeting 2012, Helsinki, p. 142, 2012. = 5.4.A.

Jessen, Mads Dingsø: Material culture and the construction of religious niches. Conference Proceedings from Nordic TAG X, Stiklestad, p. 79-85.

Kaul, Flemming: Agricultural landscapes of Arctic Norway. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 72-86, 2012.

Kaul, Flemming: Multi-period construction of megalithic tombs – and the megalithic tombs in Shetland. In: Mahler, D.L. (red.) *The Border of Farming and the Cultural Markers. Short papers from the network meeting in Lerwick, Shetland September 5th - 9th 2011*. Northern Worlds, the National Museum of Denmark, Copenhagen, p. 100-121, 2012.

Mahler, Ditlev L.: Shetland – the Border of Farming 4000-3000 B.C.E. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions. Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 125-136, 2012.

Mahler, Ditlev L.: Pinhoulland – a multi period site from West Mainland, Shetland. Some features of the Neolithic of Shetland. In: Mahler, D. L. (red.): *The Border of Farming and the Cultural Markers. Short papers from the network meeting in Lerwick, Shetland September 5th - 9th 2011*. Northern Worlds, the National Museum of Denmark, Copenhagen, p. 37-52, 2012.

Mahler, Ditlev L.: Neolithic Shetland: Peopling an empty area 4000-3000 BC? In: M.D. Mahler (red.) *The Border of Farming and the Cultural Markers. Short papers from the network meeting in Lerwick, Shetland September 5th - 9th 2011*. Northern Worlds, the National Museum of Denmark, Copenhagen, p. 132-143, 2012.

Sørensen, Lasse: Pioneering farmers cultivating new lands in the North – The expansion of agrarian societies during the Neolithic and Bronze Age in Scandinavia. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red). *Northern Worlds – Challenges and solutions*.

Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 87-124, 2012.

Casati, Claudio; Sørensen, Lasse: Two hut structures from an Early Mesolithic site at Ålyst (Denmark). A preliminary report. In: Gaudzinski-Windheuser, Sabine; Jöris, Olaf; Sensburg, Martina; Street, Martin; Turner, Elaine (red.). *Site internal spatial organization of hunter-gatherer societies: Case studies from the European Palaeolithic and Mesolithic. Papers submitted at the session (C58) »Come in ... and find out: Opening a new door into the analysis of hunter-gatherer social organisation and behaviour«, held at the 15th U. I. S. P. P. Conference in Lisbon, September 2006.* Mainz, Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, p. 175-186, 2012.*

Populærformidling

Axboe, Morten: Inspiration fra England. *Skalk* Nr. 6, p. 8-10, 2012.

Mannering, Ulla: Dragt og design – Del 4. *Fund og Fortid* No. 1, p. 4-7, 2012.

Mannering, Ulla: Guldgubber og dragt. *Fund og Fortid* No. 3, p. 10-13, 2012.

Nielsen, Poul Otto: Images from Danish Prehistory. In: Milena Hoegsberg (red.). *Shaped by time. Contemporary art embedded in prehistory 12.500 BC – 2012.* Berlin, Revolver Publishing, p. 29-40, 2012.

Pentz, Peter: Forord. In Knipper, Eric (red.). *Germania.* Nationalmuseet og forlaget Faraos Cigarer, København, p. 5, 2012.

Danmarks Middelalder - og Renæssance

Præsentation af enheden og dens forskningsområder

Danmarks Middelalder og Renæssance dækker perioden fra jernalder/vikingetid til nutid, når det gælder runologi og kirkearkæologi. Generelt dækker Danmarks Middelalder og Renæssance dog alene perioden ca. 1000-1660.

Forskningsområderne har fokus på samlingerne og på de antikvariske dækningsområder, og de afspejler i væsentlig grad Nationalmuseets funktion som landets kulturhistoriske hovedmuseum. Fokusområderne udgør for Danmarks Middelalder og Renæssances vedkommende danefæ, runologi, kirker, borge og voldsteder samt Grønlands norrøne fortid. Til enheden hører bogværket Danmarks Kirker, Nationalmuseets grundlæggende beskrivelse af de danske kirker, deres kalkmalerier, inventar og gravminder. Værket, som er Danmarks største bogværk, har været under udgivelse siden 1933 og dækker mere end halvdelen af landet.

Basisaktiviteter

Andersen, Michael:

Deltog i ODM, Kulturhistorisk Orienteringsmøde, Kolding 8.-9. november.

Deltog i *Seals and their context in the Middle Ages*, 27.-29. april, Aberystwyth University, Wales.

Studietur til Holland, 9.-11. maj.

Arneborg, Jette:

Deltog i seminaret *HugvísindaÞing 2012. Allt milli himins og jarðar*. Session: *Grøf og dauða á Ísland í 1150 ár*. University of Iceland, Reykjavík 9. 10. marts med indlægget *Death and Burials in the Norse Eastern Settlement in Greenland - from landnam to abandonment*.

Deltog i konferencen *Planet under Pressure*, London, March 26-29 med posteren *Cultural adaptation, compounding vulnerabilities and conjunctures in Norse Greenland*.

Deltog i *Vatnahverfi Workshop*, Copenhagen March 21-22 med indlæggene *Churches and the Social Landscape*, *Excavations at the Churchyard at Ø64* og *Diet of the Humans from ruin group Ø64*.

Deltog i Uddannelsesministeriets Polardialogforum 30. maj med indlægget *Om Nationalmuseets Grønlandsforskning*.

Deltog i NABO-LTVTP network meeting San Diego 19.-24. September med foredragene *Norse Greenland transformations og Greenland, cold times and vulnerabilities*.

Deltog i *Vin og Videnskab -Resultater fra de nyeste arkæologiske undersøgelser i de grønlandske nordbobygder* på Statens Naturhistoriske Museum. 1. oktober med indlægget *I Erik den Rødes fodspor*.

Deltog i konferencen *Northern World- Landscapes- Interactions- Dynamics* 30. november med indlægget *Subsistence and Settlement Patterns in Norse Greenland – Adaptation and Limits to Adaptation*.

Bertelsen, Thomas:

Deltog i Seminar om Kirkeundersøgelsen i Jelling, Kongernes Jelling 24. oktober med oplæg om sommerens kirkeundersøgelse som udgangspunkt for efterfølgende faglig diskussion.

Deltog i ODM, Kulturhistorisk orienteringsmøde 8.-9. november, Kolding med to indlæg: *Nye undersøgelser af Jelling kirke.*

Studietur til Hildesheim 22.-24. november. Studier af tidlig middelalderlig murteknik.

Deltog i Seminar om Fjäre kirke. Kristiansand, Norge med oplægget *Nye undersøgelser i Jelling kirke. Hvor gamle er de romanske stenkirker?*

Deltog i Restaureringsseminar arrangeret af Arkitektskolen Aarhus, 22. september med oplægget *Frådstenskirken i Jelling.*

Engberg, Nils:

Deltog i borgforskerseminar på Gl. Estrup 16. april.

Deltog i seminar om kirkernes rumklima, opvarmning mv. 25. april.

Deltog i Castella Maris Baltici kongres i Skåne 28. maj-1. juni.

Deltog i Chateau Gaillard kongres i Aabenraa 25. august-1. september.

Deltog i seminar på Nationalmuseet vedr. kirkerne med stifterne 24. september.

Deltog i Jellingseminar i Jelling vedr. bygningsarkæologiske resultater 24. oktober.

Deltog i ODM, Kulturhistorisk orienteringsmøde, Kolding 8.-9. november.

Deltog i borgseminar på Moesgård 28. november.

Grinder-Hansen, Poul:

Studietur til Holland, 9.-11. maj.

Imer, Lisbeth:

Deltog i Feltrunologmøde, Stavanger 13.-16. september.

Deltog i Skagerak-Kattegat-workshop, Nationalmuseet 19.-20. september.

Deltog i konferencen Northern World- Landscapes- Interactions, Nationalmuseet 28.-30. November med oplæg.

Johannsen, Birgitte Bøggild:

Deltog i konferencen Inventories and Courtly Spaces, Lissabon, arrangeret af PALATIUM og CHAM med oplægget *Beyond Scylla and Charybdis og Between mobilia and immobilia? Tracking tapestries and their ceremonial reuse in Danish court inventories of the 16th and 17th centuries.*

Konference i København, arrangeret af PALATIUM, Nationalmuseet, Frederiksborgmuseet og Rosenborg.

Deltog i Nordic Network for Renaissance Studies. Konference i København. Chair.

Deltog i konferencen *Key to Power*, Antwerpen, arrangeret af PALATIUM.

Deltog i foredragsserie om Dronning Margrete med indlæg. Folkeuniversitetet i Århus.

Deltog i konferencen *Beyond Scylla and Charybdis med indlægget Antiquum magis quam splendidum: Appropriating Anachronism. The Case of Copenhagen Castle.*

Afholdt foredraget *Til inspiration eller advarsel – Om kvindemagt – et delvist overset motiv i renæssancens billedverden i Selskabet for Kulturhistorie*, 5. juni.

Kjær, Ulla:

Deltog i *Colloque international. Centre de recherche du château de Versailles: Marly. Architecture, usages et diffusion d'un modèle français*, juni, med indlæg om Fredensborg og Marly.

Herudover foredrag ved Forskningens Døgn, ved Århundredets Festival i Århus og for en række forskellige foreninger, blandt andet i kirkeligt regi.
Studietur til Holland, 9.-11. maj.

Michelsen, Else:

Afholdt oplæg for for projektdeltagere fra Estland og Sverige: *Sustainable management of historic churches* den 2. november.

Studietur til Holland, 9.-11. maj.

Mikkelsen, Hans:

Deltog i Foreningen for Kirkegårdskultur, Årsmøde, Silkeborg, 21.-22. maj.

Nyborg, Ebbe:

Deltog i konferencen *Gothic Ivory Sculpture. Old Questions, New Directions*, The Courtauld Institute of Art, London, 23.-24. marts med oplægget *Some recent Discoveries within a Group of Danish Ivories*.

Deltog i konferencen *The Art and Science of Medieval Church Screens*, University of Cambridge, 27.-28. april.

Pedersen, Anne:

Deltog i kolloquium i tilknytning til seminaret *Wikinger und der Kontinent*, Freie Universität Berlin. Med oplægget *Jelling – ein tausendjähriges Monument in neuem Licht*, 6. februar.
ODM, Kulturhistorisk orienteringsmøde, Kolding, 8.-9. november.

Deltog i konferencen *Northern Worlds: Landscapes – Interactions – Dynamics*, Nationalmuseet, 28.-30. november.

Plathe, Sissel:

Deltog i *Listen to the Wall. FRH Conference in Venice*, 14.-17. november.

Deltog i workshop, Universitetet i Oslo, *Gjenstander og religiøse fremstillinger 1350-1650*, 20. november.

Rensbro, Henriette:

Deltog i Restaureringsseminar v. Arkitektforeningen, 26. januar.

Deltog i Middelaldertræf, 30. marts.
Studietur til Holland, 9.-11. maj.

Deltog i byarkæologisk møde i Ribe, 14.-15. maj.

Deltog i seminaret *Kirker – Ændret brug og nedlæggelser* med indlæg om antikvariske aspekter, 24. september.

Deltog i ODM, Kulturhistorisk orienteringsmøde, Kolding 8.-9. november.

Afholdte konferencer, symposier, seminarer, workshops (egne)

Arneborg, Jette:

Vatnahverfi-workshop. Nationalmuseet, 21.-22. marts.

Johannsen, Birgitte Bøggild:

Dansk organisator af konferencen *Beyond Scylla and Charybdis*, 30. april-2. maj, arrangeret af PALATIUM, Nationalmuseet, Frederiksborgmuseet og Rosenborg.

Michelsen, Else:

Kirker – ændret brug og nedlæggelser. Seminar for landets stiftsøvrigheder. 24. september.

Nyborg, Ebbe:

Ikonografi og Performance, Det 23. Nordiske ikonografiske symposium, Sæby, 27.-30. august.

Pedersen, Anne:

Workshop om Jellingkomplekset og dets tolkning, arrangeret af Jellingprojektet på Nationalmuseet. 30. januar.

Workshop *Skagerrak-Kattegat – Et fælles hav*, arrangeret af Nordlige Verdener/Jellingprojektet på Nationalmuseet. 19.-20. september.

Rensbro, Henriette:

Arbejdet med Kirker og Klostre de sidste 40 år. Afskedsforedrag v. Hans Krongaard Kristensen og Hugo Johannsen, 26. september.

Beskrivelse af projektaktiviteter under 4 uger

Engberg, Nils:

Skt. Gertrud og helgendyrkelse i Danmark. Del af publiceringsprojekt om Skt. Gertrud ødekapel i Køge.

Pedersen, Anne:

Dead Warriors in Living Memory, publicering af monografi.

Aggersborg, publicering af monografi i samarbejde med prof. Else Roesdahl og Søren M. Sindbæk.

Kulturkontakter over Skagerrak og Kattegat i vikingetiden (projekt under Nordlige Verdener).

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed og andre videnskabelige tillidshverv

Andersen, Michael:

Censorformand, Middelalder- og Renæssancearkæologi, Aarhus Universitet.

Jette Arneborg:

Censor. Middelalder- og Renæssancearkæologi, Aarhus Universitet.

Censor. Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, Nuuk – Kultur og Samfund.

Medlem af Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland.

Medlem af Forsknings- og Innovationsstyrelsens Polarforskerforum.

Honorary Fellow. Edinburgh University. College of Science and Engineering.

Medlem, Pool of Reviewers, European Science Foundation.

Medlem, Editorial Board Journal of North Atlantic.

Ordinært medlem – Uddannelsesministeriets Polardialogforum.

ESF Pool of Reviewers.

Bertelsen, Thomas:

Censor ved Afd. for Middelalder- og Renæssancearkæologi, Aarhus Universitet.

Ph.d.-vejleder ved Arkitektskolen, Aarhus.

Grinder-Hansen, Poul:

Censor i historie ved de danske universiteter.

Censor ved turistføreruddannelsen på Roskilde Universitet

Imer, Lisbeth:

Censor ved forhistorisk arkæologi ved Københavns og Aarhus Universitet.

Johannsen, Birgitte Bøggild:

Medlem af *The Steering Committee for PALATIUM. Court Residences as Places of Exchange in Late Medieval and Early Modern Europe 1400-1700*, under European Science Foundation.

Medlem af bestyrelsen for Selskabet for Københavns Historie.

Medlem af organisationsgruppen, sammen med professor Konrad Ottenheim, Utrecht, for konferencen, *Beyond Scylland and Charybdis*.

Kjær, Ulla:

Medlem af Samlingsrevisionsudvalget, Frederiksborg Slot.

Medlem af den videnskabelige komité vedr. Thotts Palæ i København

Medlem af rådgivningsgruppe nedsat af Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme vedr.

Fredensborg slotshave.

Medlem af advisory board for Bebyggelseshistorisk tidsskrift, Göteborg.

Fast fagfællebedømmer på flere tidsskrifter, blandt andet Architectura.

Pedersen, Anne:

Censor ved Middelalder- og Renæssancearkæologi, Aarhus Universitet.

Plathe, Sissel F.:

Formand for Selskabet for Kirkelig Kunst.

Dansk Orgelselskab. Medlem af Selskabets repræsentantskab.

Rensbro, Henriette:

Koordinator for fagområde Middelalderarkæologi ved Kulturhistorisk orienteringsmøde 2013.

Udgivervirksomhed/redaktion

Arneborg, Jette; Nyegaard, Georg; Vésteinsson, Orri (red.) Norse Greenland Selected Papers from the Hvalsey Conference 2008. Journal of the North Atlantic, Special Volume 2. Reykjavík 196 pp. 2012.

Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. Journal of the North Atlantic, Special volume 3. 135 pp.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Jette Arneborg, seniorforsker

Nils Engberg, seniorrådgiver

Vivian Etting, seniorforsker

Poul Grinder-Hansen, seniorforsker

Lisbeth M. Imer, seniorforsker

Ulla Kjær, seniorforsker, Dr. Phil.

Anne Pedersen, seniorforsker

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Michael Andersen, Enhedsleder

Thomas Bertelsen, museumsinspektør, ph.d.

Anders Christian Christensen, redaktør

Hugo Johannsen, redaktør

Birgitte Bøggild Johannsen, redaktør

Martin Wangsgaard Jürgensen, redaktør

Rikke Ilsted Kristiansen, redaktør

David Burmeister Kaaring, redaktør

Else Michelsen, enhedssekretær

Hans Mikkelsen, museumsinspektør

Ebbe Nyborg, redaktør

Sissel Plathe, museumsinspektør

Niels Jørgen Poulsen, redaktør

Henriette Rensbro, museumsinspektør, ph.d

Mogens Vedsø, redaktør

Ph.d.-studerende

Christian Koch Madsen

Projekter

Afsluttede projekter

Projektnummer 1035-3207: Europäische Burgen als herausragende Zentren frühen Kulturaustausches im Mittelalter

I forbindelse med den europæiske forskning omkring middelalderens borge og magtstrukturer er etableret et samarbejde mellem en række lande: Tyskland, Danmark, Finland, Tjekkiet, Ungarn, Letland og Slovakiet. Her er opnået støtte fra EU til en række projekter, bl.a. oprettelsen af en fælles database for de vigtigste borganlæg, kaldet EBIDAT. Desuden afholdes en række internationale symposier og konferencer.

Ansvarlig: Vivian Etting og Niels Engberg

Periode: 1.5-2011-30.9.2012

Finansiering: EU

Samarbejdspartnere: Europäisches Burgeninstitut

Projektnummer 1031-3120: Borgene på Samsø

Formålet med projektet er at få et samlet overblik over borgene på Samsø – deres anlæggelse, datering, bebyggelse, ejerforhold og indbyrdes relationer. Borgene skal ikke ses som isolerede anlæg, men indgå i en vurdering af magtforholdene på Samsø gennem middelalderen, herunder også deres relationer til øens øvrige bebyggelse og infrastruktur. Der gennemføres udgravninger på øens 5 middelalderlige voldsteder. Resultaterne af projektet publiceres i en større monografi (PNM).

Ansvarlig: Vivian Etting og Niels Engberg

Periode: 1.1.2008 – 31.12.2012, dog med efterfølgende analyser og publicering.

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Dronning Margrethes arkæologiske Fond, Augustinusfonden, Danneskiold-Samsø'ses Familiefond, Beckett-Fonden, Knud Nørgaard og hustru Grethe Nørgaards Fond

Samarbejdspartnere: Økomuseum Samsø, Moesgaard Museum, Kulturstyrelsen.

Igangværende projekter

Projektnummer 3352: Ødekirkerne i det åbne land – status og fremtid

Formål: Gennem indsamling af eksisterende arkivmateriale at analysere og formidle omfang og årsager til nedlæggelse af middelalderkirker, kapeller, klosterkirker og hospitalskirker fra kristendommens indførelse til i dag. Materialet er struktureret i en database, og formidles dels digitalt i samarbejde med Kulturstyrelsen og i bogform som et kommenteret katalog.

Ansvarlig: Nils Engberg

Periode: 1.1.2004-1.7-2013

Præsentation/rapportering: Kommenteret katalog

Finansiering: Intern, Kulturstyrelsen og diverse fonde.

Samarbejdspartnere: Kulturstyrelsen og lokalhistoriske museer.

Projektnummer 1035-3151: Vatnahverfi-projektet

International workshop afholdt på Nationalmuseet med henblik på publikation (red. Jette Arneborg, Thomas H. McGovern & George Nyegaard). De første artikler indleveret til Journal of the North Atlantic. Flere artikler forventes i 2013. Artiklerne udgives løbende elektronisk i særnummer.

Ansvarlig: Jette Arneborg

Periode: Afsluttes 2013/14

Præsentation/rapportering: Artikler

Projektnummer 1031-8013: Drikkehornets historie

Nationalmuseet har en enestående samling af drikkehorn fra middelalderen, som aldrig er præsenteret internationalt. Denne bog behandler drikkehornets historie i bredere sammenhæng. Hovedvægten ligger på middelalderens drikkehorn, medens brugen af drikkehorn i jernalder- og vikingetid behandles i første del af bogen. Det sidste afsnit omhandler renæssancens drikkehorn og den senere nationalromantiske periode i 1800-tallet. Fremstillingen inddrager i høj grad de bredere kulturhistoriske aspekter i international sammenhæng (primært den nordeuropæiske kulturkreds).

Ansvarlig: Vivian Etting

Periode: 1.01.2011-medio 2013

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Konsul Georg Jorck og Hustru Emma Jorcks Fond, Farumgaard-Fonden, Knud Nørgaard og hustru Grethe Nørgaards Fond

Projektnummer 999-0107: Roskilde Domkirke – kunst og historie

Projektet er inspireret af, at Roskilde Domkirke i 1995 er optaget på UNESCO.s verdensarvsliste. Der er udgivet mange bøger om Roskilde Domkirke, men aldrig en bog som det påtænkte, rigt illustrerede værk om kirken i kunsthistorisk belysning. Ansøgningen om fondsstøtte er sket i samarbejde med Roskilde Domsogns menighedsråd

Ansvarlig: Ulla Kjær

Periode: 1.6.2011-19.4.2013

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Intern og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

Samarbejdspartnere: Roskilde Domkirkes Menighedsråd

Projektnummer 1035-3130: Kirke og kirkestruktur i middelalderens Danmark

Arbejdshypotesen er, at kirkerne og kirkestrukturen udviklede sig dynamisk i middelalderen igennem, og ikke var så uforanderlig og statisk, som det ser ud, når man i dag kigger tilbage. For at kunne verificere eller falsificere gennemføres en række undersøgelser. Den samlede arbejdshypotese er opdelt i flere delhypoteser, og undersøgelser er tilsvarende beskrevet. De danske undersøgelser suppleres med sammenligninger med udenlandske forhold.

Ansvarlig: Jakob Kieffer-Olsen

Periode: 1.11.2008 – 31.1.2014

Finansiering: Velux Fonden

Projektnummer 1087-2510: Kulturkontakter over Skagerrak og Kattegat i vikingetiden – materielle vidnesbyrd om dansk hegemoni

Projektet sætter fokus på udvalgt arkæologisk kildemateriale fra perioden ca. 800-1050 med henblik på en analyse af de materielle vidnesbyrd om kulturelle, sociale og politiske relationer omkring Skagerrak og Kattegat, som de samtidige skriftlige kilder vidner om, og som også de geografiske forhold lægger op til.

Ansvarlig: Anne Pedersen

Periode: 1.1.2008 – 31.7.2013

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Universitetet i Oslo, Aarhus Universitet.

Projektnummer 5290: Dead Warriors in Living Memory – a study of weapon and equestrian burials in Viking-Age Denmark, AD 800-1000

Publicering af monografi om de danske våben- og ryttergrave fra vikingetiden, en opdatering og engelsk bearbejdning af ph.d. afhandlingen 'Vikingetidens grave med våben og hesteudstyr i det gammeldanske område. Indhold og datering – idé og hensigt'.

Ansvarlig: Anne Pedersen

Periode: 1.1.2005 – 30.6.2013

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Intern og Farumgaard Fonden

Ph.d.-projekt: Projektnummer 1087-2310: Landskab og levevej, økonomi og hierarki – Pastorale bønder i det norrøne Grønland

Projektet undersøger dynamikker imellem det norrøne bosættelsesmønster i Sydgrønland, de forhåndenværende landbrugsressourcer og miljømæssige forandringer i tiden 1000-1450 e.Kr. Ved inddragelse af nyindsamlet survey data fra regionen, museets arkiver og den nyeste klimaforskning, gives et detaljeret indblik i de socioøkonomiske tilpasninger nordbobygden gennemgik ved overgangen til den lille istid.

Ansvarlig: Christian Koch Madsen.

Periode: 1.9.2010-1.12.2013.

Præsentation/rapportering: Ph.d.-afhandling, herudover publiceringer af resultater i forskellige tidsskrifter og konference og -kursusbidrag.

Finansiering: Augustinusfonden.

Projekter igangsat i 2012

Projektnummer 114-1101: Kirken i kirken– et nyt billede af Jelling Kirkes ældste bygningshistorie

Jelling Kirke står midt mellem Harald Blåtands store runesten og Nordhøjen, centrum i kongens mægtige palisadeanlæg fra 900-årene. En undersøgelse af arealet ud for kirkens østgavl og gavlens murværk i 2011 afslørede spor, der tyder på en hidtil ukendt ældre bygningsfase. Ud fra en tværfaglig tilgang vil projektet Kirken i kirken etablere et nyt helhedsbillede af det ældste stenbyggeri i Jelling og med Jelling som afsæt bidrage til forståelsen af de ældste kirker i Danmark og udbygningen af det danske kirkelandskab. Projektet vil bl.a. sætte fokus på byggeprocessen og udnyttelse af frådstenen som nyt byggemateriale, men desuden analysere kalkmalerierne i kirken og deres historie.

Ansvarlig: Anne Pedersen

Periode: 1.4.2012 – 31.12.2014

Finansiering: Bikubenfonden

Projektnummer 1036-8008-40-1: Beyond Scylla and Charybdis. European Courts and Court Residences outside Habsburg and Valois/Bourbon Territories, 1500-1700

Hofferne udgjorde i tidsrummet 1400-1700 et europæisk netværk, præget af internationale kulturudvekslinger. Forskningsprogrammet PALATIUM fokuserer på den nære forbindelse mellem residenserne, dvs. de arkitektoniske rammer omkring hoflivet, og den performative praksis, der medvirkede til at regulere adfærden for fyrsterne, deres gæster, hofstab og det omgivende samfund i videste forstand. Gennem en kontekstuel nærlæsning af residensbyggeriets funktioner og arkitekturens iboende signalværdier ønsker programmet at stimulere til tværfaglig nyforskning og et øget internationalt samarbejde. Konferencen i København rettede et særligt søgelys mod

hofmiljøerne uden for de etablerede østrigske, spanske og franske supermagter.

Ansvarlig: Birgitte Bøggild Johansen

Periode: 2.1.2012 – 31.12.2013

Præsentation/rapportering: Konference proceedings

Finansiering: Intern, European Science Foundation og Farumgaard Fonden

Samarbejdspartnere: Universitet Leuven og Utrecht Universiteit.

Publikationer

Peer reviewede artikler er mærket med *

Bidrag til tidsskrift

Dugmore, Andrew J.; McGovern, Thomas H.; Vesteinsson, Orri; Arneborg, Jette; Streeter, Richard; Keller, Christian: Cultural adaptation, compounding vulnerabilities and conjunctures in Norse Greenland. *Proceedings of the National Academy of Science*. Online publication date: 27-Feb-2012, 2012.*

Arneborg, Jette; Lynnerup, Niels; Heinemeier, Jan; Møhl, Jeppe, Rud, N.; Sveinbjörnsdóttir, Á. E.: Norse Greenland Dietary Economy ca. A.D. 980–ca. A.D. 1450: Introduction. In: Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p. 1-39, 2012.*

Arneborg, Jette; Lynnerup, Niels; Heinemeier, Jan: Human Diet and Subsistence Patterns in Norse Greenland A.D. c.980–A.D. c.1450. Archaeological interpretations. In: Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p.119-133, 2012.*

Masson-Delmotte, Valérie; Swingedouw, Didier; Landais, Amaëlle; Seidenkrantz, Marit-Solveig; Gauthier, Emilie; Bichet, Vincent; Massa, Charly; Perren, Bianca; Jomelli, Vincent; Adalgeirsdóttir, Gudfinna; Hesselbjerg Christensen, Jens; Arneborg, Jette; Bhatt, Uma; Walker, Donald A.; Elberling, Bo; Gillet-Chaulet, Fabien; Ritz, Catherine; Gallée, Hubert; van den Broeke, Michiel; Fettweis, Xavier; de Vernal, Anne; Vinther, Bo: *Greenland climate change: from the past to the future*. WIREWs CLIM Changes 2012, doi: 10.1002/wcc.186. 2012. *

Nelson, David Earle; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels; Sveinbjörnsdóttir, Á.E.; Arneborg, Jette: An Isotopic Analysis of the Diet of the Greenland Norse. Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p. 93-118, 2012.*

Nelson, David Earle, Heinemeier, Jan; Møhl, Jeppe; Arneborg, Jette: Isotopic Analyses of the Domestic Animals of Norse Greenland. In: Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan; Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p. 77-92, 2012.*

Nelson, David Earle; Møhl, Jeppe; Heinemeier, Jan; Arneborg, Jette: Stable Carbon and Nitrogen Isotopic Measurements of the Wild Animals Hunted by the Norse and the Neo-Eskimo People of Greenland. In: Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan and Lynnerup, Niels (red.): Greenland Isotope

Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p. 40-50, 2012.*

Nelson, David Earle; Lynnerup, Niels; Arneborg, Jette: A First Isotopic Dietary Study of the Greenlandic Thule Culture. In: Arneborg, Jette; Heinemeier, Jan and N. Lynnerup (red.): Greenland Isotope Project: Diet in Norse Greenland AD 1000–AD 1450. *Journal of the North Atlantic*, Special volume 3, p. 51-64, 2012.*

Engberg, Nils; Etting, Vivian; Frandsen, Jørgen; Nymark, Lis; Skov, Hans: Hjortholm – borgen, der aldrig blev færdig – gåden blandt Samsøs middelalderborge. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 88-101, 2012.*

Etting, Vivian: Dronning Margrete, Birgittinerne og den svenske kirke. *Kyrkohistorisk Årsskrift* 2012, p. 33-48, 2012.*

Imer, Lisbeth Mogensen: The Viking-Age Gotlandic picture stones – a chronological revision. *Gotländskt Arkiv*.*

Imer, Lisbeth Mogensen: Ave Maria. Religiøs brug af runer i middelalderens Grønland. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2012, p. 60-71, 2012.*

Haslund, Ida; Jürgensen, Martin Wangsgaard og Plathe, Sissel F.: Husk på døden – om nyopdagede kalkmalerier i Kværndrup kirke. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 102-115, 2012.*

Kjær, Ulla: En enkel og ukunstlet herregårdsarkitektur 1760-1840. *Herregårdshistorie* 7, Gl. Estrup, p. 26-37, 2012.

Nyborg, Ebbe: Anmeldelse af Justin Kroesen og Regnerus Steensma: Kirchen in Ostfriesland und ihre mittelalterliche Ausstattung, Michael Imhof Verlag, Petersberg, 2012. *Sehepunkte, Rezensionjournal für die Geschichtswissenschaften*.

Adriansen, Inge; Christensen, Lorenz P.; Plathe, Sissel F.: Kalkmalerier i kirkerne på Als og Sundeved. *Kirkerne på Als og Sundeved*, p. 242-255. Sønderborg 2012.

Andriansen, Inge; Christensen, Lorenz P.; Plathe, Sissel F.: Kirkernes middelalderlige inventar. *Kirkerne på Als og Sundeved*, p. 256-269. Sønderborg 2012.

Bog/antologi/afhandling/rapport

Bertelsen, Thomas; Kaaring, David B.: Kirkerne i Assens, *Danmarks Kirker*, Odense amt, hæfte 25-26, Nationalmuseet 2012.

Johansen, Marianne Goral Krogh: *Danmarks Kirker*, Svendborg Amt, hefte 4: Kirkerne i Svendborg – Vor Frue Kirke (red. af Rikke Ilsted Kristiansen og Marianne Goral Krogh Johansen), Nationalmuseet 2012.

Bøggild Johannsen, Birgitte: *Danmarks Kirker*, Ringkøbing Amt, hefte 16-17: Hove, Vandborg, Ferring, Dybe, (red.: H. Johannsen og B. Bøggild Johannsen), Nationalmuseet 2012.

Kristiansen, Rikke Ilsted: *Danmarks Kirker*, Svendborg Amt, hefte 4: Kirkerne i Svendborg – Vor Frue Kirke (red. Rikke Ilsted Kristiansen og Marianne Goral Krogh Johansen), Nationalmuseet 2012.

Faurskov, Mette; Helweg, Stine; Kryger, Karin; Mikkelsen, Hans; Westergaard, Elof (red.): *Kirkegårdskultur* 2012-13. Vejle 2012.

Nyborg, Ebbe; Poulsen, Niels Jørgen: *Danmarks Kirker*, Vejle Amt, hefte 15: Kirkerne i Rårup, Klejs, Skjold, Glud og Hjarnø (red.: Ebbe Nyborg og Niels Jørgen Poulsen), p. 1405-1544, 2012.

Bidrag til bog/antologi/afhandling/rapport

Grinder-Hansen, Poul: Akefaler og hvad dertil hører. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 26-31, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: At drikke af jordkloden. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 206-213, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: At forme verden. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 222-225, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 198-203, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Den trykte bog og de nye tanker. In: Christensen, L.K.; Grinder-Hansen, P.; Kjeldbæk, E.; Bundgaard Rasmussen, B. (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 172-181, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Kongen, kejseren og de kristne. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 122-129, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Korstog. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 144-153, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Kristus er konge. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 118-121, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Opdagelserne. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 214-221, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Pragthjelmen fra grænselandet. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 186-189, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Propagandakrus. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 164-169, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Skakspil. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 136-143, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Tyrkerfare og tyrkerfascination. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 190-197, Nationalmuseet 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Videnskabsnetværk. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europa møder verden: Essay-katalog til udstillingen Europa møder Verden*, p. 182-185, Nationalmuseet 2012.

Bøggild Johannsen, Birgitte; Johannsen, Hugo: Re-forming the Confessional Space: Early Lutheran Churches in Denmark, c. 1536-1660. In: Spicer, Andrew (red.), *Lutheran Churches in Early Modern Europe*, Oxford: Ashgate, 2012, p. 241-276.

Michelsen, Else (red.): Ændret brug af kirkebygninger i Holland. Studietur til Utrecht, Dorn, Amersfoort og Amsterdam, 9.-11. maj 2012, 26 pp.

Workingpaper/arbejdsrapport/preprint

Pedersen, Anne: Jellingprojektet - et kongeligt monument i europæisk belysning. Første halvårsrapport 2012.

Konferencebidrag

Arneborg, Jette; Frederiksen; Fuuja; Clemmensen; Niels-Christian: The "Dairy Farm" of the Hvalsey Fjord Farm. In: Arneborg, Jette; Nyegaard, Georg; Vésteinsson, Orri: *Norse Greenland Selected Papers from the Hvalsey Conference 2008. Journal of the North Atlantic, Special Volume 2*. Reykjavík, p. 28-33, 2012.

Bøggild Johannsen, Birgitte: Les funéraires royales en Suède et au Danemark, XVIe - XVIIe siècle: entre conflit, compétition et consensus. In: Chrościcki, J. A. Hengerer, Mark, Sabatier, Gérard (red.), *Les funéraires princières en Europe XVIe - XVIIIe siècle. Vol.1. Le grand théâtre de la mort, Versailles*: Aulica, p. 303-334.*

Pedersen, Anne: Nabo, fjende og forbillede – Danernes forhold til Tyskland i det arkæologiske fundbillede. In: *Det 30. Tværfaglige Vikingsymposium. Danmark og Tyskland i det 10. århundrede*. Højbjerg 2012, p. 55-82.*

Populærformidling

Jørgensen, Lars; Grønnow, Bjarne; Arneborg, Jette and Gulløv, Hans Christian: At ordne min verden – billeder af inuits og nordboernes mentale landskaber gennem 4500 år. *Festskrift til HM Dronning Margrethe II, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab*, p. 68-83, 2012.

Bertelsen, Thomas: Kirken i koret, *Skalk*, 1, 2012, p. 18-23.

Grinder-Hansen, Poul: Stormflodskalken. *Skalk* 2012 ; nr. 6, p. 18-25, 2012.

Grinder-Hansen, Poul: Ingemann, døden og juletræets have. *Kristeligt Dagblad* 18.12. p. 13, 2012.

Imer, Lisbeth Mogensen; Knudsen, M. og Søvsø, Morten. Runestenen i Ribe. *Skalk* nr. 2, april 2012, p. 24-30.

Kjær, Ulla: Den moderne kaserne. *Skalk* 2012/6, p. 16-17, 2012.

Mikkelsen, Hans: De arkæologiske undersøgelser. *Veksø Kirke Restaurering 2007-2008*, s. 69-86. Veksø 2012.

Mikkelsen, Hans: Møntfundene under gravningerne. *Veksø Kirke Restaurering 2007-2008*, p. 87-96. Veksø 2012.

Plathe: Sissel F.: Fremdragning af det gamle bjælkeloft og historien bag kirkens indre. *Veksø Kirke Restaurering 2007-2008*, p. 57-67. Veksø 2012.

Danmarks Nyere Tid

Forskningsområder ved Danmarks Nyere Tid

Nationalmuseets enhed Danmarks Nyere Tid beskæftiger sig med danskernes historie fra 1660 til i dag. Alle samfundsgrupper i alle egne af landet skal kunne genkende dele af deres egen historie i enhedens samling og i dens arbejde med denne.

De mange kulturhistoriske genstande i samlingen belyser livet og hverdagen i Danmark fra enevældens indførelse i 1660 og frem til i dag. Samlingen består af alt fra legetøj til torturinstrumenter, møbler, nips, køkkenredskaber, modetøj og meget andet.

Danskernes historie omfatter også indbyggere i de tidligere danske områder Skåne, Halland, Blekinge, Sydslesvig, Holsten, Norge og Island. Endvidere Færøerne, Grønland og den tidligere danske koloni Dansk Vestindien.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Lars K. Christensen:

Bidrog med foredraget Also, wer glaubst du, du bist? Förderung Selbstreflexion durch die Dilemma der Objekte til konferencen Hin und Her – Grundfragen des Dialogischen an Museen zur Alltagskultur, Waldenbuch / Stuttgart, 29.11.- 01.12. 2012.

Inviteret deltager i 2012 Micheletti Award Conference – The Museum of the Future: between physical space and virtual space, Augsburg, 27.04.-28.04. 2012

Inviteret taler til Industripuljens temamøde om rationalisering, Albertslund, 04.10. 2012, om emnet Fordismen og Socialdemokratiet.

Deltog i forskningsseminar om industrihistorisk forskning på museer, på Center for Industri- og erhvervshistorie, SDU, 22.06. 2012.

Studietur til USA med ophold ved Benson Ford Research Center, Dearborn, 05.06.-18.06. 2012.

Einar Lund Jensen:

Deltog i konferencen Northern Worlds: Landscapes – Interactions – Dynamics, Nationalmuseet 28.-30. november med indlægget Settlements policy in a colonial context.

Lykke L. Pedersen:

Foredrag: Mormormad og madpakker. Om samtidsdokumentation og hverdagspraksis. Ny Nordisk Mad – madkultur og traditioner. Foreningen Danmarks Folkeminder. Frilandsmuseet den 22. september.

Mikkel Venborg Pedersen:

Deltagelse med paperet Filtering Impressions. Meeting with fashionable Goods in Danish Everyday Life in the Eighteenth Century ved HERA- Fashioning the Early Modern 1500-1800. Final Conference, Victoria & Albert Museum, London, 13.-15. September 2012.

Deltagelse med indlægget Between Dynasty and Nation. Augustenburg and other Ducal Dynasties of Schleswig and Holstein on the path towards modernity in the 18th and 19th centuries ved

konferencen Schleswig-Holstein – contested region(s) through history, Section: Dynasty. Odense Universitet 5.-7. November 2012.

Anette Wasström:

Deltog i forskningsseminar, Saxoinstituttet den 20.11 med indlægget *At sætte verden i system*.

Projektaktiviteter under fire uger

Mikkel Venborg Pedersen:

Advisory partner i projektet Happy Days? The Every Day Life and Nostalgia of the Extended 1950s på Det finske Videnskabernes Akademi, ledet af professor Hanna Snellman, Helsingfors Universitet (etnologi).

Partner i EU-HERA-projektet Fashioning the Early Modern. Innovation and Creativity in Europe 1500-1800. Et samarbejdsprojekt med Københavns Universitet, Danmarks Grundforskningsfonds Center for Tekstilforskning, Helsingfors Universitet, Stockholms Universitet, Victoria & Albert Museum, Chateau Versailles og University of London under ledelse af professor, dr. Evelyn Welch.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed og andre videnskabelige tillidshverv

Lars K. Christensen:

Medlem af referee-panelet for tidsskriftet Arbejderhistorie.

Vibeke Andersson Møller:

Censor ved Institut for Kunsthistorie/Kunst og Kulturvidenskab, Københavns Universitet.

Lykke L. Pedersen:

Nordisk netværk for samtidsdokumentation og forskning ved museer i Norden

Brumleby Museum, formand for bestyrelsen

Medlem af Styrelsen for Foreningen Danmarks Folkeminder

Censor SAXO-instituttet, Afdeling for Etnologi

Mikkel Venborg Pedersen:

Medvejleder for ph.d.-studerende Mikkel Thelle, sammen med lektor, ph.d. Dorthe Gert Simonsen, Københavns Universitet. Projekt: 10232010 *København 1900*.

Vært for ungarsk ph.d.-studerende Gabor Papp, Eötvös Loránd Universitet Budapest, december 2011-februar 2012.

Censor i Europæisk og almen etnologi (Københavns Universitet)

Censor i Didaktik (Materiel kultur) (Aarhus Universitet)

Bestyrelsesmedlem i Dansk Center for Herregårdsforskning

Medlem af Kulturstyrelsens Råd for Nyere Tids Kulturhistorie

Medlem af redaktionskomiteen for Proceedings from the National Museum (PNM)

Bedømmer for European Science Foundation (Bruxelles)

Bedømmer for Sveriges Riksbanks Jubileumsfond (Stockholm)

Fagfællebedømmer på tidsskrifterne Landbohistorisk Tidsskrift og Kulturstudier.

Medlem af advisory board for Virtus. Jaarbook vor Adelsgeschiedenis/Yearbook of the History of the Nobility/Jahrbuch für Adelsgeschichte (den Haag)

Medlem af Københavns Universitets aftagerpanel for faget Etnologi

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Lars K. Christensen, seniorforsker
Vibeke Andersson Møller, seniorforsker
Lykke L. Pedersen, seniorforsker
Mikkel Venborg Pedersen, seniorforsker

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Anne Mette M. Andersen, museumsinspektør
Einar Lund Jensen, ac-medarbejder
Esther Grølsted, museumsassistent
Wibeke Haldrup, museumsinspektør
Signe Lykke Littrup, museumsinspektør
Anne Marie L. Pedersen, museumsinspektør
Annette Vasström, museumsinspektør

Ph.d. studerende

Mikkel Thelle

TAP-personale

Lis Castberg, bibliotikar
Norma L. Andersen
Knud Overgaard Pedersen, enhedssekretær
Mona Rasmussen, registrator

Projekter

Igangværende projekter:

Projektnummer 1087-1810: Fra fangerliv til fiskefabrikker. Samfundsændringer i Sydgrønland

Undersøgelsens fokus er de samfundsmæssige konsekvenser, der følger af klimaændringerne i Grønland o. 1900 og den efterfølgende overgang fra fangst til fiskeri. Med udgangspunkt i en rekonstruktion af den deraf afledte afvandring fra Kap Farvel området og omstændighederne i forbindelse hermed er målet at afklare de forskellige holdninger og interesseudsættninger mellem den lokale befolkning, den lokale elite i Sydgrønland og de danske koloniale myndigheder. Undersøgelsen bygger først og fremmest på arkivstudier og studier af samtidig litteratur. Gennem en interviewundersøgelse søges yderligere oplysninger med relevans for affolkningen af Kap Farvel området, samt erindringerne herom.

Ansvarlig: Einar Lund Jensen

Periode: 1.8.2009 – 30.6.2013

Præsentation/rapportering: Publikationer

Finansiering: Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland og Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Nanortalik Museum og Ilisimatusarfik

Projektnummer 1027-9603: Det daglige brød. Fritid, forbrug og familieliv 1853-1920

Med udgangspunkt i et enestående kildemateriale fra Københavns første brugsforening, Østerbro Husholdningsforening fra 1868 til 1984, analyseres den ramme om de mindst bemidlede hverdagsliv, samtidens filantroper lagde gennem oprettelsen af Lægeforeningens Boliger og de dertil knyttede institutioner og foreninger. Lægeforeningens Boliger blev et af de første store planlagte boligområder efter koleraepidemien i 1853, hvor europæiske ideer om hygiejnens betydning og boligens indretning blev omplantet til danske forhold. Overfor intentionerne om at forbedre de fattiges sundhed, men også deres moral gennem oprettelsen af en på alle måder kontrolleret mønsterby, stod de fattiges brug af og opfattelse af disse tilbud.

Ansvarlig: Lykke L. Pedersen

Periode: 3.1.2001-31.12.2013

Præsentation/rapportering: Monografi samt bidrag til videnskabelige tidsskrifter og antologier

Finansiering: Intern

Samarbejdspartnere: Brumleby Museum/Østerbro Husmoderforening

Projektnummer 9990-1007: Kolonialt forbrug i Danmark i det 18. århundrede

Det ledende spørgsmål er: Hvad betød tidlig-moderne tids koloniale forbindelser for den hjemlige konsumtion? – studeret på tværs af Nationalmuseets samlinger: Frilandsmuseet, Danmarks Nyere Tid m.fl. og kontekstualiseret gennem overvejende administrative kilder som f.eks. toldregnskaber, sterbolister mv. I samlingerne fokuseres på fem interiører: Magstrædelejligheden, Stuerne fra Lille Hesbjerg, Brede Hovedbygning, gården fra Lundager, gården fra Ejdersted.

Ansvarlig: Mikkel Venborg Pedersen

Periode: 1.7.2010 – medio 2013

Præsentation/rapportering: Monografi og artikler

Finansiering: Intern samt private fonde

Projektnummer 1027- 960: At sætte verden i system. Den grønne registrant: baggrund, tilblivelse, kontekst

Undersøgelsen afdækker baggrund og vilkår for samt konsekvenser af Nationalmuseets arbejde med ”at sætte verden i system” igennem udarbejdelsen af et klassifikationssystem, som i dag er det dominerende redskab for de kulturhistoriske museers dokumentation af nyere tids kulturhistorie. Et manuskript på ca. 250 s. er under udarbejdelse.

I 2012 er projektet præsenteret ved et forskningsseminar på KUA, Saxoinstituttet d. 20/11, 2012.

En boganmeldelse i Kulturstudier er en udløber af projektet.

Ansvarlig: Anette Wasströmm

Periode: 1.7.2010-31.5.2013

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Kulturstyrelsen, Kulturministeriet, Farumgårdfonden og Nationalmuseet

Phd-projekt: Projektnummer 1023-2011: København 1900: Offentlig kultur, teknologiske systemer og Den Gode By

Formålet med ph.d.- projektet er at give en samlet analyse af den kulturhistoriske forandring i det offentlige rum, der opstod med Københavns centrumdannelse ved Rådhuspladsen omkring år 1900. Området udvikles i dag som Metropolzonen. Denne forandring belyses som ændringer i det fysiske byrum, den urbane praksis og diskursen om området, der forstås som ”laboratorium” for væsentlige forhandlinger om den moderne by. Projektet følger fire spor:

Skift i tyngdepunktet for det offentlige rum. Inden for en kort årrække opbygges fra 1880’erne et nyt centrum omkring den nuværende rådhusplads. Opbygningen indbefatter det nye

underholdnings- og natteliv, knudepunkter for ny offentlig og privat trafik, forretnings- og virksomhedsbygninger, hovedsæder for den ny presse og industrisamfundets interesseorganisationer. Dette offentlige rum undersøges som ramme for en ændring af den offentlige kultur.

Socioteknisk udvikling af den Indre By. Gasbelysningen fik konkurrence fra elektriciteten, kloaksystemet blev udviklet, sporvogns- og telefonnettet åbnede for en ny mobilitet. Genstande og installationer i det offentlige rum ændres: lys i butiksruder og automater, elektriske ure og telefonkiosker vinder frem.

'Offentliggørelse' og regulering af hverdagslivet. Den offentlige praksis og synet på denne ændrede sig i perioden. Dele af det selskabelige liv foregik i højere grad offentligt. Det offentlige blik, flanøren og "offentlighedssygdomme" som neurastheni og agorafobi er i centrum, og myndighederne regulerer aktiviteter i byrummet. Politiet får rollen som håndhæver af offentlig orden, og byen organiseres i zoner med forskellig regulering. Disse forhold gør sig særlig gældende i området omkring Indre By.

Intensivering af diskursen omkring Den Gode By. Netop det offentlige liv og diskussionen om regulering af byen til samfundets bedste var genstand for voksende opmærksomhed omkring 1900 i Danmark og Vesten. De diskursive spor omkring byens udvikling spænder over hygiejne, kriminalitet, byplanlægning og politik, og der sker en voldsom udvikling i alle disse spor, der på hver sin vis behandler forestillinger om Den Gode By. De diskursive spor kommer til at "forhærdes" som dele af det fysiske rum, og denne sammenhæng undersøges i projektet.

Undersøgelsen baseres på diskussioner i Borgerrepræsentationen og diverse udvalg, tekniske arkiver i Stadsarkivet, kort- og billedmateriale samt erindringsmateriale fra Det Kongelige Bibliotek, Stadsarkivet og Danmarks Nyere Tid. Offentlig debat, videnskabelige tekster og skønlitterære kilder benyttes også.

Ansvarlig: Mikkel Thelle

Periode: 1. feb 2010-31. jan. 2013

Finansiering: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Projekt igangsat 2012

Projektnummer 1027 -9604: Mellem Danmark og Detroit: Ford og fordismen i København, 1919-39

I 1919 etablerede Ford Motor Company en samlefabrik i København. Herfra blev der eksporteret biler til store dele af Nordeuropa. Projektets formål er at undersøge arbejdslivet og de industrielle relationer på Fords københavnske fabrik i perioden 1919-39. Der fokuseres desuden på hvordan fordismen, som både produktionsprincip og samfundsfilosofi, blev modtaget i Danmark.

Ansvarlig: Lars K. Christensen

Periode: 1.1.2012 – 31.12.2013

Finansiering: Intern og Farumgaard Fonden

Publikationer

Peer reviewede artikler er markeret med *

Bidrag til tidsskrift/avis

Venborg Pedersen, Mikkel: Silke, tekopper og ædeltræ – et københavnsk borgerhjem og kolonivarer i 1700-tallets midte. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 128-139, 2012. *

Venborg Pedersen, Mikkel: Anmeldelse af: Kearns, Peter et.al. (eds.): Heritage, Regional Development and Social Cohesion. In: *Ethnologia Scandinavica. A Journal for Nordic Ethnology* 2012, p. 195-196.

Venborg Pedersen, Mikkel: Anmeldelse af: Sandberg, Anna; Siegfried, Detlef (eds.): Tysk Kulturhistorie fra 1648 til i dag. In: *Kulturstudier. Dansk tidsskrift for kulturhistorie, etnologi, folkløstik og lokalhistorie* 2/2012, p. 129-131.

Vasström, Annette: Svenska etnologer och folkløstiker. Hellspøng, Mats & Frederik Skott (ed). In: *Kulturstudier*, 1. 2012.

Bidrag til bog/antologi/rapport

Jensen, Einar L.; Hans Christian Gullø; Kristine Raahauge: *Kulturmøder ved Kap Farvel. De østgrønlandske indvandrere og den tyske Brødremission i det 19. århundrede*. s. 1-313. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet, 2012.

Konferencebidrag

Jensen, Einar L.: Depopulation of the Cape Farewell region. I: *Northern Worlds – Challenges and Solutions. Report from workshop 2 at the National Museum 1 November 2011* (ed. Hans Christian Gullø, Peter Andreas Toft and Caroline Polke Hansgaard). p. 55-57, Copenhagen 2012.

Populærformidling

Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Rasmussen, Bodil B. (eds.): *Europe Meets the World*. København, Nationalmuseet, 2012. 463 pp.

Møller, Vibeke Andersson: To sommerhuse, to udgaver af funktionalismen i Gilleleje og Udsholt. *Holbo Historier*. p. 52-65, 2012.

Jensen, Einar L.; Steen, Jørgen: *Oqaluttuarisaanerput – Vores historie. Ilinniuisiorfik*, Nuuk 2012. 3.1.B

Frilandsmuseet

Frilandsmuseet er Nationalmuseets største udstillingssted. Det ligger placeret på ca. 75 tønder land nord for Lyngby og rummer en omfattende samling af gårde, huse, møller og værksteder. Frilandsmuseet undersøger og formidler landbokultur, bygningshistorie, boligkultur, tekstil- og dragthistorie og danskernes liv i hverdag og fest fra 1650 og frem.

Frilandsmuseets samlinger og arkiver rummer genstande og kilder til bygnings-historie, landbohistorie, hverdagsliv, kulturhistorie og folkløse. På Frilandsmuseet udføres både forskning og rådgivning, og enheden indgår i større og mindre forsknings- og formidlingsamarbejder.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Christina Folke Ax:

Deltog i Saxo-institutts forskningsøjle for Kolonialisme, imperialisme og transnationale forbindelser 15. november, Københavns Universitet med projektpræsentation.

Deltog i seminar på SDU arrangeret af projektet Hollandsk-danske forbindelser 26. april med projektpræsentation.

Deltog i konferencen Northern Worlds: *Landscapes – Interactions – Dynamics* 29.-31. November med oplægget *Good connections – Networks in the whaling and sealing community on Rømø in the 18th century.*

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Christine Folke Ax, projektseniorforsker

Ph.d.-studerende

Louise Windfeldt

Projekter

Igangværende projekter

Projektnummer 1087-2200: Grønlandsfarere og vadehavsliv. Den nordatlantiske hvalfangst og de lokale konsekvenser på de nordfrisiske øer, ca. 1650-1850

Formålet er at analysere samspejlet mellem den nordatlantiske hval- og sælfangst og de nordfrisiske øer ca. 1650-1850; eksemplificeret ved det lokale samfund på Rømø. Problemstillingen bliver undersøgt ved at fokusere på udvalgte temaer, der kan fungere som prisme for analysen. Det drejer sig om forhold vedrørende materiel kultur, netværk og praksisser i forhold til social organisation og risikohåndtering. Disse temaer vil desuden blive analyseret ud fra gennemgående spørgsmål relateret til køn, viden og kulturel horisont. Projektets aktiviteter er først og fremmest forskningsmæssige og knyttet til indsamling af kilder og formidling i form af videnskabelige artikler og deltagelse på konferencer.

Ansvarlig: Christina Folke Ax
Periode: 1.9.2011-31.12. 2013
Finansiering: Augustinusfonden

Projektet: Den slesvigske gård på Ærø

En undersøgelse af bondegårdsbebyggelsen på Ærø i det 18. og 19. århundrede med særligt henblik på at konstatere den enlængede gårds udbredelse.

Ansvarlig: Peter Henningsen
Periode: 1.8.2012-1.11.2012
Finansiering: Intern

Projekt igangsat i 2012

Ph.d.-projekt: Projektnummer:1022-3702: Museet som formidler af plantegenetiske ressourcer – den levende kulturarv

Det samfinansierede ph.d.-projekt skal undersøge formidlingen under Fødevareministeriets tilskudsordning for plantegenetiske ressourcer (den levende kulturarv), der er en del af det danske landdistriktsprogram. Formålet er at analysere, hvordan befolkningen inddrages, og dernæst foreslå forbedringer. Resultaterne vil blive bearbejdet i et teoretisk perspektiv, og til sidst vil et designbaseret forskningsforsøg blive udført på Nationalmuseet (Frilandsmuseet).

Ansvarlig: Louise Windfelt
Periode: 1.11.2012-13.11.2015
Finansiering: Intern, Kulturstyrelsens formidlingspulje, Fødevareministeriet, Kulturstyrelsens formidlingspulje, Københavns Universitet
Præsentation/rapportering: Afhandling
Samarbejdspartner: Københavns Universitet & Fødevareministeriet

Publikationer

Bidrag til tidsskrift/avis

Ax, Christina Folke: Anmeldelse af "Inuit and whalers on Baffin Island through German eyes. Wilhelm Weike's Arctic journal and letters (1883-84), by Ludger Müller-Wille & Bernd Giesecking, translated by William Barr (2011). Montreal: Baraka Books". *Polar Research* 2012, 31, 2012.

Konferencebidrag

Ax, Christina Folke: The Whaler and the ostrich egg – Introduction to a project on life on the North Frisian Islands and whaling in the Arctic Ocean. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Polke Hansgaard, Caroline (red.). *Northern Worlds – challenges and solutions*. Nationalmuseet, p. 58-69, 2012.

Populærformidling

Henningsen, Peter: Under samme tag. Den slesvigske gård på Ærø i det 18. og 19. århundrede, *Ærø Museums Årbog*, p. 20-47, 2012.

Frihedsmuseet

Frihedsmuseet har sin oprindelse i udstillingen *Det kæmpende Danmark*, som Danmarks Frihedsråd arrangerede i befrielsessommeren 1945. Som følge af den store interesse, som denne udstilling vakte, nedsatte Frihedsrådets efterfølgerorganisation Frihedsbevægelsens Samråd et præsidium med den opgave at skabe forudsætninger for etableringen af et permanent museum om modstandskampen 1940-1945. Dette mål blev nået med indvielsen af Frihedsmuseet i 1957 som en enhed under Nationalmuseet.

Frihedsmuseet udviklede sig gennem årene fra alene at være en udstillingsbygning til at blive et fuldt fungerende museum med egne samlinger, herunder bibliotek, dokumentarkiv og fotoarkiv. Parallelt hertil knyttedes en videnskabelig stab til institutionen.

Udforskningen af besættelsestidens historie har haft sit udspring på universiteterne. Men i kraft af at være en permanent institution specialiseret i perioden er Frihedsmuseet med tiden blevet et fast kontaktpunkt for det vidtforgrenede forskningsmiljø, som beskæftiger sig med perioden. Samtidig har museets medarbejdere markeret sig med egne forskningsbidrag, som i pagt med museets baggrund og karakter har centreret sig om modstandsbevægelsens historie og de museologiske aspekter af formidlingen af perioden.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for stillingsstrukturen

Henrik Lundbak, seniorforsker, dr.phil.

Frøslevlejrens Museum

Frøslevlejrens Museum beskæftiger sig primært med udforskningen og formidlingen af Frøslevlejren 1944-45 samt Fårhuslejren 1945-1949.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Henrik Skov Kristensen:

Deltagelse 25.-26. august 2012 i symposiet "Forgotten" War and Occupation Heritage: Shedding Light on the Darkness på University of Cambridge med bidraget Frøslev 1944-45, Faarhus 1945-49: Same Camp two Narratives.

Foredrag

Både overinspektør Henrik Skov Kristensen og inspektør Dennis Larsen har holdt en lang række foredrag i såvel videnskabelige som folkelige sammenhænge, heraf har Henrik Skov Kristensen alene afholdt 52. Foredragene har primært formidlet den forskning, de to har bedrevet/publiceret om.

Videnskabelige tillidshverv

Henrik Skov Kristensen:

Censor ved universiteterne i faget historie.

Fagfællebedømmer, som medlem af Wissenschaftlicher Beirat der Bürgerstiftung Schleswig-Holsteinische Gedenkstätten.

Fagfællebedømmer, som medlem af Skriftudvalget for Historisk Samfund for Sønderjylland.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Henrik Skov Kristensen, overinspektør

Dennis Larsen, museumsinspektør.

Projekter

Igangværende projekter

Projektnummer 3141-3: Undersøgelse af Horserød- og Frøslevlejrene 1943-1945

En undersøgelse af de tyske politifangelejre Horserød og Frøslev i Danmark 1943-45 i international kontekst.

Ansvarlig: Henrik Skov Kristensen

Periode: 1.3.2005 -

Præsentation/rapportering: Videnskabelig monografi

Finansiering: Intern

Projektnummer 3141-5: Bog om danske SS-frivilliges aktiviteter i Bobruisk, Hviderusland
Undersøgelse af danske SS-frivilliges tjeneste under 2. verdenskrig i fangelejren Bobruisk i Hviderusland.

Ansvarlig: Dennis Larsen & Henrik Skov Kristensen

Periode: 1.3.2011 - 2013

Præsentation/rapportering: Videnskabelig monografi

Finansiering: Intern

Samarbejdspartnere: Syddansk Universitet

Publikationer

Bidrag til tidsskrift

Kristensen, Henrik Skov; Nis-Edwin List-Petersen: "Straffelejren". Faarhus und die dänische Rechtsabrechnung (1945-1949) in der Diskussion. Grenzfriedenshefte nr. 1 2012, p. 21-32.

Kristensen, Henrik Skov: Den stærkes ret i Neuengamme. Anmeldelse af Peter Langwithz Smith Neuengamme koncentrationslejren 1938-1945. Information den 9. november 2012.

Bog/antologi/afhandling/rapport

Kristensen, Henrik Skov: Straffelejren. Fårhus, landssvigerne og retsopgøret, Nyt Nordisk Forlag, 2012 (3. oplag). 640 pp.

Kristensen, Henrik Skov; Kofoed, Claus; Weber, Frank: Bomber over Danmark. Vestallierede luftangreb under 2. Verdenskrig, Nyt Nordisk Forlag, 2012. 864 pp.

Bidrag til bog/antologi/rapport

Kristensen, Henrik Skov: Træk af Fårhuslejrens historie 1945-1949. Årbog for Fængselshistorisk Selskab 2011, p. 1-89.

Kristensen, Henrik Skov: Deportationen aus Dänemark. Der dänische Sonderfall. Skandinavien im Zweiten Weltkrieg und die Rettungsaktion Weiße Busse, p. 31-45. Reihe Neuengammer Kolloquien, Band 2, 2012.

Larsen, Dennis: Dänische SS-Freiwillige im KZ Neuengamme und seinen Außenlagern. Skandinavien im Zweiten Weltkrieg und die Rettungsaktion Weiße Busse, p. 118-142. Reihe Neuengammer Kolloquien, Band 2, 2012.

Populærformidling

Kristensen, Henrik Skov: Slutspillet om Danmark (kronik). Jyllands-Posten den 4. maj 2012.

Kristensen, Henrik Skov: Danmark tilbudt som slagmark (kronik). Jyllands-Posten den 5. maj 2012.

Den kgl. Mønt- og Medaillesamling

Forskningsområder ved Den kgl. Mønt- og Medaillesamling

Den kgl. Mønt- og Medaillesamling dækker perioden fra jernalder/vikingetid til nutid. Forskningsområderne har fokus på samlingerne og på de antikvariske dækningsområder, og de afspejler i væsentlig grad Nationalmuseets funktion som landets kulturhistoriske hovedmuseum. Fokusområderne for Den kgl. Mønt- og Medaillesamling udgør danefæ, herunder romerske, kufiske og andre udenlandske mønter fundet i Danmark. Hertil kommer den danske og dansk-norske møntproduktion gennem tiderne.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Michael Märcher

Deltog i *DAMIN, Moneys and Economies during 19th century*, École Normale Supérieure, Paris, 13.-14. Januar.

Keynote speaker til *World First Roundtable on Cashless Society*, Finanssektorens Hus, København, 19. april.

ODM Kulturhistorisk orienteringsmøde, Kolding, 7.-8. november.

Jens Christian Moesgaard

Deltog i *Dies Medievales*, Nyborg, maj.

Den franske Institut, København, september.

Deltog i Workshop om Kattegat/Skagerak, Nationalmuseet, København, september.

Deltog i Numismatikens dag, Gøteborg, oktober.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed og andre videnskabelige tillidshverv

Michael Andersen:

Censorformand, Middelalder- og Renæssancearkæologi, Aarhus Universitet.

Helle Winge Horsnæs

Peer review: artikel til FaF.

Censor i klassisk arkæologi, Københavns Universitet og Aarhus Universitet.

Medlem af Sylloge Numorum Graecorum komiteen under Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Medlem af Numismatische Gesellschaft zu Berlin e.V., gegr. 1843.

Medlem af Scientific Committee for *Journal of Archaeological Numismatics* der udgives af CEN, European Centre for Numismatic Studies, Brussels.

Medlem af International Advisory Board for *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*, Dutch Journal on Numismatics.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Helle Winge Horsnæs, seniorforsker, ph.d.

Jens Christian Moesgaard, seniorforsker

Udenfor den videnskabelige stillingsstruktur

Michael Andersen, overinspektør

Michael Märcher, museumsinspektør

Projekter

Projekt igangsat i 2012

Projektnummer 1042-3141 Var der sølvangel ("buillon famine") i senmiddelalderen? De franske møntskattes kildeudsagn

Det vigtigste kildegrundlag for den udbredte hypotese om sølvangel i Europa i senmiddelalderen er møntproduktionstal i en række lande. De franske skriftlige kilder er dog tydeligvis ikke komplette. Ved analyse af 36 veldokumenterede skattefund med mønter fra 1389-1411 har projektet på forsvarligt grundlag skønnet de cirka 20 møntsteders produktion. Produktionen er sandsynligvis 6 til 8 gange større end de skriftlige kilders udsagn. Hermed er der skaffet et bedre datagrundlag til bedømmelse af, om der virkelig var sølvangel.

Ansvarlig: Jens Christian Moesgaard

Periode: 1.1.2012-31.3.2012

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: Kulturministeriets Forskningspulje

Publikationer

Bidrag til tidsskrift

Horsnæs, Helle Winge: Kortlægning af detektorfund. Perspektiver for udforskningen af detektorpladser fra jernalder til vikingetid, *NNUM* 2, p. 49-53, 2012.

Horsnæs, Helle Winge: Guldmønten fra Lejre-skatten – En unik vesteuropæisk imitation af Justinians solidus, *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 3, p. 100-103, 2012.

Horsnæs, Helle Winge: Aleksander Bursche: Illerup Ådal 14. Die Münzen, in: *KUML*, p. 276-279, 2012.

Horsnæs, Helle Winge: A South Italian kaleidoscope, Fabio Colivicchi (ed.): Local cultures of South Italy and Sicily in the Late Republican period: Between Hellenism and Rome, *JRA Supplementary series number 83*, Portsmouth, Rhode Island 2011. *Journal of Roman Archaeology* vol. 25, p. 577-579, 2012.

Horsnæs, Helle Winge: Renata Ciolek: Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen. Schlesien, Collection Moneta 83, Wetteren 2008, 364 pp., & Andrzej Romanowski: Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen. Rechtsufriges Masowien und Podlachien, Collection Moneta 84, Wetteren 2008, 212 pp. *Notae Numismaticae* VII, p.257-259, 2012.

Horsnæs, Helle Winge; Jacobsen, Jan K.; Handberg, Søren: *Excavation of the Timpone della Motta. Francavilla Marittima (1992-2004)*. In: *The Greek Pottery (with contributions by Gloria Paola Mittica, Julie Lejsgaard Christensen and Maria d'Andrea)*. Biblioteca Archaeologica. Collana di archeologia a cura di Giuliano Volpe 21. Edipuglia, Bari 2010. 414 pp. *Acta Hyperborea* 12, p., 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Hedeby og den danske kongemagt i 900-tallet – mønternes udsagn. *KUML*, p. 111-136, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Efterligninger af kølnske penninge i Danmark i 900-tallet. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, p. 60-63, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Møntproduktionen i Ørbæk og kongemagtens interesse i Limfjordsområdet i 1000-tallet. *Årbog 2012. Vesthimmerlands Museum*, p. 31-41, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Mønter fra L.E. Bruuns samling udstilles på Nationalmuseet. *Numismatisk Rapport* 115, p. 11-17, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Monnaies normandes du Xe siècle. *L'Echo des Caletes* 171, p. 2-7, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Le monogramme retrograde des deniers GDR de l'atelier de Rouen. *Bulletin de la Société Française de Numismatique*, p. 24, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Anmeldelse af *Studies in Early Medieval Coinage*, vol. 2 *New perspectives*. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, p. 30-31, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Anmeldelse af Rahmi Hüseyin Ünal m.fl., *Der Münzschatz von Beçin*, Wien 2010. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, p. 78-79, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Anmeldelse af Luke Treadwell, *Craftsmen and Coins*, Wien, 2011. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, p. 79, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: *Om auktionskatalogers store nytte*. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, p.161, 2012.

Coupland, Simon; Moesgaard, Jens Christian: *Trésors monétaires peut-être enfouis lors des premiers raids vikings dans la vallée de la Seine*. *Bulletin de la Société Française de Numismatique*, p. 222-229, 2012.

Bog/antologi/afhandling/rapport

Märcher, Michael: *De kongelige Møntsteder i Altona og København 1813-1873. Teknik og produktion*. Syddansk Universitetsforlag, 2012. 350 pp.

Bidrag til bog/antologi/afhandling/rapport

Moesgaard, Jens Christian: Les monnaies de Namur au Danemark. In: *Trésors numismatiques du Cabinet François Cajot à Namur*, Namur, p. 164-177, 2012.

Clairand, Arnaud; Jambu, Jérôme; Moesgaard, Jens Christian: Trois trésors monétaires inédits trouvés en Basse-Normandie: Lisieux (~ 1372), Caen (~ 1793) et Vire (~ 1877). *Cahiers numismatiques* 193, p. 31-49, 2012.

Konferencebidrag

Märcher, Michael: Coins, metals, and reforms: A survey of Danish monetary history 1813-1873. In: Depeyrot, Georges (red.): *Moneys and Economies during 19th Century (from Europe to Asia)*. Collection Moneta, vol. 139. Wetteren, p. 77-95, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Les ateliers monétaires normands dans la tourmente viking. *Circulations monétaires et réseaux d'échanges en Normandie et dans le Nord-Ouest européen* (Antiquités-Moyen Age), Caen, p. 155-172, 2012.

Populærformidling

Moesgaard, Jens Christian: Korsfarerne og deres mønter. In: Christensen, Lars K.; Ginder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil: *Europa møder verden*, København, p. 154-161, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Fra Bøhmen og Gibraltar til Uncle Sams grønne seddel. In: Christensen, Lars K.; Ginder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil: *Europa møder verden*, København, p. 226-229, 2012.

Moesgaard, Jens Christian: Det amerikanske sølv og Europa. In: Christensen, Lars K.; Ginder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil: *Europa møder verden*, København, p. 246-249, 2012.

Antiksamlingen

Nationalmuseets Antiksamling rummer arkæologisk materiale fra oldtidskulturerne i Middelhavslandene, Ægypten og Mellemøsten. Samlingens rødder rækker langt tilbage i tiden. De tidligste sikre eksempler på bevidst indsamling af oldsager i Middelhavslandene fra dansk side skal søges blandt skaren af pilgrimme, lærdomssøgende og eventyrere, der rejste mod syd i 15- og 1600-tallet. Nogle af disse etablerede efter hjemkomsten samlinger, der senere - i lighed med lægen Ole Worms "Museum Wormianum" - indgik i Det kgl. Kunstkammer, som Frederik III oprettede omkring 1650. I 1700-tallet satte Danmark sit præg på udforskningen af Middelhavets østlige egne i form af Frederik Ludvig Nordens rejse til Ægypten i 1737 samt Carsten Niebuhrs videnskabelige ekspedition til Arabien 1761-1767, og Antiksamlingen rummer et mindre antal antikker, som Norden og Niebuhr indsamlede på deres rejser. I 1800-tallet indgik disse genstande i Det Kongelige Kunstkammer, der blev slået sammen med Christian VIII's Vasecabinet efter kongens død 1848. Samlingerne er siden da blevet forøget gennem danske udgravninger, bl.a. på Rhodos i Grækenland og i Hama i Syrien samt gennem gaver fra private og fonde, der har gjort det muligt at etablere en udstilling, der giver et overblik over Middelhavskulturenes udvikling fra de tidligste tider til slutningen af Senantikken, ca. 700 e.Kr.

Samlingens medarbejdere har altid søgt at udnytte dens store potentiale for forskning indenfor Antikkens kulturhistorie og kunst - ofte med udgangspunkt i Nationalmuseets egne genstande. Målet er dels at øge vor viden om de pågældende civilisationer, dels at øge bevidstheden om betydningen af arven fra antikken for dagens Danmark. Af samme grund deltager Antiksamlingen aktivt og gerne i nationale og internationale forskningsnetværk.

Basisaktiviteter

Der udføres året igennem løbende forskning i tilknytning til:

forespørgsler fra forskere fra ind- og udland
udlån af genstande til danske og internationale udstillinger
udarbejdelse af indlæg til og deltagelse i danske og internationale konferencer
overvejelser vedrørende eventuelle erhvervelser
udarbejdelse af artikler til danske og udenlandske tidsskrifter
afvikling af studiebesøg af forskere fra ind- og udland.

Deltagelse i konferencer

Stine Schierup

Deltog i konferencen Coll. Hyperboreum, 15.-16. november 2012, Tradition og forandring i den antikke verden med bidraget Nestoris: en traditionel syditalisk vaseform og dens kulturelle forandring i rød-figurs teknik.

Deltog i Oxford University, Classical Archaeology Seminar, Greek Figured Pottery in the Meditteranean: production centres and regional responses, 19. November 2012 med bidraget In Honour of the Deceased: The transformation of figured Greek pottery in the intercultural sphere of Greeks and Italics in southern Italy.

Udgivervirksomhed/redaktion

Schierup, Stine; Rasmussen, Bodil Bundgaard (red.): Red-figure Pottery in its Ancient Setting. Acts of the International Colloquium held at the National Museum of Denmark in Copenhagen, November 5.-6. 2009. Aarhus, 2012.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

John Lund, seniorforsker

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Bodil Bundgaard Rasmussen, enhedsleder

Sanne Hoffman, Projektmedarbejder

Nora Petersen, videnskabelig medarbejder

Stephen Lumsden, videnskabelig medarbejder

Ph.d. studerende

Anne Haslund Hansen

Stine Schierup

Cecilie Brøns

Projekter

Afsluttet projekt

Ph.d.-projekt: Projektnummer 1025-3000: Ordering the Ancient World. Egyptian Antiquities in 18th Century Visual Culture

Afhandlingen behandler 1700-tallets syn på oldtidskulturerne Ægypten, Grækenland og Rom og hvordan dette kommer til udtryk i visuelle fremstillinger. Igennem en række delanalyser gives et fornyet bud på hvilke mønstre og strategier der var fremherskende i perioden.

Ansvarlig: Anne Haslund Hansen

Periode: 1.8.2004-11.10.2011, Afhandlingen blev forsvaret 25.01.2012

Præsentation/rapportering: Afhandling

Finansiering: Intern og Velux Fonden

Igangværende projekter

Projektnummer: 1025-3411: Carsten Niebuhr: De kulturhistoriske genstande fra Den Arabiske Rejse 1761-1767.

Projektet omfatter en samlende beskrivelse og diskussion af de kulturhistoriske genstande som blev indsamlet under Den Arabiske Rejse 1761-1767. Genstandene findes i Nationalmuseets samlinger. Resultaterne vil udkomme som en monografi i bogserien Carsten Niebuhr Biblioteket.

Ansvarlig: Anne Haslund Hansen

Periode: 1.10.2011- 30.4.2013

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Intern og Davids Fond og Samling

Ph.d.-projekt: Projektnummer 1025-3309: Textiles in Greek Sanctuaries 1050-323 BC

Projektet omhandler tekstiler i de græske helligdomme i det 1. årtusind f.Kr.

Materialet for dette studie udgøres af flere forskellige kilder såsom epigrafik og litterære kilder, men primært det arkæologiske materiale i form af tekstilredskaber, fibler (dragtnåle), bevarede tekstiler og ikonografiske gengivelser.

I løbet af det forløbne år har CBR deltaget i flere seminarer, konferencer og kurser samt haft et forskningsophold (5 uger) på Det Danske Institut i Athen.

Ansvarlig: Cecilie Brøns

Periode: 1.9.2011-31.8.2014

Præsentation/rapportering: Artikler og afhandling

Finansiering: Intern, Centre for Textile Research, KU og Kulturministeriet

Projektnummer 9514: Studies in the Circulation of Pottery in Cyprus from the 3rd century BC to the 3rd century AD

Det igangværende projekt er den afsluttende fase af projektet Pottery Circulation and Use in the Eastern Mediterranean, ca. 200 BC-AD 200”, der omfattede en analyse af centrale aspekter af produktion, udbredelse og brug af keramik i det østlige Middelhavsområde i de pågældende århundreder samt en metodisk diskussion om hvilke historiske slutninger, der kan udledes heraf. Det aktuelle projekt tager udgangspunkt i cirkulation af lokalt fremstillet og importeret keramik på Cypern, herunder fund fra to danske feltarkæologiske projekter på henholdsvis den vestlige (ved Aarhus Universitet) og den østlige (ved Københavns Universitet) del af øen.

Ansvarlig: John Lund

Periode: 1.1.2003-Medio 2013

Præsentation/rapportering: Artikler og en afsluttende større monografisk afhandling

Finansiering: Intern

Projekt: The stamped amphora handles found during the Danish excavations in the Mausolleion of Halikarnassos

Projektet omfatter en registrering og bearbejdning af ca. 800 hanke fra transportamforaer med stempler, fundet ved de danske udgravninger af Mausoleet i Halikarnassos, nutidens Bodrum i Tyrkiet. Studiet af de pågældende amforahanke, der for en altovervejende dels vedkommende kan dateres til hellenistisk tid, dvs. fra ca. 323 til 31 f.Kr. gør det muligt at kortlægge en væsentlig del af det antikke Halikarnassos' vinimport og vil således være et vigtigt bidrag til forståelse af byens økonomi i de pågældende århundreder.

Ansvarlig: John Lund

Periode: 1.1.2004-2014

Præsentation/rapportering: Monografi

Finansiering: Generalkonsul Gösta Enboms Fond

Projektnummer: 1025-3100 Pots, Potters & Society in Ancient Greece

Forskningsprojektet Pots, Potters and Society in Ancient Greece er finansieret af Generalkonsul Gösta Enboms Fond og Nationalmuseet. Udgangspunktet er Nationalmuseets Antiksamlings store og varierende samling af græsk keramik, der er uden sidestykke i Nordeuropa. Samlingens kerne er Christian VIII's Vasecabinet, der efter kongens død i 1848 overgik til statseje og blev en del af Nationalmuseet. Den er efterfølgende blevet forøget med udvalgte erhvervelser gennem gaver og køb samt fund fra danske udgravninger på Rhodos (1902-1914).

Lerkar anvendt til opbevaring og transport af fødemidler, samt ved tilberedning og servering af mad og drikke var uundværlige i Middelhavslandenes oldtidskulturer. Keramiske fund er derfor en af de største og rigeste kildegrupper fra den antikke verden og kan potentielt give svar på en lang række spørgsmål, som skriftlige kilder er tavse om.

Webside: <http://natmus.dk/forskning/forskningsprojekter/pots-potters-and-society/>

Ansvarlig: Bodil Bundgaard Rasmussen

Periode: 1.1.2008-31.12.2013

Præsentation/rapportering: Monografier

Finansiering: Intern og Generalkonsul Gösta Enboms Fond

Publikationer

Peer reviewede artikler er markeret med *

Bidrag til tidsskrift

Brøns, Cecilie: Dress and Identity in Iron Age Italy. Fibulas as indicators of Age and Biological Sex, and the Identification of Dress and Garments. *Babesch* 87, p. 45-68, 2012. *

Lund, John; Poblome, Jeroen, Malfitana, Daniele: Scherben bringen Glück. *HEROM's Editorial Statement, HEROM, Journal on Hellenistic and Roman Material Culture* 1, p. 7-21, 2012.*

Petersen, Nora M., Biskop Frederik Münter og hans museum, *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 18-29, 2012.*

Bog/antologi/afhandling/rapport

Hansen, Anne Haslund: Ordering the Ancient World. Egyptian Antiquities in 18th Century Visual Culture, 2012.

Bidrag til bog/antologi/afhandling/rapport

Lund, John; Poblome, Jeroen; Malfitana, Daniele: Pottery, Roman Empire. In: Bagnall, R.S., Brodersen, K., Champion, C.B., Erskine, A. & Guebner, S.R. (red.). *The Encyclopedia of Ancient History*. Blackwell, Oxford, p. 5482-5489, 2012.

Lund, John; Brøndsted, Peter Oluf. In: Kuhlmann, P.; Schneider, H. (red.). *Der Neue Pauly Supplemente Band 6, Geschichte der Altertumswissenschaften Biographisches Lexikon*. Stuttgart, p. 151, 2012.

Schierup, Stine; Rasmussen, Bodil Bundgaard: Introduction. In: Schierup, Stine; Rasmussen, Bodil Bundgaard (red.). *Red-figure Pottery in its Ancient Setting. Acts of the International Colloquium held at the National Museum of Denmark in Copenhagen, November 5-6, 2009*. Aarhus, p. 7-10, 2012.

Schierup, Stine: A Heroic Emblem: The Cultural Transformation of the Panathenaic amphora in southern Italy, 118-132. In: Schierup, Stine; Rasmussen, Bodil Bundgaard (red.). *Red-figure Pottery*

in its Ancient Setting. Acts of the International Colloquium held at the National Museum of Denmark in Copenhagen, November 5-6, 2009. Aarhus, p. 117-132, 2012.

Schierup, Stine: Al Mina Pottery in the National Museum of Denmark, in: *Vessels and Variety. New Aspects of Ancient Pottery.* In: Rathje, Anette; Bøggild Johannsen, K. & Thomasen, Hanne (red.). *Acta Hyperboreum* 13, p. 251-299, 2013.

Konferencebidrag

Brøns, Cecilie: Guddommelige dragter. Kulttradition i de græske helligdomme i det 1. årtusind f. Kr. In: *Tradition and Transformation in the Ancient World, A seminar organized by Collegium Hyperboreum at the University of Copenhagen*, 15.-16. November 2012.

Lumsden, Stephen: Negotiating Gavurkalesi. In: *Cast in space - Images, Gaze and Place in the Ancient World (and beyond), International Symposium*, Freie Universität Berlin, February 20.-21. 2012.

Lund, John: A North African lamp showing a woman with a transport amphora. In: Chrzanovski, L. (red.). *Le Luminaire antique: Lychnological Acts 3. Actes du 3e Congrès International d'études de l'ILA, Université d'Heidelberg, 21 - 26.IX.2009.* Montagnac, p. 229-235, 2012.

Lund, John: Tunisia under Danish eyes: Christian Tuxen Falbe and the incipient archaeological exploration of Tunisia in the early 19th century. In: *Under western eyes. Approches occidentales de l'archéologie nord-africaine (XIXe-XXe siècles) Université de Neuchâtel*, Vendredi 20 avril 2012.

Lund, John: Signs of the times: Stamps and graffiti on Eastern Sigillata A pottery. In: *28th Congress of the Rei Cretariae Romanae Fautores: From Broken Pottery To Lost Identity In Roman Times*, International Conference, Catania (Italy), 23.-30. September 2012.

Lund, John: Friederich Münter, Peter Oluf Brøndsted and Christian Jürgensen Thomsen: archaeology and philology in Denmark in the first half of the 19th century. In: *Archaeology and Linguistics in the modern world. Exchange of knowledge in the History of Mankind, Humboldt Kolleg, Simferopol, Yalta*, 20.-23. September 2012.

Lund, John: A Pergamene relief mug in the National Museum of Denmark. In: *IIIrd Nieborów workshop "Late Hellenistic to Mediaeval Fine wares of the Aegean Coast of Anatolia - their production, imitation and use"*, Nieborów palace, 30th November - 2nd December 2012.

Petersen, Nora M.: Viften, et etruskisk eliteredskab – fra fortid til nutid. In: *Tradition and Transformation in the Ancient World, A Seminar organized by Collegium Hyperboreum at the University of Copenhagen*, 15.-16. November 2012.

Populærformidling

Brøns, Cecilie: Kult og klæder – Tekstiler i de græske helligdomme. *Sfinx* 25. årgang. Tema: Tekstiler, p. 13-17, 2012.

Petersen, Nora M.: Et godt skår, Historie: Illustreret Videnskab 8, p. 28-33, 2012.

Petersen, Nora M.: Indtørret afføring er guld for forskerne, *Historie: Illustreret Videnskab* 14, p. 46-47, 2012.

Hansen, Anne Haslund; Lund, John; Pentz, Peter: Many Gods or Just One. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 106-115, 2012.

Lund, John: The Myth of Europa. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 16-25, 2012.

Lund, John: Towards New Horizons. In: Christensen, L.K.; Grinder-Hansen, P.; Kjeldbæk, E. & Bundgaard Rasmussen, B. (red.), *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 48-53, 2012.

Lund, John: While We Await the Barbarians. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 54-61, 2012.

Lund, John: Åndehullet: Athens første kirkegård. In: *Athen*. Aarhus, p. 230-246, 2012.

Lund, John: Το πρώτο συναπάντημα: Δανοί αρχαιολόγοι στην Κύπρο – Det første møde: Danske arkæologer på Cypern. I: Γεωργής, Γ.; Καζαμίας, Γ. (red.). *Δανία-Κύπρος Όταν οι Βίκινγκς συναντήθησαν την Αφροδίτη*. Λευκωσία, p. 54-57, 2012.

Rasmussen, Bodil Bundgaard: Κύπρος- Νησί της Αφροδίτης. Μια ηέα αίθουσα της Συλλογής Κλασικών και Μεσοανατολικών Αραχαιοτήτων. Cypern – Afrodites ø. Nyt udstillingsafsnit i Antiksamlingen. In: Γεωργής, Γ.; Καζαμίας, Γ. (red.). *Δανία-Κύπρος: Όταν οι Βίκινγκς συναντήθησαν την Αφροδίτη*. Λευκωσία, p. 28-33, 2012.

Rasmussen, Bodil Bundgaard: No man wiser. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p.34-39, 2012.

Rasmussen, Bodil Bundgaard: Cradle of Democracy. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 40-47, 2012.

Rasmussen, Bodil Bundgaard: As long as you live, shine. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 62-65, 2012.

Rasmussen, Bodil Bundgaard: In Honour of the Emperor. In: Christensen, Lars K.; Grinder-Hansen, Poul; Kjeldbæk, Esben; Bundgaard Rasmussen, Bodil (red.). *Europe Meets the World*. Copenhagen, p. 68-75, 2012.

Etnografisk samling

Forskningsaktiviteter ved Etnografisk samling

Etnografisk Samling har, sammen med Antiksamlingen, ansvar for samlinger fra alle ikke-europæiske kulturområder fra oldtid til vore dage - herunder også ikke-europæiske folk i Europa så som russo-fenno-skandinaviske samer og sibiriske folk.

Etnografisk Samling foretager feltarbejde, indsamlings- og undersøgelsesvirksomhed, arkæologiske udgravninger, forvalter samlinger samt nationale og internationale udlån, bevarer og udforsker relevant kildemateriale, besvarer spørgsmål fra forskere og publikum vedr. de kulturområder vi har ansvar for, udøver rådgivning og driver landets eneste etnografiske forskningsbibliotek med særlig fokus på materiel kultur.

SILA, Etnografisk Samlings arktiske forskningscenter, er organiseret som en centerdannelse under Etnografisk Samling. ES har det administrative og økonomiske ansvar for SILA.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Mille Gabriel, forsker

Bente Wolff, seniorforsker, ph.d.

Joan Hornby, seniorforsker

Louise Sebro, projektforsker

Inge Schjellerup, projektseniorforsker

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Christel Braae, projektforsker

TAP-medarbejdere

Finn Kudsk, akademisk medarbejder

Carina Andersen, studentermedhjælp

Marius Skovbo Andersen, studentermedhjælp

Jesper Kurt-Nielsen, arkivar

Inge Damm, registrator

Amalia Garcia, studentermedhjælp

Bente Gundestrup, akademisk medarbejder

Anne Marie Legaard, registrator

Arne K. Olsen, enhedssekretær

Knud Overgaard Pedersen, enhedssekretær

Kristine Tophøj, studentermedhjælp

Ph.d. studerende

Nathalia Brichet

Projekter

Afsluttet projekt

Ph.d.-projekt: Frederiksgave - nye muligheder for en topografisk antropologi

På en bjergskråning 30 km nord for Accra i Ghana ligger ruinen af den tidligere danske plantageejendom, Frederiksgave. Nationalmuseet, der i disse år ønsker at kaste nyt lys over Danmarks historiske forbindelser i verden, har siden 2005 været i gang med at udgrave og restaurere Frederiksgave. Den restaurerede plantageejendom blev i efteråret 2007 indviet som et museum, der fortæller om datidens dagligdag på plantagen.

Formålet med dette ph.d. projekt er at undersøge, hvordan betydninger af fortiden konstrueres og forhandles i tilblivelsen af 'Frederiksgave' - både som fysisk og diskursivt rum. Udover at fokusere på tale og skrift ønsker jeg at undersøge mulighederne for at inddrage et topografisk perspektiv, hvor landskab, materialer, former, klima m.m. forstås som aktanter og dermed som aktive medskabere af 'Frederiksgave'. Jeg håber dermed at kunne udfordre perspektiver hvor menneskelig ageren privilegeres og hvor man i værste fald levnes med et monologisk og instrumentelt syn på verden. Med projektets kombination af et topografisk og historisk perspektiv, ønsker jeg at bevæge mig hinsides en forståelse af kulturarv som enten et essentialiseret fortidigt fænomen eller som ren nutidig konstruktion.

Ansvarlig: Nathalia Bricet

Periode: 1.10.2007-18.6.2012

Præsentation/rapportering: Ph.d.-afhandling

Finansiering: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation.

Igangværende projekter

Projektnummer 1141 1000 / 1141 2000 Nationalmuseets Serampore Initiativ

Serampore Initiativet har til formål at dokumentere, registrere og bevare den dansk-indiske bygningsmæssige kulturarv fra perioden 1755-1845 i byen Serampore i Vestbengalen, Indien. Projektet baseres på arkivstudier i Danmark, England og Indien, samt feltstudier af bygninger og befolkning i Serampore. Projektet foregår i samarbejde med delstatsregeringens kulturarvsmyndighed og øvrige lokale regeringsinstanser. Projektet omfatter desuden formidling af resultaterne i form af forskningspublikationer, brochurer, undervisningstilbud, museumsudstillinger i Danmark og Indien, film mv.

Ansvarlig: Bente Wolff

Periode: 1.9.2011 – 31.12.2017

Finansiering: Kulturministeriet og Realdania

Samarbejds partnere: West Bengal Heritage Commission og Calcutta Diocesan Trust Association

Projektnummer 473: Kolonitilknytning som social identitet

Post.doc. projekt. Formålet er at undersøge i hvilken grad og hvordan mennesker med tilknytning til de danske tropekolonier brugte denne tilknytning til at iscenesætte sig selv i Danmark. Målet er at skrive 3-4 artikler, skabe overblik over genstande fra de danske kolonier med henblik på en større koloniudstilling på museet, og formidle historien om de danske kolonier i flex-format og/eller i digitalt format.

I 2012 har jeg gennemgået kilder og litteratur og gennemgået samlinger i Slesvig og Sønderjylland. Jeg har skrevet de indledende strukturer for 3 artikler med udgangspunkt i dette forskningsprojekt.

Jeg har endvidere redigeret 3 artikler, skrevet tidligere, som er under udgivelse og afleveret 2 artikler til antologier, som nu er ved at blive trykt.

Ansvarlig: Louise Sebro

Periode: 1.11.2011-31.10.2016

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Publikationer

Bidrag til tidsskrift

Gabriel, Mille: American Indians in Washington - Images of Native Americans by Charles Bird King. *Tribal Art Magazine* 66, pp.120-129, 2012.

Bog/antologi/afhandling/rapport

Brichet, Nathalie: Generating Common Heritage. Explorations into the Reconstruction of a Former Danish Plantation in Ghana. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, 2012. 328 pp.

Hornby, Joan: *Chinese lacquerware in The National Museum of Denmark, København*, Syddansk Universitetsforlag, 2012. 297 pp.

Bidrag til bog/antologi/rapport

Hornby, Joan: Bryggerens Asiatiske Samling. In: Moltesen, M.; Fischer, C.; Thunø, T.: *Buddha, Barok og Bryggeren. Carl Jacobsens Ukendte Samlinger*. Ny Carlsberg Glyptotek 2012, p. 159-179, 2012.

Wolff, Bente: Tempelskulptur fra Java. In: Moltesen, M.; Fischer, C.; Thunø, T.: *Buddha, Barok og Bryggeren. Carl Jacobsens Ukendte Samlinger*. Ny Carlsberg Glyptotek, p. 180-187, 2012.

SILA – Arktisk Center ved Nationalmuseets Etnografiske Samling

SILA: Research and Education

Forskningsområder ved Arktisk Center ved Nationalmuseets Etnografiske Samling

SILA's research environment is consisting of a research professor, several senior and junior researchers as well as PhD students, depending on external funding. Guest researchers from Greenland, Canada, USA, Norway, France and many other countries are visiting SILA in order to study our collections. They contribute to a dynamic academic atmosphere at the centre. Colloquiums, workshops and seminars dealing with Arctic topics are often held at SILA. The educational activities conducted in collaboration with universities in Denmark, Greenland and abroad include archaeological field schools in Greenland. SILA is an integral part of Ethnographic Collections, and thus the permanent staff at SILA curate our comprehensive historic-ethnographic and archaeological collections.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

Martin Appelt

Deltog i *the 18th Inuit Studies Conference med foredragene Old Perspectives on Palaeo-Eskimo Archaeology in Northern Foxe basin* og *The Right Format? Oqaluttuaq – Creating Prehistory* (med Nuka K. Godtfredsen) og fungerede som chair for sesionen *Inuit and Dialogues on Knowing - The Right Format?*

Bjarne Grønnow

Deltog i *the Seventh ICASS Conference, Akureyri, Iceland, June 22nd – 25th* med foredraget *The Backbone of the Saqqaq Culture: A Study of The Non-Empirical Dimensions of The Early Arctic Small Tool Tradition*.

Deltog i *the 18th Inuit Studies Conference med foredraget Arctic Pioneers and Materiality: Studies of Long Term Trends in Saqqaq Material Culture, 2.500 BC – 800 BC* (med Jens Fog Jensen) og fungerede som chair for sessionen *Paleoeskimo Problems: Large Scale Patterns and Changes*.

Deltog i konferencen *Northern Worlds, Landscapes - Interactions - Dynamics* med foredraget *The Carpenter-Meldgaard Project at the Ethnographic Collections, The National Museum of Denmark, Signatures in Stone* (med Martin Appelt, Jens Fog Jensen, Ulla Odgaard og Mari Hardenberg).

Jens Fog Jensen

Deltog i *the 18th Inuit Studies Conference med bidraget The Right Format? Public Outreach from a Multidisciplinary Arts and Science Field Project*.

Anne Mette Jørgensen

Deltog i *the 18th Inuit Studies Conference med foredragene Introduction to the session with special emphasis on Harald Prins' documentary on Edmund Carpenter's work* og *Visual Memory and New Ways of Writing History* og fungerede som chair for sesionen *Inuit and Dialogues on Knowing - The Right Format?*.

Ulla Odgaard

Deltog i *the 18th Inuit Studies Conference med foredraget Mounds, myths and houses. Palaeo-eskimo structures in the Igloolik area* og fungerede som chair for sessionen *Paleoeskimo Problems: Large Scale Patterns and Changes*.

Deltog i konferencen *Northern Worlds, Landscapes - Interactions - Dynamics* med foredraget *Archaeology of the hunt – Hunting rights, hunting ethics and "waste"*.

Peter Andreas Toft

Deltog i seminaret *Jæger- og samler i Norden, Thulekulturens Inuit møder Nordens Stenalderjægere* den 8. juli på Sagnlandet, Lejre med foredraget *Mødet med fremmede mennesker og ting - europæiske handelsvarer og inuit i Diskobugten 1700—1900*.

Deltog i konferencen *Fashioning the Early Modern: Creativity and Innovation in Europe, 1500-1800* 14. september, Victoria and Albert Museum med foredraget *Fashion in a restricted market-European commodities in Greenland in the 17th-19th century*.

Deltog i konferencen *Northern Worlds, Landscapes - Interactions - Dynamics* med foredraget *In small things forgotten - Inuit reception of European commodities in the Historic Thule Culture* og fungerede som chair på sessionerne *Cosmos and Perception* og *Techniques and Environments*.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Bjarne Grønnow, forskningsprofessor

Martin Appelt, projektseniorforsker, ph.d.

Ulla Odgaard, projektseniorforsker, ph.d.

Jens Fog Jensen, projektseniorforsker, ph.d.

Hans Christian Gulløv, seniorforsker, dr. phil

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur

Tilo Krause, akademisk medarbejder

Peter Andreas Toft, akademisk medarbejder, ph.d.

Nuka Godtfredsen, grafiker

Anne Mette Jørgensen, akademisk medarbejder

Knud Overgaard Pedersen, enhedssekretær

Christian Sune Pedersen, overinspektør, ph.d.

Projekter

Afsluttet projekt

Projekt: Arkæologisk berejsning af området mellem Kong Oscar Fjord og Kejser Franz Joseph Fjord Nordøstgrønland

Der er i alt foretaget registreringer på 28 forhistoriske bopladser samt på en enkelt historisk lokalitet (lb. 29, Ørnereden på Ella Ø). 12 lokaliteter var tidligere kendte. De fleste nyregistrerede pladser er mindre sommerbopladser med to til seks teltringe beliggende i 'mellem' eller 'yderfjords' området.

Bopladsene i den ydre del af Vega Sund er typiske for denne kategori, og det er karakteristisk, at flere af disse små sommerboplads er særdeles velbevarede med intakte teltringe, der er placeret så man får indtryk af, at de er samtidige. Blandt de nyregistrerede boplads er også det for første gang lykket at dokumentere boligtomter fra stenalderen i denne del af Grønland.

Ansvarlig: Jens Fog Jensen

Periode: 30.6. 2011- 31.6.2012

Præsentation/rapportering: Rapport.

Finansiering: Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland.

Igangværende projekter

Projektnummer 1087: Nordlige Verdenser – Northern Worlds

Koordinering af Nationalmuseets tværgående forskningsinitiativ Nordlige verdenser med 22 deltagende delprojekter.

Ansvarlig: Hans Christian Gulløv

Periode: 1.7.2009-31.12.2012

Præsentation/rapportering: Artikler, rapporter og konference proceeding.

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Museer og universiteter i Europa og Nordamerika.

Projektnummer 1014-1209: The Carpenter-Meldgaard Endowment Project

Projektet har til formål at analysere og publicere nu afdøde museumsinspektør Jørgen Meldgaard's store efterladte arkæologiske og arkivalske materiale fra udgravninger i Canada og Grønland i årene 1954 – 1982. Endvidere publiceres resultaterne af udgravninger på de permafrosne boplads, Qeqertasussuk og Qajaa, sammen med Meldgaard's materiale i monografisk form. Tilsammen kan disse arkæologiske lokaliteter kaste et helt nyt lys over de tidligste eskimoiske kulturer i det østlige Arktis. Endvidere publicerer projektet Meldgaards etnografiske fotos og film fra Grønland og Canada. Formidlingen omfatter to bind i tegneserien De første skridt om Grønlands forhistorie.

Ansvarlig: Bjarne Grønnow

Periode: 1.3.2009-31.10.2013

Præsentation/rapportering: Monografi og artikler

Finansiering: Rock Foundation

Projekter igangsat i 2012

Projektnummer 1101-1098: Alle Tiders mennesker

Projektet beskæftiger sig med en række arkæologiske pladser i Grønland, primært i Nuuk-området. Bevaringsafdelingens bidrag er at se på bevaringsforholdene og iværksætte overvågning af udvalgte pladser. Ved et pilotprojekt i 2012 blev en række pladser besøgt for at dokumentere deres tilstand, hjemtage prøvemateriale og installere overvågningsudstyr.

Ansvarlig: Peter Andreas Tøft

Periode: 1.1.2012-31.12.2013

Finansiering: Kongelige Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, Augustinusfonden og Veluxfonden

Samarbejdspartnere: Grønlands Nationalmuseum, Grønlands Naturinstitut, Geografisk Institut og Naturhistorisk museum

Projektnummer 1014-3201: Jagtens arkæologi. Jagtret og jagtetik.

Det er projektets formål at studere jagtret og jagtetik i et større perspektiv, men med specielt fokus på tidligere og nye arkæologiske studier i et traditionelt renjægerområde i Vestgrønland.

Gennem analyser af bopladser og affaldslag fra forhistoriske kontekster undersøges spørgsmål omkring jagtstrategier og jagtetik. Interviews af moderne jægere og sammenligning med den moderne jagt og dennes håndtering af jagtret og byttedyrenes knogler kan belyse det forhistoriske materiale - og omvendt. Projektets resultater vil blandt andet blive publiceret i forbindelse med udarbejdelsen af en monografi om de tidligere arkæologiske undersøgelser i Angujaartorfiup Nunaa.

Ansvarlig: Ulla Odgaard

Periode: 1.1.2012-31.5.2013

Finansiering: Carlsbergfondet, 15. Juni fonden, KIIN Grønlands Selvstyre, Kommissionen for Videnskabelige undersøgelser i Grønland.

Samarbejdspartnere: Ludvig Maximilians Universitet München.

Projekt: Den kolde krig - anlæg og historier fra Grønland

Kulturstyrelsen ønsker med projektet 25 Fortællinger fra den kolde krig at skabe fokus omkring den kolde krigs anlæg i det danske landskab. I et samarbejde med Grønlands Nationalmuseum har vi bidraget med 6 Fortællinger fra den kolde krig i Grønland. Med projektet ønsker vi:

1. Skabe overblik over hvor mange anlæg fra den kolde krig, der findes i Grønland
2. At give en beskrivelse af anlæggenes bevaringstilstand
3. At samle og vurdere fortællinger tilknyttet de enkelte anlæg samt at vurdere disses formidlingspotentiale.
4. At sammenfatte udvalgte historier i en populær publikation om den kolde krig.

Ansvarlig: Jens Fog Jensen

Periode: 1.10.2012-30.6.2013

Præsentation/rapportering: Antologi

Finansiering: Kommissionen for Videnskabelige undersøgelser i Grønland.

Samarbejdspartnere: Grønlands Nationalmuseum og Arkiv & Kulturstyrelsen, Center for kulturarv og arkitektur.

Publikationer

Peer reviewede artikler er mærket med *

Bidrag til tidsskrift/avis

Grønnow, Bjarne: The Earliest Wooden Hunting Tools of the Eastern Arctic: An Archaeological Reconstruction of Saqqaq Bows, Darts, harpoons and Lances. – *Études/Inuit/Studies*, 2012, Vol. 36(1). *

Gulløv, Hans Christian: Archaeological Commentary on the Isotopic Study of the Greenland Thule Culture. *Journal of the North Atlantic*, Special Volume 3, p. 65-76, 2012. *

Gulløv, Hans Christian: Grønlands forhistorie og dialekterne. *Tidsskriftet Grønland*, p. 133-146, 2012. *

Kurt-Nielsen, Jesper; Andersen, Carina; *Gulløv, Hans Christian*: Det Kongelige Danske Geografiske Selskabs arkiv – nu på Nationalmuseet. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 140-149, 2012. *

Matthiesen, Henning; Elberling, Bo; Hollesen, Jørgen; Jensen, Jan Bruun; Jensen Jens Fog: Qajaa i Vestgrønland – frossen fortid i en varm fremtid. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, p. 30-43, 2012. *

Sinding, Mikkel-Holger; Gilbert, M. Thomas P.; Grønnow, Bjarne; Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter A.; Foote, Andrew D.: Minimally destructive DNA extraction from archaeological artifacts made from whale baleen. *Journal of Archaeological Science* (2012), p. 3750-3753, 2012. *

Sørensen, Mikkel; *Gulløv, Hans Christian*: The Prehistory of Inuit in Northeast Greenland. *Arctic Anthropology* 49(1), p. 88-104, 2012. *

Bog/antologi/afhandling/rapport

Jensen, Einar Lund; Raahauge, Kristine; Gulløv, Hans Christian: *Kulturmøder ved Kap Farvel. De østgrønlandske indvandrere og den tyske Brødremission i det 19. århundrede*. Museum Tusulanums Forlag, København, 313 pp., 2012.

Jensen, Jens Fog; Hardenberg, Mariane: Arkæologisk berejsning af området mellem Kong Oscar Fjord og Kejser Franz Joseph Fjord Nordøstgrønland. Sila Rapport nr. 33, 60 pp, 2012.

Bidrag til bog/antologi/rapport

Grønnow, Bjarne: Die Seele von Pearyland. Die Begegnung von Per Kirkeby mit Eigil Knuth am Polarkreis im Jahr 1963. In: Lukatis, Christiane; Claus, Judith & Scheffer, Delia (red.): *Neuland. Per Kirkeby. Radierungen*. Kataloge der Museumslandschaft Hessen Kassel, Bd. 47, Michael Imhof Verlag GmbH & Co.: p. 22-27, 2012.

Konferencebidrag

Appelt, Martin and Hardenberg, Mari: Tunit and the Birds – Echoes of Another World. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter and Hansgaard, Caroline Polke (eds.): *Challenges and Solutions. Northern Worlds – Report from Workshop 2 at the National Museum, 1. November 2011*: p. 231 – 246, 2012.

Gulløv, Hans Christian: Challenges and solutions – status of Northern Worlds. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red.). *Northern Worlds – Challenges and solutions*. Nationalmuseet, p. 6-8, 2012.

Krause, Tilo og Jensen, Jens Fog: The Weather War: The German operation 'Bassgeiger' on Shannon Island 1943/44. In: Gulløv, Hans Christian, Toft, Peter Andreas (red.) *Northern Worlds – Challenges and solutions, Report from workshop 2 at the National Museum 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 46-54, 2012.

Odgaard, Ulla: Memory of a Myth – a Unique Late Dorset Ritual Structure. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas, and Hansgaard, Caroline Polke (eds.): *Challenges and*

Solutions.Northern Worlds – Report from Workshop 2 at the National Museum, 1. November 2011, p. 247 – 260, 2012.

Toft, Peter Andreas: Challenges of cultural and colonial encounters – European commodities in the Historic Thule Culture. In: Gulløv, Hans Christian, Rønne, Birgit; Toft, Peter Andreas (red.) *Northern Worlds Challenges and solutions, Report from workshop 2 at the National Museum 1 November 2011*. Nationalmuseet, Copenhagen, p. 209-227, 2012.

Populærformidling

Appelt, Martin and Godtfredsen, Nuka: Ukaliatsiaq. Oqaluttuaq 2 / Hermelinen. Oqaluttuaq 2. Ilinniusiorfik and SILA – The Greenland Research Centre at the National Museum of Denmark: 60 pp, 2012.

Jørgensen, Lars; Grønnow, Bjarne; Arneborg, Jette; Gulløv, Hans Christian: At ordne min verden... Billeder af inuits og nordboernes mentale landskaber gennem 4500 år. In: Nielsen, Marita Akhøj (red.). *Grønlands fascinationskraft. Fortællinger om polarforskningen. Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved 40-års-regeringsjubilæet 2012*. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, p. 68-83, 2012.

Odgaard, Ulla; Appelt, Martin sammen med journalist Josephine Schnor: Præ-inuit dyrkede bjørne- og dyrekulte. *AG Grønlandsposten* nr. 28, d. 11. juli, p. 30-33, 2012.

Odgaard, Ulla; Appelt, Martin sammen med journalist Ditte Svane Knudsen: Tidlige mennesker dyrkede bjørnekult. *Videnskab.dk*, 15. oktober 2012.

Toft, Peter Andreas; Nymark, Andreas; Møller, Nis: Elgtakøkse. *Skalk*, nr. 6, december, s.3-7, 2012.

Bevaringsafdelingen

Forskningsområder ved Bevaringsafdelingen

Bevaringsafdelingens forskning er samlet i enheden Forskning, Analyse & Rådgivning (FA&R). Forskningen har i de senere år haft hovedvægt på det naturvidenskabelige, en del projekter har dog omhandlet teknikhistorie, kunstteknologi, konserveringsteori og æstetik.

Medarbejderne på FA&R enheden er fordelt i 3-4 forsker/arbejdsgrupper. Ideen med grupperne er bl.a., at alle skal have nogen at arbejde tæt og forpligtende sammen med, eller i det mindste nogen at afprøve ideer og resultater på. Medarbejdere tilknyttet BAs øvrige enheder kan også deltage i forskningsprojekter på FA&R enheden.

Bevaringsafdelingen forsker i klimarelaterede emner, herunder: Indeklima i museer (temperatur, luftfugtighed, luftforurening, lys), bygningsfysik (fugt, salt, konstruktioners stabilitet) og valg af gode materialer til magasin- og udstillingsbrug.

Der forskes også i moderne syntetiske materialer som i stigende grad udgør et bevaringsproblem, fordi mange plasticgenstande ikke er fremstillet med henblik på langtidsholdbarhed.

En vigtig opgave er at hjælpe konservatorer med at besvare spørgsmål om kulturarvs-genstandes materialesammensætning, historie og tilstand ved hjælp af naturvidenskabelige analysemetoder. Laboratoriet analyserer Nationalmuseets egne genstande, men også genstande fra andre museer og konserveringsværksteder i Danmark og det øvrige Skandinavien.

Bevaringsafdelingen er sammen med Statens Museum for Kunst og Konservatorskolen partner i CATS (Center for Kunstteknologiske Studier og Bevaring) som blev realiseret med en bevilling fra Velux - og Villum fondene. Centeret er forankret på Staten Museum for Kunst og har skabt mulighed for at forskere og konservatorer fra de tre institutioner kan samle kræfterne og med baggrund i naturvidenskabelige metoder og teknisk indsigt bringe ny viden om kunstværkers tilblivelse, maleteknikker og materialebrug. Samarbejdet giver ny viden om ældningsprocesser, mere præcis diagnosticering af nedbrydningsforløb og dermed bidrag til bedre behandling og bevaring af kunst og kulturarv.

Med det store antal arkæologiske fund, der fremkommer ved anlægsarbejder, er der et behov for at bevare fundene på stedet uden udgravning. Når kulturarven efterlades in situ kræver det, at materialet er sikret og ikke nedbrydes af ugunstige miljøfaktorer. Bevaringsafdelingen indsamler og opbygger viden om in situ bevaring af arkæologiske levn og koordinerer Nationalmuseets indsats på dette område.

I Nationalmuseets satsningsområde Nordlige Verdener bidrager BA med tre projekter om hhv: De ændrede bevaringsforhold for organisk materiale ved den globale opvarmning. Optimering af konserveringsprocessen i forbindelse med behandling af arkæologiske og organiske oldsager og et dragtprojekt, der sætter ny fokus på Nationalmuseets enestående samling af historiske skinddragter fra det cirkumpolare område.

Bevaringsafdelingen søger aktivt deltagelse i EU finansierede forskningsprojekter. I 2012 afsluttede to projekter (POPART og MUSECOOR) og to nye med BA-deltagelse startede: NANOFORART og SASMAP, sidstnævnte projekt koordineres af Bevaringsafdelingen.

Basisaktiviteter (herunder deltagelse i konferencer)

David Gregory

Arrangør af SASMAP. Kick off møde / seminar, 27-29th September, 2012 i Bruxelles.

Deltog i EuroMed conference: *International Conference on Cultural Heritage*, Cyprus, October 29th – November 3rd 2012, som inviteret taler med foredrag og poster om EU FP7, SASMAP projektet.

Jørgen Hollesen

Deltog med foredrag på Nationalmuseets *Northern Worlds conference*, 28.-30. november 2012.

Afholdelse af foredrag på Grønlands Nationalmuseum og Ilulissat Museum om permafrostens betydning for bevaring af arkæologisk materiale.

Poul Klenz Larsen

Deltog med foredrag i konferencen *Climate for Collections*, Doerner Institut, München 7.-9. November.

Deltog i international workshop: *Pollution Pathway Workshop*, Nationalarkivet, den Haag, 12.-13. nov. 2012.

Martin N. Mortensen

Deltog med foredrag på Nationalmuseets *Northern Worlds conference*, 28.-30. november 2012.

Maj Ringgaard

Deltog som inviteret taler i symposiet *3000 years of colour from Tradition to Art and Innovation, 2nd international symposium on Hallstatt-textiles*, 21st-23rd March, Naturhistorisches Museum Wien, med indlægget *Migration of dyes in archaeological textiles from wet sites*.

Deltog i Colour and Dye workshop at CTR, Copenhagen University, 3.7.2012, med foredraget *Dyes and preservation of archaeological textiles*.

Deltog som inviteret taler i EAA, *European Association of Archaeologist 18th annual meeting*, 29th August to 1st September Helsinki med foredraget *Experimental – the degradation or preservation of textiles and dyes in waterlogged soil*.

Deltog som inviteret taler i konferencen *Fashioning the Early Modern: Innovation and Creativity in Europe, 1500-1800. HERA Final Conference*, London 14th – 15th September 2012 med indlægget *Framing Early Modern Knitting*.

Deltog i MIRA- workshop on *Studies of early modern consumption - a Nordic/Southern European comparative approach* Oslo 3rd- 6th June 2012 med foredraget *The trade of knitted items in Early Modern Europe*.

Deltog i 5th HERA Workshop *The Workshop with rococo and knitting designers* at The Carlsberg Academy 13th – 14th June 2012 med foredraget *Knitting in the Early Modern. Analyses of Knitwear from Copenhagen city excavations and European museums*.

Deltog i Textile Archaeology and Conservation Workshop, India International Centre, New Delhi. 13th – 14th October 2012 med foredragene *Museum storage practices in a changing global climate and Preservation and degradation of archaeological textiles dyes*.

Anna-Grethe Rischel

Deltog som præsident for IPH (International Paper Historians) i organiseringen af 31. International IPH Congress, *Upper Rhine Region* 16/9 – 20/9 2012. Endvidere holdt hun foredraget *Paper, watermarks, signatures, printing – and how to avoid forgeries*.

Morten Ryhl Svendsen

Deltog med foredrag i konferencen *Climate for Collections*, Doerner Institut, München 7.-9. November.

Deltog med mundtligt bidrag og som chairperson til konferencen *Healthy Buildings 2012*, Brisbane, 8.-12. juli 2012.

Deltog som keynote speaker på konferencen *Sustainable Buildings for Sustainable Collections*, Australian Institute for the Conservation of Cultural Material (AICCM), Sydney, 5. juli 2012.

Deltog med indlægget *Real-time monitoring of air quality at the National Museum of Denmark* (med Michelle Taube) og som chairperson i konferencen *IAQ 2012: Indoor Air Quality in Heritage and Historic Environments*, UCL, London. 17.-20. juni 2012.

Anne Lisbeth Schmidt

Deltog med foredrag på Nationalmuseets *Northern Worlds conference*, 28.-30. november 2012.

Deltog som inviteret taler i *5th International Conference on Russian America*, August 20-25, 2012 Mariehamn, Åland Islands, Finland med foredraget *Holmberg's collection at the National Museum*.

Deltog som inviteret taler i The 10th Interim Meeting of the ICOM-CC Leather and Related *Materials Working Group* in Offenbach, Germany, 29-30 August 2012 med foredraget *Skin Clothing from the North: Research, Documentation and Preventive Conservation*. Organisator af en workshop omhandlende *Integrated Pest Management* på Islands National Museum, 2. november 2012.

Yvonne Shashoua

Getty Conservation Institute gæsteforsker i Los Angeles, USA, med stipendium mellem januar og juni 2012.

Deltog i slutkongres EU 7th Framework Research Project POPARTs i Paris d. 6.-9. med to foredrag om rensning af plast og brug af referencekunstgenstande som modeller for real-time nedbrydning af plast på museer. Endvidere organisator af workshop om rensning af plast under kongressen.

Deltog som inviteret taler i Joanna Rowntree Memorial Lecture på Winterthur Museum, Philadelphia, USA, den 3. maj med foredraget *Plastics-have the dream materials of the 20th century become the nightmare of the 21st century?*

Deltog som inviteret taler i temadag om polymernedbrydning organiseret af DanCorr og ATV-SEMAPP på Teknologisk Institut, Tåstrup 25. september, 2012 med foredraget *Real time degradation of plastics in museum collections*.

Deltog som inviteret taler i Institute of Chicago/Northwestern University, Seminar series in Conservation Science: Soft materials and hard plastics in art: characterization, degradation and conservation med foredraget *Conservation adsorbents-how effective are they for plastics?*

Deltog som inviteret taler i Samlingsforum om Plast på Nordiska Museum, Stockholm, d. 29. og 30. november med foredragene *Less Plastic? Fantastic og Cleaning up our act*.

Deltog i seminaret *Foreningslivet er nøglen til det danske samfund* på DGI, København, d. 11. december, med foredraget *Må vi også være med?*

Jesper Stub Johnsen

Deltog med foredrag i konferencen *Climate for Collections*, Doerner Institut, München 7.-9. November.

Lars Aasbjerg Jensen

Deltog med foredrag i konferencen *Climate for Collections*, Doerner Institut, München 7.-9. November.

Michelle Taube

Co-Moderator på workshoppen: *Real-time monitoring of air corrosivity using AirCorr loggers*, UCL, London 18. Juni 2012.

Isabelle Brajer & Mads Chr. Christensen

Deltog i *the 1st NANOFORART Annual Consortium Meeting* i London 13.-14. December 2012 med foredrag om BAs udførte eksperimenter og kommende aktiviteter inden for projektet.

Afholdte konferencer, symposier, seminarer, workshops (egne):

Ved mødet i *The Baltic Sea Network on indoor climate in churches* på Nationalmuseet den 25. og 26. april 2012, holdt følgende medarbejdere foredrag: Isabelle Brajer om *The wall paintings in Stroeby Church – salt damage and climatic protection*. Morten Ryhl Svendsen om *The use of showcases in churches*. Lars Aasbjerg Jensen om *LED light for churches* og Poul Klensz Larsen om *Climate control by dehumidification in churches*.

Ved CATS Treparts-mødet 22. november 2012 på Nationalmuseet, Bevaringsafdelingen i Brede var der fremlæggelser af Anna-Grethe Rischel om *Oriental and European paper technology- studied through observation of the paper and fiber materials* og Karin Vestergaard Kristiansen om projektet *Kirkeinventarets farvehistorie – en kronologisk og kontekstuel undersøgelse med Nationalmuseets Antikvarisk-Topografisk arkiv som indsamlingskilde*.

Beskrivelse af projektaktiviteter under 4 uger

Projekt Mermaid. In situ bevaring af vrage i Grækenland, samarbejde med Univ. Athens. David John Gregory

Morten Ryhl Svendsen: Projekt: Luftkvalitet i rekonstrueret vikingehus ("Mennesket og Huset").
Projektansvarlig: Jannie M. Christensen, Forhistorisk Arkæologi, Aarhus Universitet.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed og andre videnskabelige tillidshverv:

Poul Klenz Larsen:

Medlem af Technical Committee for konferencen *Climate for Collections*, Doerner Institut, München 7.-9. November.

David John Gregory:

Peer reviewer for artikler til: Journal of Archaeological Science, International Journal of Nautical Archaeology, Conservation and Management of Archaeological Sites, Journal of Cultural Heritage, Archaeometry.

Peer reviewer til to bøger for hhv. Oxford University press (in situ bevaring) og Cambridge University press (marine archaeology).

Ekstern censor på MSc afhandling fra Universitet af Leuven, Belgien om tilstandsvurdering og konservering af De Doelse Kogge.

Medlem af Editorial Board for: Bulletin of the Australasian Institute for Maritime Archaeology.

UNESCO advisor for Cultural Heritage in South East Asia and the Pacific.

Scientific Committee medlem for projektet: The Conservation of the Doelse Cog, Belgian Heritage Agency.

Sagkyndigt medlem af Natur- og Miljøklagenævnet.

Morten Ryhl Svendsen:

Medlem af redaktionskomiteen for Publications from the National Museum (PNM).

Udført peer-review for Journal of Cultural Heritage, Studies in Conservation, Chemistry Central Journal.

Yvonne Shashoua:

Peer reviewer af artikler til tidsskrifterne: Polymer Degradation and Stability; Polymer Testing; Applied Spectroscopy; Journal of Cultural Heritage; e-Preservation og Studies in Conservation.

Anne Lisbeth Schmidt:

Censor til kandidateksaminer på University of Oslo, Department of Archaeology, Conservation and History og på Det kongelige danske Kunstakademis skoler for arkitektur, design og konservering.

Peer reviewer på British Museum Technical Research Bulletin Volume 6 (2012).

Maj Ringgaard:

Supervisor for Dr. Paula Hohti Postdoctoral Research Fellow, Helsinki Collegium for Advanced Studies, University of Helsinki, and for Dr. Corinne Thépaut-Cabasset Post-doc researcher ved the Victoria and Albert Museum.

Peer reviewer for tidsskriftet: *Archaeological Textiles Review*.

Medlem af the advisory board for the dictionary of historical terms for dress and textiles:
textilnet.dk

Co-editor of bogen: *Fashionable Encounters: Perspectives and trends in textile and dress in the Early Modern Nordic World* - edited by Tove Engelhardt Mathiassen, Marie-Louise Nosch, Maj Ringgaard, Kristen Toftegaard and Mikkel Venborg Pedersen (to be published by Oxbow Books, Oxford).

Martin N. Mortensen:

Opponent på ph.d. afhandling fra Department of Chemistry, Faculty of Mathematics and Natural Sciences and Museum of Cultural History, University of Oslo.

Vejleder for specialestuderende Ylenia Pratico, Sapienza Università di Roma på projektet "Study on the ageing of polyolefins in use in contemporary art, a new non-invasive method to monitor oxygen consumption".

Udgivningsvirksomhed/redaktion

Gregory, David John; Matthiesen, Henning (red.). Special issue: Preserving archaeological remains in situ. *Conservation and Management of Archaeological Sites* 14[1-4], 1-486. 2012.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012, fordelt inden for og uden for stillingsstrukturen.

Inden for den videnskabelige stillingsstruktur

Isabelle Brajer, seniorforsker, konservator, ph.d.

Jens Glastrup, seniorforsker, cand. scient.

David John Gregory, seniorforsker, ph.d.

Jørgen Hollesen, forsker, ph.d.

Poul Jensen, seniorforsker, ph.d.

Poul Klens Larsen, seniorrådgiver, ph.d.

Martin Nordvig Mortensen, forsker, ph.d.

Morten Ryhl-Svendsen, seniorforsker, ph.d.

Yvonne Shashoua, seniorforsker, ph.d.

Uden for den videnskabelige stillingsstruktur med forskningsaktiviteter

Lars Aasbjerg Jensen, konservator

Jan Bruun Jensen, konservator.

Benny Bøhm, konsulent, dr. techn., emeritus.

Mads Chr. Christensen, enhedsleder, cand. scient.

Poul Jensen, seniorforsker, ph.d., emeritus

Ylenia Pratico, kandidatstuderende, praktikant

Maj Ringgaard, konservator, ph.d.

Anna-Grethe Rischel, konservator, emerita.

Anne Lisbeth Schmidt, konservator.

Kristiane Strætkvern, konservator.

Michelle Taube, kemiker, ph.D.

Ph.d.-studerende

Karin Vestergaard Kristiansen, ph.d.-studerende, konservator.

Projekter

Forskning, analyse og rådgivning

Afsluttede projekter

Projektnummer 1107-1830: MUSECORR

MUSECORR var et forskningsprojekt i EUs 7. rammeprogram under Tema 6: Environment. Formålet med projektet var at lave loggere til måling af luftkvalitet mht. korrosion af metal. Tynde metalsensorer blev fremstillet af Fraunhofer FEP og Institute of Chemical Technology, Prague. Selve loggerne og software blev fremstillet af Nke SA. Nationalmuseet var med til at teste og forbedre både loggerne og software.

Ansvarlig: Michelle Taube

Periode: 1.6.2009-31.7.2012

Finansiering: EU

Samarbejdspartnere: Institut de la Corrosion, Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France, Institute of Chemical Technology, Prague, Schweizerisches Nationalmuseum, Fraunhofer Institute for Electron Beam and Plasma Technology, Nke SA.

Projektnummer 1107-1111: Preservation of Plastic ARTefacts in Museum collections (POPART)

I oktober 2008 blev BA en af 11 partnere i EU- FP7 projektet POPART (Preservation of Plastics Artefacts in museums) der fokuserer på behandlende konserveringsmetoder. Bevaringsafdelingen er med i fire af working packages i POPART; WP1 handler om samling og identifikation af eksperimentale prøver, WP2 om tilstandsvurdering af plastgenstande, WP4 om rengøring, coating og konsolidering af plastgenstande og WP5 om kommunikation af resultater. Bevaringsafdelingen er projektleder for WP4.

Ansvarlig: Yvonne Shashoua

Periode: 1.10.2008 - 1.4.2012

Finansiering: EU

Samarbejdspartnere: CNRS, Victoria and Albert Museum, ICN, PISAS, ARC-Nucléart, SolMateS, Morana RTD, UCL og Getty Conservation Institute

Igangværende projekter

Projektnummer 1121-1101: Creative Communities: Knitting from 1500-1800

Creative Communities studerer kreativiteten og innovationen bag udbredelsen af strikkede varer i det nordlige Europa i perioden 1500-1800, en periode hvor strikning for alvor vandt indpas i Europæisk dragtbrug. Gennem registrering af strikkede dragtdele nævnt i skifter fra Danmark/Norge og sammenlignende studier af strikkede tekstiler i museernes samlinger, også tekstiler fra arkæologiske fund, undersøges forskelle i udbredelsen af strikkede varer regionalt og i socialgrupper, ligesom regionale og tidsmæssige forskelle i de anvendte termer for teknikker og genstand undersøges.

Ansvarlig: Maj Gudrun Ringgaard

Periode: 1.6.2010 – 31.5.2013

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: EU, HERA (Humanities in the Research Area)

Samarbejdspartnere: Dansk Grundforskningsfonds Centre for Textile Research

Projektnummer 1103-1304-7 og 1103-1561-67: Bryggen i Bergen, vurdering af bevaringsforhold

Konsulentarbejde for Riksantikvaren og Statsbygg i Norge, hvor vi skal vurdere bevaringsforholdene for de arkæologiske kulturlag under Bryggen i Bergen samt dokumentere effekten af de afbødende tiltag, som iværksættes i 2012-2013 for at hæve vandstanden i området. Opgaven er en blanding af overvågning i felten og laboratorieundersøgelser af nedbrydning.

Ansvarlig: Henning Matthiesen

Periode: 2001-ingen slutdato

Præsentation/rapportering: Rapporter

Finansiering: IV-arbejde

Samarbejdspartnere:

Projektnummer 1087-1572: Køkkenmøddinger og klimaændringer

Projektet ser på effekten af klimaændringer på optøning og nedbrydning af køkkenmøddingen ved Qajaa i Vestgrønland. I 2012 er pladsen besøgt for at dokumentere tilstand og hente data fra automatisk overvågningsudstyr.

Ansvarlig: Henning Matthiesen

Periode: 1.1.2010 – 31.12.2013

Præsentation/rapportering: Artikler

Finansiering: Augustinusfonden

Samarbejdspartnere: Grønlands Nationalmuseum, Geografisk Institut og Naturhistorisk museum

Projekter igangsat i 2012

Projektnummer 1107-4222: NANOFORART

Hovedformålet med NANOFORART projektet er at udvikle og eksperimentere med nye nanomaterialer og systemer til konservering og bevaring af såvel den flytbare som den nagelfaste kulturarv. Nationalmuseet deltager i forsøg indenfor to ”workpackages”.

Et af formålene med forsøgene er at bestemme, hvilke kombinationer af mikroemulsioner og kompresser, der er mest effektive til ekstraktion / fjernelse af polymerer brugt til konsolidering af kalkmaleri.

I en anden forsøgsrække blev det testet, hvilken type kalkdispersion og hvilken påføringsmetode (med pensel eller ved sprøjtning) var mest effektive til at konsolidere det dårligt afbundet malelag. Tre forskellige kalkdispersioner fremstillet af NANOFORART-partnerne blev afprøvet.

Ansvarlig: Isabelle Brajer

Periode: 1.1.2012 -31.12.2014

Finansiering: EU's 7. rammeprogram

Samarbejdspartnere: 13 partnere

Projektnummer 1101-1098: Alle Tiders mennesker

Projektet beskæftiger sig med en række arkæologiske pladser i Grønland, primært i Nuuk-området. Bevaringsafdelingens bidrag er at se på bevaringsforholdene og iværksætte overvågning af udvalgte pladser. Ved et pilotprojekt i 2012 blev en række pladser besøgt for at dokumentere deres tilstand, hjemtage prøvemateriale og installere overvågningsudstyr.

Ansvarlig: Jørgen Hollesen og Henning Matthiesen

Periode: 1.1.2012-31.12.2013

Finansiering: Kongelige Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, Augustinusfonden og Velux Fonden

Samarbejdspartnere: Grønlands Nationalmuseum, Grønlands Naturinstitut, Geografisk Institut og Naturhistorisk museum

Projektnummer 1107-4722: Urban Watch

Projektet ser på vandhåndtering i byer. Vort bidrag er at undersøge sammenhængen mellem (aktiv) infiltration af regnvand og bevaringen af arkæologiske kulturlag. Herunder skal vi se på hvordan vandets kemiske sammensætning påvirker bevaringen.

Ansvarlig: Henning Matthiesen

Periode: 1.6.2012 – 1.6.2015

Præsentation/rapportering: rapporter

Finansiering: Norsk forskningsråd og Riksantikvaren

Samarbejdspartnere: NGU, NIVA, TAUW, MVH Consult, Riksantikvaren

Projektnummer 1107-4800: Development of Tools and Techniques to Survey, Assess, Stabilise, Monitor and Preserve Underwater Archaeological Sites: SASMAP

EU FP7 Projekt om forvaltning og bevaring af undervandskulturarv.

Ansvarlig: David Gregory

Periode: 1.9.1 -2012-31.8.2015

Finansiering: EU

Samarbejdspartnere: 10 eksterne partnere fra Danmark, UK, Sverige, Tyskland, Italien, Grækenland, Holland

Projektnummer 1105-1233: Adsorbenter til inhibering af celluloseacetat-nedbrydning

Celluloseacetat (CA) bliver nedbrudt af både fysiske og kemiske faktorer. Den fysiske årsag til nedbrydning er blødgører tab. Den største kemiske nedbrydningsreaktion er hydrolyse, hvilket resulterer i udviklingen af eddikesyre. Hurtig, autokatalytisk spaltning sker, hvis eddikesyre forbliver i kontakt med polymeren under nedbrydning. Filmkonservatorer bruger ofte adsorbenter til fjernelse af vand eller eddikesyre fra CA. For at kunne identificere og kvantificere de flygtige stoffer adsorberes af aktivt kul, silicagel, zeolitter, så bliver Corrosion Intercept og såkaldte arkivkort udsat for nedbrudt CA film og deres ingredienser hver for sig. Adsorbenterne skal analyseres ved hjælp af pyrolyse GC-MS, gas analyse og FTIR-spektroskopi.

Ansvarlig: Yvonne Shashoua

Periode: 9.1.2012-1.4.2013

Finansiering: Intern

Samarbejdspartnere: Getty Conservation Institut

Publikationer

Peer reviewede artikler er markeret med *

Bidrag til tidsskrift

Gregory, David John. Development of Tools and Techniques to Survey, Assess, Stabilise, Monitor and Preserve Underwater Archaeological Sites: SASMAP. Proceedings of the 4th international Conference on Cultural Heritage, EuroMed, 2012.*

Gregory, David John; Jensen, Poul; Strætkvern, Kristiane: Conservation and in situ preservation of wooden shipwrecks from marine environments, *Journal of Cultural Heritage*, 13, p. 139-148, 2012*

Gregory, David John; Matthiesen, Henning: Nydam Mose: In situ preservation at work. In Gregory; David John; Matthiesen; Henning (red.) 2012, Special Edition of *Conservation and Management of Archaeological Sites*. Preserving Archaeological Remains in situ. The 4th International Conference on Preserving Archaeological Remains in situ (PARIS4) 23-26th May 2011, The National Museum of Denmark, Copenhagen. Volume 14.1-4, p. 479 – 486, 2012.*

Gregory, David John; Bjordal, Charlotte: Wreck Protect – An European project to protect wooden historical shipwreck against attack by shipworm in the Baltic Sea. In Strætkvern, Kristiane; Williams, E. (red.) *Proceedings of the 11th ICOM-CC Group on Wet Organic Archaeological Materials Conference*. Greenville, USA 2010, p. 9-24, 2012.*

Richards, Vicky; Gregory, David John; MacLeod, Ian; Matthiesen, Henning: Reburial and Analysis of Archaeological Remains in the Marine Environment – Investigations in the effects on metals. In Gregory, David John; Matthiesen, Henning (red.) 2012, Special Edition of *Conservation and Management of Archaeological Sites*. Preserving Archaeological Remains in situ. The 4th International Conference on Preserving Archaeological Remains in situ (PARIS4) 23-26th May 2011, The National Museum of Denmark, Copenhagen. Volume 14,1-4, p. 35-37, 2012.*

Gjelstrup-Björdal, Charlotte, Gregory, David John; Manders, M., Al-Hamdani, Z., Appelqvist, C., Haverhand, J., and Dencker, J.: Strategies for protection of Wooden Underwater Cultural Heritage in the Baltic Against Marine Wood Borers. The EU project Wreck Protect. In Gregory, David John; Matthiesen, Henning (red.) 2012, Special Edition of *Conservation and Management of Archaeological Sites*. Preserving Archaeological Remains in situ. The 4th International Conference on Preserving Archaeological Remains in situ (PARIS4) 23-26th May 2011, The National Museum of Denmark, Copenhagen. Volume 14.1-4, 201 -214, 2012.*

Nyström-Godfey, Inger; Bergstrant, Thomas, Petersson, H.; Bohm, Carola; Christenson, Eva; Gjelstrup Bjordal, Charlotte; Gregory, David John; MacLeod, Ian; Peacock, E.; Richards, Vicky: The RAAR Project – Heritage Management Aspects on Reburial After Ten Years Work. In Gregory, David John; Matthiesen, Henning (red.), Special Edition of *Conservation and Management of Archaeological Sites*. Preserving Archaeological Remains in situ. The 4th International Conference on Preserving Archaeological Remains in situ (PARIS4) 23-26th May 2011, The National Museum of Denmark, Copenhagen. Volume 14.1-4, p. 360-371, 2012.*

Nystrom Godfrey, Inger; Bergstrand, Thomas; Bohm, Carola; Christensson, Eva; Gregory, David John; Peacock, E.E.; Richards, Vicky; MacLeod, Ian : Reburial and Analyses of Archaeological Remains – The RAAR project Phase II. Project status and new findings. In Strætkevner, Kristiane; Williams, E. (red.) *Proceedings of the 11th ICOM-CC Group on Wet Organic Archaeological Materials Conference*. Greenville, USA 2010, p. 23-48, 2012.*

Richards, Vicky; Gregory, David John; MacLeod, Ian; Matthiesen, Henning: Reburial and analyses of archaeological remains in the marine environment - investigations into the effects on metals. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 14, p. 35-47, 2012.*

Haslund, Ida; Wangsgaard Jürgensen; Martin; Plathe Sissel: Husk døden - om nyopdagede kalkmalerier i Kværndrup Kirke. *Nationalmuseets Arbejdsmark*. p 102-115, 2012.*

Hollesen, Jørgen; Jensen, Jan Bruun; Matthiesen, Henning; Elberling, Bo; Lange, Hans; Meldgaard, Morten. The future preservation of a permanently frozen kitchen midden in western Greenland. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 14, p. 159-168, 2012.*

Jepsen, Palle Maurice; Adriansen, Inge; Holst, Torben; Løkkegaard, Anders Ekstrøm: *Nationalmuseets Arbejdsmark*. p.162-185, 2012.*

Larsen, Poul Klenz: Determination of Water Content in Brick Masonry Walls using a dielectric Probe. *Journal of Architectural Conservation*, vol. 18, no. 1, p. 47-62, 2012.*

Larsen, Poul Klenz; Ryhl-Svendsen, Morten; Jensen, Lars Aasbjerg; Bøhm, Benny; Padfield, Tim: Konstantes Raumklima und niedrigerer – kein Widerspruch. Zehn Jahre Erfahrung mit energieeffizienter Klimatisierung in Archiven und Museumsmagazinen. *Restauro* 7/2012, p. 53-60, 2012.

de Beer, Hans; Matthiesen, Henning; Christensson, Ann: Quantification and visualisation of in situ degradation at the world heritage site Bryggen in Bergen, Norway. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 14, p. 215-227, 2012.*

Ludvigsen, Loa; Larsen, Robert; Schonhowd, Iver: Dansk-norsk samarbejde – om restaureringen af det bemalede interiør i Røros Kirke i Norge. In: *Nationalmuseets Arbejdsmark*. p. 150 -161, 2012.*

Matthiesen, Henning; Elberling, Bo; Hollesen, Jørgen; Jensen, Jan Bruun; Jensen, Jens Fog: Qajaa i Vestgrønland - frossen fortid i en varm fremtid. *Nationalmuseets Arbejdsmark*. p. 30-43, 2012.*

Mortensen, Martin Nordvig; Egsgaard, Helge; Hvilsted, Søren; Shashoua, Yvonne; Glastrup, Jens: Tetraethylene glycol thermooxidation and the influence of certain compounds relevant to conserved archaeological wood. *Journal of Archaeological Science* 39, p. 3341-3348, 2012.*

Ringgaard, Maj; Dahl, Camilla Luise (2012): Stofbog 1759 i Trondheim. *Dragtjournalen* årg. 6 nr. 8. p. 55-62, 2012.

Dahl, Camilla Luise; Ringgaard, Maj: The probate of Hans Dinesen and his wives, Denmark, 1584-1586. <http://www.fashioningtheearlymodern.ac.uk/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/Probate-records-MR-CLD.pdf>, 2012

Ryhl-Svendsen, Morten: Museer og magasiner i Australien. *Bulletin* 87 (December 2012), p. 18-19, 2012.

Ryhl-Svendsen, Morten: Ophedet debat eller tørre argumenter? - den nye diskussion af museers klimakrav. *Danske Museer* 3/2012 (Juni), p. 27-30, 2012.

Stengaard Hansen, Lise; Åkerlund, Monika; Grøntoft, Terje; Ryhl-Svendsen, Morten; Schmidt, Anne Lisbeth; Berg, Jan-Erik; Jensen, Karl-Martin Vagn: Future pest status of an insect pest in museums, *Attagenus smirnovi: Distribution and consumption in relation to climate change. Journal of Cultural Heritage* 13, p. 22-27, 2012.*

Skytte, Lilian; Lund Rasmussen, Kaare; Ryhl-Svendsen, Morten; Svensmark, Bo; Brimblecombe, Peter: Ammonia chemistry within Danish Churches. *Science of the Total Environment* 417-418, p. 13-20, 2012. *

Jensen, Karsten; Schmidt, Anne Lisbeth; Petersen, Anette Hjelm Petersen: Analysis of Traditional Historical Clothing: Automated Production of a Two-Dimensional Pattern, *Archaeometry*, doi: 10.1111/j.1475-4754.2012.00722x, 2012. *

Pastorelli, Gianluca; Richter, Jane; Shashoua, Yvonne: Evidence concerning oxidation as a surface reaction in Baltic amber. *Spectrochimica Acta Part A: Molecular and Biomolecular Spectroscopy* 89, p. 268-269, 2012.*

Stemann-Petersen, Karen: Queen Dorothea's gift to the City of Copenhagen – Analyses and interpretation of its late gothic and renaissance metalwork. *Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung*, heft 2, Wernerche Verlagsgesellschaft, Worms am Rhein, p. 169-186, 2012.

Trudsø, Susanne; Dehn, Torben; Larsen, Poul Klenz; Nobel, Erik; Petersen, Bolette Lehn: Klimaforandring – så kom Jelling runesten under tag. *Nationalmuseets Arbejdsmark*. p. 172-185, 2012.*

Trudsø, Susanne: Ribe Domkirkes unikke pillemalerier – en konserveringsmæssig udfordring. *By, marsk og geest* 24. p. 83-100, 2012.

Aalling, Anette; Ryhl-Svendsen, Morten: Hvad er indeklimaet i en flyttekasse? *Meddelelser om Konservering* 1/2012, p. 31-33, 2012.

Bog/antologi/afhandling/rapport

Gregory, David John: Preliminary assessment of the Rutland Wreck: State of preservation and future protection. Bevaringsafdeling Report no.1031601–001, 2012.

Björdal, Charlotte; Gregory, David John: Wreck Protect: Decay and Protection of Archaeological Wooden Shipwrecks. Archaeopress, Oxford, 2012

Hollesen, Jørgen; Matthiesen, Henning: Effects of infiltrating water into organic cultural layers. National Museum of Denmark, Department of Conservation, Copenhagen, report no. 11031268, 2012.

Matthiesen, Henning: Groundwater composition at Bryggen in Bergen: Temporal and spatial variation, September 2012. National Museum of Denmark, Department of Conservation, Copenhagen, report no. 11031267, 2012.

Matthiesen, Henning; Hollesen, Jørgen: Preservation conditions in unsaturated urban deposits: Results from continuous logging of oxygen, water content and temperature at the rear of Nordre Bredsgården, Bergen in the period October 2010 to November 2011. National Museum of Denmark, Department of Conservation, Copenhagen, report no. 11031263, 2012.

Mortensen, Martin Nordvig: Ageing studies as evaluation tool – How accelerated ageing can be used for evaluating conservation strategies on Vasa wood. Literature survey commissioned by: The Swedish National Maritime Museums and the National Heritage Board, 2012.

Ryhl-Svendsen, Morten; Jensen, Lars Aasbjerg; Bøhm, Benny; Klens Larsen, Poul: Low-energy Museum Storage Buildings: Climate, Energy Consumption, and Air Quality. UMTS Research Project 2007-2011: Final Data Report. National Museum of Denmark, Department of Conservation. 92 p + bilag, 2012.

Walpersdorf, Eva; Matthiesen, Henning; Vorenhout, Michel: Comparison between oxygen concentrations and redox potentials measured at the rear of Nordre Bredsgaarden at Bryggen, Bergen, Norway. National Museum of Denmark, Department of Conservation, Copenhagen, report no. 11031567, 2012.

Bidrag til bog/antologi/afhandling/rapport

Ringgaard, Maj Gudrun: Borhydrid til blegning – og konservering – af gulnede tekstiler. In: Damhus, Ture; Nielsen, Anita Kildebæk og Knudsen, Christian B. (red.) *Kemi & Klæ'r. Tekstilkemi i historisk perspektiv*. Dansk Selskab for Historisk Kemi p. 89-109, 2012.

Ringgaard, Maj Gudrun; Scharff, A. B.: Om indigo i arkæologiske tekstiler. In: Damhus, Ture; Nielsen, Anita Kildebæk og Knudsen, Christian B. (red.) *Kemi & Klæ'r. Tekstilkemi i historisk perspektiv*. Dansk Selskab for Historisk Kemi p. 39-51, 2012.

Raschmann, Simone Christiane; Rischel, Anna-Grethe: Appendix “Old Turkish Fragments from the Berlin Turfan Collection. Paper analysis of 62 manuscripts and block prints”. In *Alttürkischen Handschriften Teil 18, Buddhica aus der Berliner Turfansammlung. Teil 1: Das Apokryphe Sutra Säkoz Yükmäk Yaruk*, p. 265-311, Berlin, 2012.

Shashoua, Yvonne: Foreword. In: Lavedrine, B.; Fournier, A.; Martin, G. (red.). *Preservation of Plastic Artefacts in Museum Collections*. Editions du Comité des travaux historiques et scientifiques. Paris, p.11-14, 2012.

Shashoua, Yvonne: Chapter 2.2 Surveying plastic artifact collections in museums. In: Lavedrine, B.; Fournier, A.; Martin, G. (red.). *Preservation of Plastic Artefacts in Museum Collections*. Editions du Comité des travaux historiques et scientifiques. Paris, p.139-149, 2012.

Shashoua, Yvonne: Chapter 4. Studies in active conservation of plastic artefacts in museums. In: Lavedrine, B.; Fournier, A.; Martin, G. (red.). *Preservation of Plastic Artefacts in Museum Collections*. Editions du Comité des travaux historiques et scientifiques. Paris, p.219-269, 2012

Konferencebidrag

Larsen, Poul Klenz; Broström, T: Climate control strategies for occasionally used churches. Heat, dehumidify, ventilate – or do nothing. In: *Proceedings of the 2nd European Workshop on Cultural Heritage Preservation, Kjeller, Norway, 24th – 26th September 2012*, p. 124-130, 2012. *

Larsen, Poul Klenz; Broström, T: Climate control strategies for occasionally used churches. Heat, dehumidify, ventilate – or do nothing. In: *Proceedings of the 2nd European Workshop on Cultural Heritage Preservation, Kjeller, Norway, 24th – 26th September 2012*, p. 124-130, 2012. *

Matthiesen, Henning; Hollesen, Jørgen; Jensen, Jan Bruun: Kitchen-middens and climate change - what happens if permafrozen archaeological remains thaw? In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Polke Hansgaard, Caroline & Rønne, Birgit (red.) *Northern Worlds: Challenges and solutions. Rapport fra workshop 2 på Nationalmuseet*, 29. september 2010, Copenhagen: National Museum of Denmark, p. 36-41, 2012.

Mortensen, Martin Nordvig; Inger, Bojesen-Kofoed; Jensen, Jan Bruun; Jensen, Poul; Moesgaard, Anne Le Boëdec; Pokupčić, Nataša; Strætkvern, Kristiane; Gregory, David; Jensen, Lars Aasbjerg; Taube, Michelle; Pedersen, Nanna Bjerregaard: Conservation and drying methods for archaeological materials modified for use in northern areas. In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red.). *Challenges and solutions, northern worlds-Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*. Copenhagen p. 42-45, 2012.

Rischel, Anna-Grethe: The Oriental watermark – a watermark of technology, Congress Book, Vol. 18, the International Paper and Watermark History Congress, 3 – 5 May 2010, Budapest, p. 55-60, 2012

Rischel, Anna-Grethe: Rag paper – studies of its Oriental origin and development, Congress Book, of the 30th International IPH Congress, 7 – 11/10 2010, Angoulême, p. 99-106, 2012

Ryhl-Svendsen, Morten; Klenz Larsen, Poul; Jensen, Lars Aasbjerg: Ultra-low energy buildings for storage in museums and archives. In: *Healthy Buildings 2012*, Official Conference of the International Society of Indoor Air Quality and Climate, Brisbane, 8-12 juli 2012, p. 6 *

Schmidt, Anne Lisbeth: Skin Clothing from the North, In: Gulløv, Hans Christian; Toft, Peter Andreas; Hansgaard, Caroline Polke (red.) *Northern Worlds – Report from workshop 2 at the National Museum, 1 November 2011*, p. 205-208, 2012.

Taube, Michelle; Rischel, Anna-Grethe; Ringgaard, Maj: Use of low vacuum scanning electron microscopy to study the morphology and degradation of organic materials. In: Meeks, N.;

Cartwright, C.; Meek, A.; Mongiatti, A. (red.). *Historical Technology, Materials and Conservation: SEM and Microanalysis*. London, Archetype Publications, p. 202-204, 2012.*

Musikmuseet

Musikmuseet - tidligere Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling - er grundlagt i 1898 som Musikhistorisk Museum. I 1977 fik museet fra staten tilført en stor privatsamling af musikinstrumenter og musikaler efter konsul og fabrikant Carl Claudius (død 1931). I 2006 blev Musikmuseet en del af Nationalmuseet.

Musikmuseet indsamler, bevarer og udforsker musikinstrumenter og andet dokumentarisk materiale til belysning af musikken og dens udtryksformer i kulturhistorisk sammenhæng. Der påhviler Musikmuseet et særligt ansvar med henblik på sikring af musikinstrumenter og dokumentarisk materiale til belysning af danske musikforhold.

Musikmuseet fremmer og bidrager til national og international forskning i museets samlinger samt formidler disse og forskningen heraf til offentligheden.

Museet har omfattende samlinger af musikinstrumenter fra 1500-tallet til i dag - fra såvel europæiske som ikke-europæiske musikkulturer. Museets bibliotek og arkiv, som er en integreret del af samlingerne, rummer bl.a. liturgiske håndskrifter fra 1000-tallet og frem, musikteoretiske værker fra 1600-tallet, speciallitteratur, nodemanuskripter og betydelige privatarkiver.

Med udgangspunkt i Musikmuseets egne genstande forsker museets videnskabelige medarbejdere bl.a. i spændingsfeltet: musiker - instrument - bygger - musikalsk udtryk. Hertil kommer forskning i den organologiske udvikling inden for det 20.-21. århundredes instrumentarium med særlig vægt på de elektrisk forstærkede og elektroniske keyboard-instrumenter. Musikmuseet har desuden indgået et forskningssamarbejde med Rosenborg vedrørende udforskning af de musikhistoriske og organologiske aspekter af et barokskab med selvspillende fløjte-, trompet- og cembaloværk.

Grundet museets flytning i 2011 har forskning i form af projekter og publikationer ikke været prioriteret.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Uden for den videnskabeligestillingsstruktur

Lisbeth Torp, enhedsleder

Ture Bergstrøm, museumsinspektør

Projekter

Igangværende projekt

Projektnummer 3131: Musikken i Lehmann-skabet på Rosenborg

I projektet undersøges de musikhistoriske og organologiske aspekter af de to selvspillende instrumenter i C. F. Lehmanns rokokoskab fra 1757. Særligt søges det ved hjælp af de 24 tværfløjter i fløjteværket belyst, i hvor høj grad der er tale om masseproduktion allerede i 1700-tallets midte, og ved brug af laser- og computerteknologi udvikles en metode til at afkode og genskabe musikken på fløjteværkets meget fugtskadede stiftvalser.

Ansvarlig: Ture Bergstrøm

Periode: 1.6.2005-31.12.2013

Finansiering: Intern

Samarbejdspartnere: De Danske Kongers Kronologiske Samling

Center for Formidling

Center for Formidling er et tværgående center i Forsknings- og Formidlingsafdelingen. Centeret varetager koordineringen af en lang række formidlingsopgaver på tværs af museets organisationsstruktur med henblik på at sikre hensigtsmæssige planlægningsprocedurer, effektiv vidensopsamling, optimal ressourceudnyttelse og sammenhæng i museets visuelle fremtoning.

Medarbejdere inden for forskningsområdet i 2012

Ph.d. studerende

Mette Boritz

Projekter

Afsluttet projekt

Ph.d.-projekt: Museumsdidaktik - en analyse af undervisningen på kulturhistoriske museer

Hvert år undervises titusindvis af elever på kulturhistoriske museer rundt om i landet. Mulighederne er mange. Der undervises i både oldtid og nutid, i livet til hverdag og fest og flere museer har også kultur og traditioner i fjerne lande på programmet. Museumsundervisning er med andre ord et broget felt. Det er samtidig et felt som ikke alene dækker over mange forskellige museale virkeligheder - økonomiske, såvel som organisatoriske, holdningsmæssige og kulturvidenskabelige men som også er i konstant bevægelse. Både de kulturvidenskabelige og pædagogiske retninger ændres løbende, ligesom skolernes ønsker og behov forandres. Kun en ting synes at være konstant, nemlig at undervisningen som udgangspunkt tager afsæt i museernes udstillinger, samlinger og genstande.

Projektets formål er at formulere en museumsdidaktik på baggrund af analyser af den undervisningsvirksomhed, som praktiseres på kulturhistoriske museer med henblik på at bevidstgøre og opkvalificere arbejdet. Undervisningen på kulturhistoriske museer er et meget praktisk orienteret felt, som kun er sporadisk beskrevet nationalt såvel som internationalt. Ideen med projektet er derfor at koble den eksisterende praksis med teoretisk refleksion, samt at få belyst hvad der opfattes som god museumsundervisning, hvilke metoder der anvendes og hvilke tanker og rationaler som ligger bag.

Ansvarlig: Mette Boritz

Hovedvejleder: Lektor Lene Otto, Københavns Universitet, Saxo-instituttet, etnologi

Medvejleder: Overinspektør Bodil Bundgaard Rasmussen, Nationalmuseet, Forsknings- og formidlingsafdelingen, Undervisning & Aktiviteter

Forskerskole: Kulturarvens Forskerskole

Periode: 1.9.2008-7.5.2012

Publikationer

Bog/antologi/afhandling/rapport

Boritz Petersen, Mette: *Museumsdidaktik – et kulturanalytisk studie af undervisningen på danske kulturhistoriske museer*. Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet, maj 2012.